

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Konkurenceschopnost ČR a její komparace s ostatními zeměmi
Visegrádské čtyřky

The Competitiveness of Czech Republic and its Comparison with Other
Visegrad Countries

Student: Bc. Lucie Hejhalová

Vedoucí diplomové práce: Ing. Eva Kovářová

Ostrava 2010

Místopřísežné prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci vypracovala samostatně. Přílohy č. 1 - 5, dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.

V Ostravě dne 30.4.2010

Bc. Lucie Hejhalová

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce, paní Ing. Evě Kovářové, za odbornou pomoc při tvorbě diplomové práce.

Obsah

1. Úvod.....	3
2. Konkurenceschopnost v rámci EU.....	5
2.1 Teoretická východiska konkurenceschopnosti.....	6
2.2 Strukturální konkurenceschopnost.....	9
2.3 Konkurenceschopnost v pojetí EU.....	14
2.3.1 Dokumenty Evropské unie v oblasti konkurenceschopnosti.....	14
2.3.2 Rada pro konkurenceschopnost.....	19
2.4 Hodnocení konkurenceschopnosti na mezinárodní úrovni.....	20
2.4.1 Světové ekonomické fórum.....	20
2.4.2 Mezinárodní institut pro rozvoj managementu.....	23
2.4.3 Stinná stránka konkurenceschopnosti.....	24
3. Konkurenceschopnost ČR.....	25
3.1 Centrum ekonomických studií VŠEM.....	25
3.2 Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky.....	26
3.3 Konkurenceschopnost české ekonomiky.....	26
3.3.1 Základní makroekonomické veličiny ČR.....	26
3.3.2 Kvalita institucí v ČR.....	45
3.3.3 Strukturální konkurenceschopnost ČR.....	46
3.3.4 Inovační politika ČR.....	53
3.3.5 Kvalita lidských zdrojů ČR.....	54
3.4 Konkurenceschopnost ČR z hlediska Světového ekonomického fóra.....	57
3.5 Česká republika a Ročenka světové konkurenceschopnosti.....	60
4. Komparace konkurenceschopnosti ČR s ostatními zeměmi Visegrádské čtyřky.....	62
4.1 Visegrádská skupina.....	62
4.1.1 Historie Visegrádské skupiny.....	63
4.1.2 Mezinárodní visegrádský fond.....	63
4.1.3 České předsednictví ve V4.....	64
4.1.4 Aktuální dění ve V4.....	65
4.2 Konkurenceschopnost zemí V4.....	66
4.2.1 Transformační proces zemí V4.....	66
4.2.2 Komparace základních makroekonomických veličin.....	68

4.2.3 Země V4 v mezinárodním měřítku.....	78
4.2.4 Komparace ČR se zbylými zeměmi V4.....	81
5. Závěr.....	86
Seznam použité literatury.....	89
Seznam zkratek	
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
Seznam grafů, obrázků, schémat a tabulek	
Seznam příloh	
Jednotlivé přílohy	

1. Úvod

Pojem *konkurenceschopnost* v sobě skrývá nepřeberné množství možností, jak jej správně definovat. Dříve byla konkurenceschopnost definována na mikroekonomické úrovni, bylo tedy jednoznačně dáno, zda je firma konkurenceschopná či nikoliv. Postupem času se význam konkurenceschopnosti dostal do popředí nejen národních vlád, ale i světových regionů, což vedlo k vytvoření nových definic konkurenceschopnosti na úrovni makroekonomické. V tomto ohledu však není doposud jednoznačně přijatá definice. Souvisí to především s otázkou, zda může stát zkrachovat jako neúspěšná firma a odejít z podnikání.

Ústředním cílem diplomové práce je hodnocení konkurenceschopnosti České republiky a její komparace se zeměmi Visegrádské skupiny na základě analýzy vybraných makroekonomických dat. Konkurenceschopnost ovlivňuje prosperitu daného státu. Čím více je stát konkurenceschopný, tím více prosperuje a jeho obyvatelstvo se vyznačuje vyšší životní úrovní. Na podporu cíle diplomové práce byla formulována tato hypotéza: Česká republika je vůči zbylým zemím Visegrádské skupiny nejvíce konkurenceschopná.

V rámci *druhé kapitoly* diplomové práce jsou zmíněny definice konkurenceschopnosti následované teoretickými východisky konkurenceschopnosti od jejího počátku až po současnost. Poté je pozornost přesunuta na konkurenceschopnost v pojetí Evropské unie, která se ji snaží posilovat prostřednictvím Lisabonské strategie. Součástí kapitoly jsou také dokumenty Evropské unie, které vydává v rámci hodnocení konkurenceschopnosti členských států i Unie jako celku. Není opomenuta ani Rada pro konkurenceschopnost, která vznikla jako reakce na vnímanou potřebu lepší koordinace otázek týkajících se konkurenceschopnosti Evropské unie. Závěr úvodní kapitoly je soustředěn na hodnocení konkurenceschopnosti na světové úrovni, již se zabývají dvě významné mezinárodní organizace, Světové ekonomické fórum a Mezinárodní institut pro rozvoj řízení.

Cílem *třetí kapitoly* je analýza faktorů konkurenceschopnosti české ekonomiky, kterou na národní úrovni zabezpečují dvě instituce. Tato část diplomové práce je soustředěna na hodnocení české ekonomiky z hlediska konkurenceschopnosti, kterou je možné rozdělit do pěti klíčových oblastí: růstová výkonnost a stabilita; institucionální kvalita; strukturální konkurenceschopnost; inovační výkonnost a kvalita lidských zdrojů. Součástí kapitoly je také

vyhodnocení plnění Maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou. Další hodnocení konkurenceschopnosti české ekonomiky je provedeno z pohledu Světového ekonomického fóra a Institutu pro rozvoj řízení. Závěr kapitoly tvoří srovnání výsledků těchto dvou mezinárodních organizací.

Čtvrtá kapitola je věnována konkurenceschopnosti zemí Visegrádské skupiny. V úvodní části jsou zmíněny základní informace o této alianci, poté následuje analýza transformačního procesu, kterým prošly všechny státy V4. Následně je proveden rozbor základních makroekonomických veličin členů Visegrádské skupiny od počátku procesu transformace až po současnost. Následně je pozornost věnována Visegrádské skupině v mezinárodním měřítku, kdy je konkurenceschopnost jejich členů posuzována na základě dvou uznávaných mezinárodních organizací, jež se přímo touto problematikou zabývají. Závěr kapitoly je tvořen komparací Česka vůči ostatním zemím Visegrádské skupiny.

Součástí diplomové práce jsou původní hodnocení zemí Visegrádské skupiny dle Zprávy o globální konkurenceschopnosti 2009 – 2010 a původní žebříček hodnocení dle Ročenky světové konkurenceschopnosti 2009, které je možno nalézt v příloze číslo 1 - 5.

2. Konkurenceschopnost v rámci EU

Definice konkurenceschopnosti existuje nepřeberné množství. V následujícím textu jsou zmíněny některé z nich. V obecné rovině **konkurenceschopnost** vyjadřuje postavení jedné ekonomické entity (stát, firma, domácnost) vůči druhým entitám porovnáním jejich vlastností nebo výsledků určitých aktivit, které se projevují jako převaha (nadřazenost) nebo jako horší postavení (Skokan, 2004). Konkurenceschopnost se projevuje jako schopnost koexistovat s jinými institucemi v podmínkách konfliktu zájmů a je charakterizována především schopností přežít, schopností rozvíjet se a získáváním výhody (Skokan, 2004). Konkurenceschopnost se týká lidí, firem, odvětví, území a ekonomik. **Z hlediska firmy** se jedná o schopnost poskytovat výrobky a služby efektivněji než významní soupeři tohoto podniku především na mezinárodním trhu. Měřítkem je ziskovost, exportní schopnost, náklady a kvalita (Beneš, 2006). **V rámci odvětví** jde o schopnost firem v odvětví státu dosahovat trvalého úspěchu ve srovnání se soupeři v zahraničí. Měřítkem zde je celková ziskovost firem v odvětví, bilance zahraničního obchodu aj. A nakonec **z pohledu státu**, znamená schopnost státu vytvářet a udržovat prostředí, které trvale podporuje konkurenceschopnost jeho firem a dosahování vyšší prosperity jeho obyvatel (Skokan, 2004).

Definovat konkurenceschopnost z makroekonomického pohledu je velice obtížné, protože pro národní konkurenceschopnost neexistuje jednoznačná a přijatá definice, přestože bývá často hlavním cílem hospodářské politiky státu. **Národní (regionální) konkurenceschopnost** může být definována např. jako schopnost státu proniknout se svým obchodovatelným zbožím a službami na zahraniční i světové trhy a z takovéto mezinárodní směny získávat komparativní výhody (Beneš, 2006). Ekonomika je konkurenceschopná, když se její obyvatelstvo může těšit z vysoké životní úrovně a vysoké a trvalé míry zaměstnanosti, nebo konkurenceschopnost států se týká jejich schopností poskytovat zboží a služby svým obyvatelům – tedy schopnost vytvářet bohatství (Skokan, 2004).

I Evropská unie si vytvořila svoji **vlastní definici konkurenceschopnosti**. Je v ní kladen důraz na potřeby občanů, na růst jejich životní úrovně a na růst zaměstnanosti. Konkurenceschopnost je schopnost země poskytovat svým občanům vysokou a stále rostoucí životní úroveň a zaměstnanost všem, kdo chtějí pracovat (Klvačová, 2008).

V rámci *ekonomické konkurenceschopnosti států* se jedná především o tyto následující oblasti – schopnost prodávat, schopnost přitahovat, schopnost vyrovnat se s novými příležitostmi a schopnost vydělávat. Konkurenceschopnost státu je vyjadřována blahobytem jeho obyvatel, ekonomickým růstem a schopností zajistit obyvatelstvu vyšší životní úroveň ve srovnání s jinými státy dnes i v budoucnu.

Naproti tomu *systémová konkurenceschopnost* zdůrazňuje, že konkurenceschopnost ekonomiky spočívá v účelných, cílených opatřeních, které jsou provázány na čtyřech úrovních: meta; makro; mezo a mikroúroveň; nebo v tzv. multi-dimenzionálním vedení, které se skládá z konkurence, dialogu, sdíleného rozhodování a interakce nejdůležitějších skupin účastníků (Skokan, 2004).

2.1 Teoretická východiska konkurenceschopnosti

Jednotlivá pojetí a koncepty konkurenceschopnosti jsou výsledkem vývoje ekonomického myšlení. Tato kapitola je zaměřena na teoretické principy konkurenceschopnosti od jejího počátku formování až po současnost. První zmínka patří Adamu Smithovi¹, který jako první identifikoval tři *výrobní faktory*: práci, půdu, kapitál, které podle něj přispívaly k bohatství národů. Jak již bylo zmíněno, konkurenceschopnost státu se dá vyjádřit také jako prosperita daného státu, jenž je schopna zajistit obyvatelstvu vyšší životní úroveň. Další věcí přispívající k růstu bohatství národa je dělba práce, která má podle Smithe blahodárný účinek na konkurenci a přispívá k efektivnějšímu využívání všech zdrojů (Naxera, 2005).

Dalším představitelem, který obohatil teorii konkurenceschopnosti, je David Ricardo² a jeho *teorie komparativních výhod*. Ta navazuje na Smithovu teorii absolutních výhod. Její zásada tkví v tom, že se každá země specializuje na výrobu a vývoz těch statků a služeb, které může vyrábět s relativně nižšími náklady, a naopak každá země bude dovážet ty statky a

¹ Adam Smith je představitelem klasické ekonomie, jenž se narodil v malém městečku nedaleko Edinburghu v roce 1723. V roce 1776 publikoval své největší dílo pod názvem „Pojednání o původu a podstatě bohatství národů“, které bylo v té době považováno za převratné. Touto knihou položil základy nové vědy - politické ekonomie (Zemánek, 2002).

² David Ricardo, jenž patří také do skupiny klasických ekonomů, se narodil v Londýně roku 1772. V roce 1807 se stal spoluzakladatelem Anglické vědecké společnosti, jež existuje dodnes. V roce 1817 se objevuje Ricardovo dílo „Zásady politické ekonomie a zdanění“. Toto dílo spolu se Smithovým Bohatstvím národů patří k nejpřevratnějším dílům ekonomických dějin. (Zemánek, 2004).

služby, které vyrábí s relativně vyššími náklady (Hrabal, 2009). Teorie komparativní výhody tedy zdůrazňuje, jak by si země mohly navzájem konkurovat.

Další ekonomické učení, jenž ovlivnilo vývoj teorie konkurenceschopnosti, je učení Karla Marxe³. Marxističtí ekonomové zdůraznili vliv sociopolitického prostředí na hospodářský rozvoj a rozvinuli komunistickou ideu, kdy by ekonomická výkonnost měla předcházet měnícím se politickým souvislostem (Životopisy online, 2009).

Max Weber⁴, jenž patřil k významným německým sociologům, se na teorii konkurenceschopnosti podílel tím, že jako první objevil vztah mezi hodnotami, náboženským přesvědčením a ekonomickou výkonností zemí (Korba, 2008).

Josef Schumpeter⁵ byl prvním, jenž zdůraznil roli *podnikatele jako faktoru konkurenceschopnosti* a tvrdil, že pokrok je důsledkem nerovnováhy podporující inovaci a technologické změny (Hutlová, 2008).

Dalšími ekonomy, kteří přispěli k rozvoji teoretických východisek konkurenceschopnosti, jsou Alfred P. Sloan⁶ a Peter Drucker⁷, jenž dále rozvíjeli pojem „management“ jako *klíčový vstupní faktor konkurenceschopnosti* (Answers Corporation, 2010).

Robert Solow⁸ se na teoretických východiscích konkurenceschopnosti podílel studiem faktorů ekonomického růstu v USA v letech 1948 – 1982, kdy se snažil vyzdvihnout význam vzdělávání, technologických inovací a know-how (Vysoká škola ekonomická, 2010).

³ Karl Marx se narodil v Trevíru v Porýní v roce 1818. Jeho ekonomické myšlení je významným mezníkem ve vývoji socialistické ekonomické teorie. Jeho učení lze považovat za velmi rozsáhlé, jelikož zásadně ovlivnilo dějiny lidské společnosti. Jeho nejznámějším dílem je kniha „Kapitál“, ve které jsou obsaženy veškeré jeho poznatky.

⁴ Max Weber se narodil v Erfurtu v roce 1864. Je považován za zakladatele moderní sociologie, neboť předložil ucelenou filozofii sociální vědy vymezující systematický rámec sociologického přístupu a stanovující základní problémy sociologie; identifikoval řadu klíčových témat na základě empirického zkoumání moderní společnosti, která se stala ústředními tématy dalších sociologických diskusí; zachytil základní charakteristiky moderní industriální společnosti v nejrůznějších tematických oblastech

⁵ Josef Schumpeter se narodil v roce 1883 na Moravě. Řadíme jej k významným rakouským ekonomům a sociologům, který prosazoval názor, že hospodářské cykly jsou nedílnou součástí procesu hospodářského rozvoje v kapitalistické ekonomice.

⁶ Alfred P. Sloan se narodil v roce 1875 v Connecticutu, jež působil řadu let jako prezident a předseda správní rady automobilové společnosti General Motors.

⁷ Peter Drucker narozen v roce 1909 v Rakousku byl americkým teoretikem, ekonomem a filozofem managementu. Je považován za zakladatele moderního managementu. Působil jako profesor managementu v New Yorku a jako poradce v několika národních koncernech (Value Based Management, 2010).

⁸ Robert M. Solow, narozený v Brooklynu v roce 1924, je nositelem Nobelovy ceny za ekonomii za rok 1987.

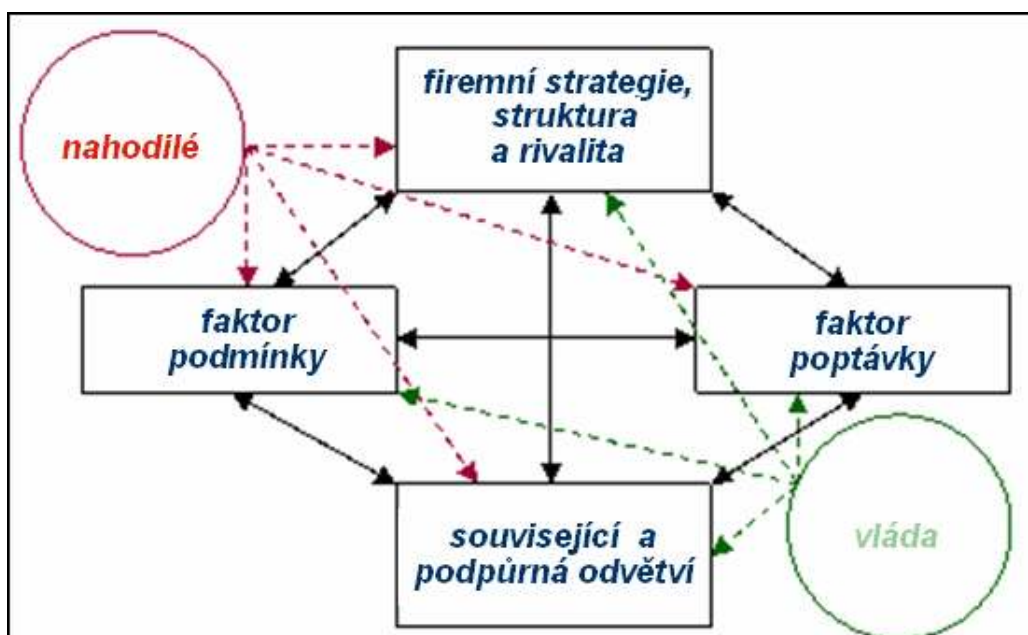
Poslední zmíněnou osobností, která přispěla velkým dílem k teorii konkurenceschopnosti, je Michael Porter⁹. Porter vyvinul ekonomický model známý jako **diamant konkurenceschopnosti**, který publikoval ve své knize „Konkurenční výhoda národů“ spolu se svou teorií, proč se určitá odvětví průmyslu stala konkurenceschopnějšími v určitých lokalitách (Harvard Business School, 2010). Tento model se stal klíčovým nástrojem pro analýzu konkurenceschopnosti. Základem modelu je rozbor jevů, které jsou klasifikovány a analyzovány do šesti atributů (12manage, 2010):

1. **Faktor podmínky**, kam lze zařadit lidské zdroje, materiální zdroje, zdroje znalostí, kapitálové zdroje a infrastrukturu. Speciální zdroje jsou specifické pro průmysl a důležité pro konkurenceschopnost.
2. **Související a podpůrná odvětví**, ty mohou produkovat vstupy důležité pro inovace a internacionalizaci. Tato odvětví poskytují nákladově-efektivní vstupy, ale také se účastní procesu modernizace, čímž stimulují další společnosti v inovační činnosti.
3. **Poptávky** na domácím trhu mohou společností pomoci vytvořit konkurenční výhodu, pokud kupující na domácím trhu vyvíjejí tlak na firmy, aby rychleji inovovaly a vytvářely konkurenční výrobky.
4. **Firemní strategie, struktura a rivalita** tvoří čtvrtý determinant konkurenceschopnosti. Pro úspěch je důležité, jakým způsobem jsou strategie a cíle vytvořeny společností. Avšak přítomnost rivality na domácím trhu je také důležitá, jelikož vytváří příznivý tlak na inovace a tak i na růst konkurenceschopnosti.
5. **Vláda** může ovlivnit každý z výše uvedených čtyř faktorů konkurenceschopnosti. Svými zásahy může ovlivnit nejen domácí trh na místní, regionální či národní úrovni, ale také trhy na mezinárodní úrovni.
6. **Nahodilé** události, jsou takové, které nemůže společnost ovlivnit. Jsou důležité pro tvorbu konkurenční pozice, kdy ji někteří mohou získat nebo naopak ztratit.

Porter tvrdí, že všechny tyto faktory na sebe navzájem působí a tím zvyšují inovační a konkurenční schopnosti.

⁹ Michael Porter je současným americkým ekonomem a profesorem Harvardské obchodní školy, jenž se narodil v roce 1947.

Obrázek: 2.1: Diamant konkurenceschopnosti

Zdroj: Diamond Model and Clusters (Michael Porter), 12manage, 2010, vlastní úprava

2.2 Strukturální konkurenceschopnost

Význam strukturální konkurenceschopnosti bezesporu souvisí s pojmem strukturální politika, která zahrnuje hospodářsko-politické nástroje a opatření, s nimiž ovlivňuje stát schopnost a proces přizpůsobení ekonomických subjektů měnícím se strukturálním charakteristikám prostředí. U strukturální politiky se podle členění segmentů ekonomiky rozlišují různé typy politik (Novotná, 2007):

- **z odvětvového hlediska** – zemědělská, dopravní, průmyslová politika, aj.
- **z územního hlediska** – regionální politika

Strukturální politika nebo také politika hospodářské a sociální soudržnosti zaujímá jedno z dominantních postavení v rámci Evropské unie. Politika vznikla sloučením regionální, sociální a z části zemědělské politiky z důvodu zlepšení koordinace mezi nimi. Náplní této politiky je rozvíjení a sledování činností, jež vedou k posilování hospodářské a sociální soudržnosti v rámci všech členských zemí EU včetně kandidátských států. Úsilí je zaměřeno převážně na snižování rozdílů mezi jednotlivými regiony EU, což znamená, že největší část

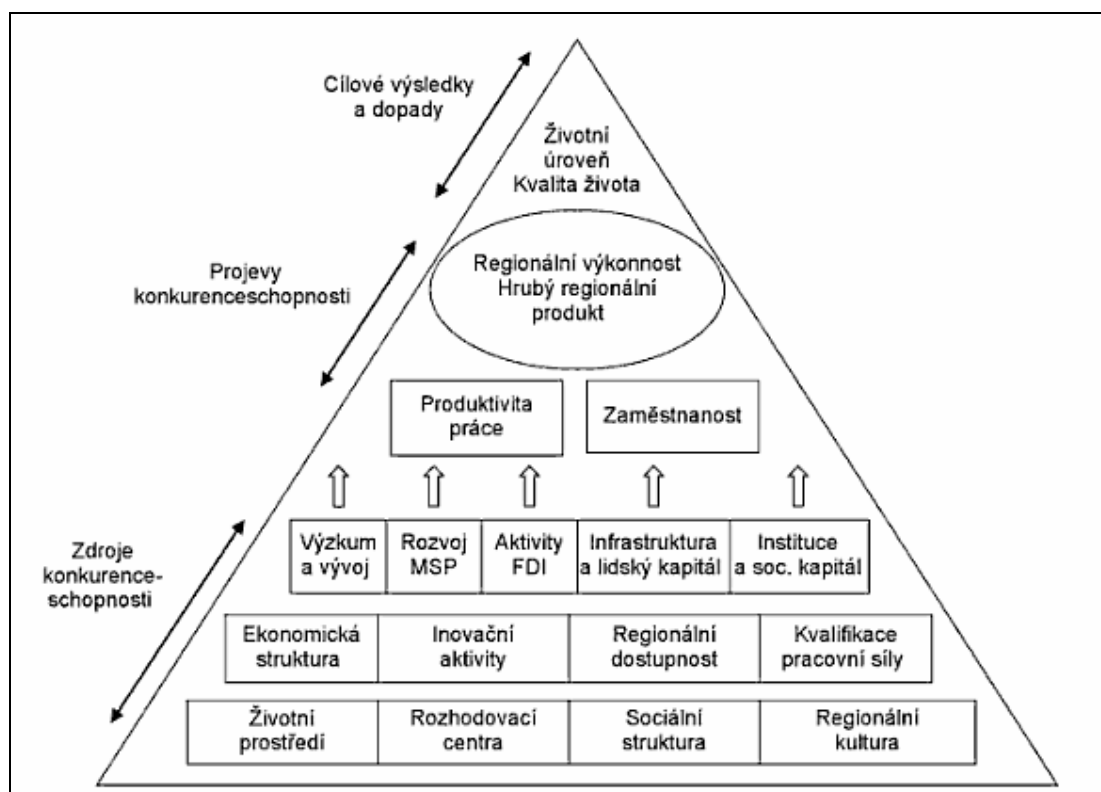
podpory směřuje do nejvíce strukturálně postižených regionů, ostrovů a venkovských oblastí (Novotná, 2007).

V případě strukturální konkurenceschopnosti lze provést obdobné rozdělení, a to na konkurenceschopnost regionální a odvětvovou. V poslední době se význam pojmu **regionální konkurenceschopnost** dostává stále více do popředí zájmu. Lze jej definovat jako schopnost regionální ekonomiky optimalizovat své vlastní zdroje tak, aby mohla soutěžit a prosperovat jak na národních tak na mezinárodních trzích a současně se přizpůsobovat jejich změnám (Skokan, 2004). Regionální konkurenceschopnost není možné jednoznačně začlenit pod makroekonomickou, či mikroekonomickou úroveň. Regiony totiž nelze považovat ani za firemní agregace, ani za miniaturu státu. Regionální konkurenceschopnost je důležitá především pro regiony a města, jelikož mezi nimi dochází k soupeření nejen v rámci jednoho státu, ale i mezi státy navzájem. K tomu dochází z řady důvodů (Pavelková, 2009):

- aby si získaly a udržely svůj podíl na exportních trzích,
- aby přilákaly a udržely firmy – investice (fyzický kapitál),
- aby přilákaly kvalifikované zaměstnance (lidský kapitál),
- aby přilákaly infrastrukturu (veřejný kapitál),
- aby přilákaly nové a vyspělé technologie a myšlenky (znalostní kapitál),
- aby přilákaly volnočasové, rekreační a kulturní aktivity (kulturní kapitál),
- aby přilákaly veřejné zdroje (národní fondy a fondy EU).

Z globálního pohledu se regiony a města stále více stávají hnacími silami ekonomiky. Konkurenceschopnost regionů se dá vyjádřit pomocí tzv. **pyramidového modelu regionální konkurenceschopnosti**, který je uveden na obrázku 2.2.

Obrázek 2.2: Pyramidový model regionální konkurenceschopnosti

Zdroj: Pavelková, Klastry a jejich vliv na výkonnost firem, 2009, str. 36

Výše uvedený obrázek zobrazuje nejen zdroje konkurenceschopnosti, ale také její projevy a cílové výsledky včetně dopadů. Jak je z obrázku patrné, životní úroveň a kvalitu života určují především produktivita práce a míra zaměstnanosti. Jejimi zdroji je poté celá řada vstupních kvalitativních i kvantitativních faktorů, jenž představují regionální aktiva charakteristická pro každý region. Tyto zdroje se mohou nacházet na různých geografických úrovních – na lokální, regionální, národní i na nadnárodní úrovni (Pavelková, 2009). Konkurenceschopnost regionů je tedy závislá nejen na konkurenceschopnosti jeho jednotlivých firem a jejich interakcích, ale také na dalších aktivech, jenž jsou tvořena sociálními, ekonomickými, institucionálními, environmentálními aj. atributy regionu. U regionální konkurenceschopnosti se rozlišují jednotlivé typy regionů (Skokan, 2004):

- **regiony jako výrobní místa** – zde je produktivita založena na levných vstupech;
- **regiony jako místa rostoucích výnosů** – zdrojem bohatství jsou v tomto případě aglomerační úspory ve vybraných odvětvích, konkurenceschopnost zde spočívá v kvalifikaci pracovní síly, dělbě práce mezi firmami, velikosti trhů, či v přítomnosti subdodavatelů;

- **regiony jako znalostní centra** – jedná se o velké urbánní oblasti s využitím aglomeračních efektů, konkrétněji centra znalostí a inovací, která se vyznačují velkými příležitostmi pro nové talenty, vysokou úroveň rozvoje a podnikání.

Dalším aspektem strukturální konkurenceschopnosti je odvětvové hledisko reprezentované především **odvětvovými klastry**. Tvorba klastrů se datuje od roku 1890, kdy se britský ekonom Alfred Marshall začal zajímat o územní koncentraci průmyslových odvětví. Mimo jiné dospěl k názoru, že průmyslová odvětví, jenž jsou místně koncentrována, získávají značné přínosy z externalit. Příkladem mohou být úspory z rozsahu a přelévání znalostí známější pod názvem „spillovers“. Důvodem vzniku těchto průmyslových okrsků, jenž jsou považovány za předstupeň klastru, jsou přírodní podmínky, přítomnost nerostných surovin a snadný přístup k půdě a vodě (Pavelková, 2009). V současné době existuje mnoho definic klastrů od průmyslových klastrů po inovační klastry. Obecně však lze klastr považovat za skupinu nezávislých společností a přidružených institucí, které (Skokan, 2004):

- spolu navzájem spolupracují, ale zároveň si i konkurují,
- jsou geograficky koncentrovány v jednom či více regionech,
- se specializují na určitou oblast a jsou propojeny společnými technologiemi a dovednostmi.

Klastry mohou být výsledkem cílených strategií firem v soukromém sektoru nebo aktivit motivovaných veřejnými zásahy státu. Klastry jsou zpravidla tvořeny firmami různých velikostí, jež jsou zařazeny do výrobního procesu spolu s jejich dodavateli surovin. Dále se může jednat o firmy poskytující různé typy služeb, např. právní, finanční, účetní, marketingové, konzultační, aj. Klastry jsou utvářeny na základě různých druhů spolupráce univerzitami, výzkumnými centry, obchodními a průmyslovými asociacemi, inkubačními centry či vědeckotechnickými parky (Pavelková, 2009). Klastry se od sebe navzájem liší v mnoha ohledech. Příkladem může být druh výrobku a služby, který klastr realizuje; fáze rozvoje, v níž se zrovna nachází; skladba firem a jejich velikost; či prostředí, ve kterém se klastr nachází. Dle fáze rozvoje mohou být klastry rozděleny na (Skokan, 2004):

- **fungující klastry** – již identifikované klastry, kdy jejich členové o tom vědí a produkují více, než je součet jednotlivých jeho částí,
- **latentní klastry** – jedná se o příležitosti, jež nebyly dosud využity,

- **potenciální klastry** – vyznačují se určitými podmínkami pro jejich existenci, ale zároveň postrádají některé faktory potřebné k jejich založení.

Dle územního hlediska je klastry možné rozdělit na megaklastry (národní úroveň), regionální klastry (regionální úroveň) a lokální klastry (lokální úroveň). V případě zaměření činností klastrů jde především o tyto oblasti: informační a komunikační technika, biotechnologie, automobilový průmysl, strojírenství, textil, elektrotechnika, stavebnictví, potravinářství, aj. Utváření klastrů je dlouhý proces, který může trvat i několik desítek let. Nejprve dojde k formování prvních firem na základě místních specifických podmínek, poté následuje vytvoření skupiny specializovaných dodavatelů, servisních firem a speciálního trhu práce. Dále jsou utvářeny nové organizace, jež obsluhují firmy v klastru. Další fází vzniku je přilákání firem zvenčí, přilákání kvalifikované pracovní síly, vytvoření podmínek pro růst nových firem následované tvorbou netržních a neobchodních vazeb a vztahů (Skokan, 2004). Tvorba klastrů je podmíněna dvěma přístupy. Prvním z nich je přístup **zdola nahoru**, kdy je klastř iniciován přirozenou potřebou tvorby těsnějších regionálních sítí a firemní spolupráce, tzn. že dochází ke spontánnímu rozvíjení vazeb spolupráce a společných strategií. Druhým přístupem je princip **shora dolů**. V tomto případě se nejedná o přirozený vývoj, ale vznik klastrů je iniciován zvenčí, většinou zástupci veřejné správy. Někdy bývá formulován i třetí přístup, který vzniká kombinací dvou předchozích (Pavelková, 2009).

Vedle pojmu klastř se často objevuje pojem „**klastrová iniciativa**“, která může být definována jako organizované úsilí zaměřené na zvýšení růstu a konkurenceschopnosti klastru v regionu za účasti jeho firem či vlády. Mezi přínosy klastrových iniciativ bezesporu patří zvýšení produktivity, zrychlení inovací a vytváření nových podniků. Klastrové iniciativy pomáhají regionům řídit jejich ekonomický rozvoj a získávat investice (Skokan, 2004). Klastrovou politikou se zabývá i Evropská unie. Příkladem jsou Iniciativa PRO-INNO Europe, jejíž nedílnou součástí je Evropská klastrová aliance, či Evropské klastrové memorandum, a Iniciativa EUROPE INNOVA, v jejímž rámci byla zřízena Evropská klastrová observatoř. Fungování klastrů či klastrových iniciativ má příznivý účinek na růst konkurenceschopnosti podniků, regionů i států. Důvodem jejich podpory rozvoje je fakt, že zvyšují nejen produktivitu firem a inovační kapacitu, ale také stimulují rychlejší tvorbu nových firem, jež vznikly odštěpením od původní firmy (National Cluster Association, 2010a).

2.3 Konkurenceschopnost v pojetí EU

V poslední době se význam konkurenceschopnosti posunul na přední místa cílů sledovanými jak národními vládami, tak nadnárodními organizacemi. Nejdříve k tomu došlo v USA v osmdesátých letech minulého století, kde začaly vznikat studie na téma „ztráta konkurenceschopnosti Spojených států“ vůči Japonsku. Začaly se přijímat četná opatření na obnovu a posílení konkurenceschopnosti Ameriky a byly vydávány mnohé publikace právě na toto téma. Ani Evropa nezůstala v tomto ohledu dlouho pozadu. Jacques Delors, tehdejší předseda Evropské komise, vystoupil s tím, že příčinou vysoké míry nezaměstnanosti v Unii je malá konkurenceschopnost vůči Spojeným státům a Japonsku. Jako řešení navrhl program investic do infrastruktury a technologií. V roce 2000 byl v EU vytyčen cíl „stát se do roku 2010 nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomikou světa“ a vznikla Lisabonská strategie, která bude popsána v následující kapitole. O pět let později byla tato strategie zcela zreformována. Důvodem bylo pomalé dosahování předem daných cílů a později finanční a hospodářská krize, což vedlo k názoru, že strategie nebude nejspíš naplněna (Klvačová, 2008).

2.3.1 Dokumenty Evropské unie v oblasti konkurenceschopnosti

V roce 1993 byla Evropskou komisí přijata ***Bílá kniha o růstu a konkurenceschopnosti***, jež se zabývá analýzou a řešením otázek ekonomického růstu, zaměstnanosti a konkurenceschopnosti. V oblasti řešení snížení nezaměstnanosti doporučuje Evropská komise zaměřit se především na oblast poskytování služeb a rozvoj sociální ekonomiky. V Bílé knize jsou mimo jiné uvedena doporučení, jak mají členské státy EU postupovat v případě zvyšování zaměstnanosti a předkládá obecná opatření a doporučení ke strukturálním změnám na trhu práce. Také jsou zde zmíněna opatření vedoucí k integraci znevýhodněných skupin na trh práce a k zajištění rovných příležitostí pro muže a ženy (Oriniaková, 2001).

Začátkem roku 2000 přijala Evropská rada tzv. ***Lisabonskou strategii***, jež byla rozvržena na deset let, tedy do roku 2010. Jak již bylo zmíněno, její stěžejní cíl zní: „Unie se má stát nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomikou, schopnou udržitelného hospodářského růstu s více a lepšími pracovními místy a s větší sociální

soudržností“ (Europa, 2009).“ K dosažení těchto cílů je zapotřebí splnit následující úkoly (Urban, 2009):

1. Připravit přechod k ekonomice a společnosti založené na znalostech, a to pomocí lepších politik, pokud jde o informační společnost, výzkum a technologický rozvoj prostřednictvím urychlení procesu strukturálních reforem směřujících ke konkurenceschopnosti, inovacím a dokončení vnitřního trhu.
2. Modernizovat evropský sociální model, investovat do lidí a bojovat proti vylučování ze společnosti.
3. Udržet zdravou ekonomickou perspektivu a příznivý výhled pokud jde o růst, a to aplikací vhodné kombinace makroekonomických politik.

Lisabonská strategie tedy nepředstavuje pouze ekonomický záměr (vytvoření vysoce konkurenceschopné ekonomiky), ale zahrnuje taktéž sociální dimenzi v podobě plné zaměstnanosti a zdokonalení sociální soudržnosti, a dimenzi environmentální¹⁰, při níž bude uskutečňován udržitelný rozvoj. Strategie obsahuje ucelený a vzájemně se podporující soubor opatření, jež byla definována tak, aby byla zvýšena výkonnost EU a přitom nebyla ohrožena sociální soudržnost a znehodnoceno životní prostředí. Tato opatření měla vytvořit dostatečné podmínky pro plynulý růst Unie, zlepšit konkurenceschopnost a umožnit firmám tvorbu nových pracovních míst, zajistit sociálně soudržnou společnost a vzájemnou podporu investic do životního prostředí a udržitelného rozvoje (Urban, 2009).

Ukázalo se, že není možné provádět reformní agendu pouze na úrovni EU, ale pro dosažení kladných výsledků zde bude nutná úzká spolupráce mezi EU a členskými státy, neboť mnoho oblastí politiky spadá do pravomocí členských států. Z původní strategie se postupně začala stávat příliš složitá struktura s mnoha cíly a nejasným rozdělením kompetencí, především mezi Evropskou unií a vnitrostátními institucemi (Europa, 2010a).

Lisabonská strategie byla v polovině období zreformována a znovu zahájena v roce 2005 pod názvem *Strategie EU pro růst a zaměstnanost*. Byla zavedena nová řídicí struktura založená na partnerském přístupu mezi orgány EU a členskými státy. Při hodnocení desetileté Lisabonské strategie je za nejdůležitější považován její dopad na růst a zaměstnanost, avšak nelze opomenout také vliv hospodářského cyklu, vnějších okolností i veřejné politiky. Cílem

¹⁰ Environmentální pilíř Lisabonské strategie byl doplněn později, v roce 2001.

strategie bylo zlepšit tempo a kvalitu reforem jak na evropské tak vnitrostátní úrovni (Urban, 2009).

Lisabonská strategie byla prováděna v kontextu mnoha změn v Evropské unii i ve světě. Unie se od roku 2000, kdy měla 15 států, rozšířila na současných 27 členských států a z eura se stala důležitá světová měna. Eurozóna se rozrostla z původních 12 členských států v roce 1999 na současných 16 států a euro dokázalo díky současné krizi, že je schopno udržet makroekonomickou rovnováhu. Strategie pro růst a zaměstnanost se chýlí ke konci svého vymezeného období, kdy jsou dopady světové finanční krize tak velké, že hluboce a trvale ovlivnily i evropské hospodářství. Na základě údajů dostupných na Evropa (2010a) lze konstatovat, že HDP v roce 2009 klesl o 4 %, nezaměstnanost se blíží k 10 %, schodek veřejných financí dosáhl 7 % HDP a úroveň zadlužení se za dva roky zvýšila o 20 %, čímž zmařila 20 let konsolidace. Při zhodnocení Lisabonské strategie lze dospět k závěru, že měla na EU celkem pozitivní dopad, přestože nebudou její hlavní cíle (tzn. míra zaměstnanosti 70 % a náklady na výzkum a vývoj 3 % HDP) naplněny. V roce 2008 míra zaměstnanosti dosáhla v EU 66 % (v roce 2000 byla 62 %) a poté důsledkem krize opět poklesla. Co se však nepodařilo snížit, jsou rozdíly v růstu produktivity ve srovnání s průmyslově nejvyspělejšími zeměmi, tzn. že celkové náklady na výzkum a vývoj v EU vyjádřené jako procento HDP se zlepšily pouze nepatrně, a to z 1,82 % v roce 2000 na 1,9 % v roce 2008. I přes to lze strategii hodnotit vcelku pozitivně. Díky ní byly otevřeny nové možnosti, jelikož podpořila společná opatření řešící dlouhodobé klíčové výzvy Unie.

Od roku 1999 vydává Evropská komise *Výroční zprávu o konkurenceschopnosti*, která poskytuje přehled o ekonomické výkonnosti a konkurenceschopnosti Evropské unie. V roce 2006 se celková konkurenceschopnost a výkonnost ekonomiky EU výrazně zlepšila. *Zpráva o konkurenceschopnosti Evropy 2007* zdůrazňuje ústřední roli produktivity jako zdroje růstu v dlouhodobém horizontu a zkoumá přínos různých hospodářských odvětví k ekonomickému vývoji a roli politik, zejména těch, na které se vztahuje mikroekonomický pilíř Lisabonské strategie při zlepšování výkonnosti. Výzkum a inovace, stejně jako odborná příprava a vzdělávání má zásadní vliv na konkurenceschopnost. Také ekonomické reformy zlepšující celkové podnikatelské prostředí a realokace zdrojů či usnadnění strukturálních změn jsou považovány za velmi důležité. Hlavním podnětem pro zvýšení ekonomické efektivnosti je konkurence, buď prostřednictvím obchodní otevřenosti, posíleného jednotného

trhu, zejména v oblasti služeb, nebo reformou na trhu statků. Koordinovaná akce v těchto oblastech na úrovni EU se ukázala být velice přínosná (Evropa, 2007).

Ve zprávě o konkurenceschopnosti Evropy 2008 je hlavní důraz kladen na nedávnou změnu růstu produktivity Unie, která je klíčovým faktorem konkurenceschopnosti v dlouhodobém horizontu. Kromě jiného tato zpráva analyzuje různé faktory, jenž mohou mít dopad na konkurenceschopnost, jako např. otevřenost v oblasti obchodu a přímých zahraničních investic, nedávné návrhy EU na udržitelnou průmyslovou politiku a Corporate Social Responsibility¹¹ (CSR). Zpráva za rok 2008 také do hloubky studuje konkurenceschopnost nejdůležitějších částí evropského hospodářství, malých a středně velkých podniků (MSP) – včetně hodnocení národních politických iniciativ – a analýzy výkonnosti hospodářských odvětví EU (The Business in Society, 2008).

Poslední ***Zpráva o konkurenceschopnosti Evropy 2009*** se zaměřuje na možné důsledky hospodářského poklesu, zejména pokud se jedná o produktivitu a některé určující faktory budoucí konkurenceschopnosti EU: vývoj v zemích BRIC, role vysoké migrace kvalifikovaných pracovníků, rozsah a podmínky, za kterých by mělo vzdělávání zvýšit produktivitu a role výrobků a předpisů na trhu práce ovlivňujících investice do informačních a komunikačních technologií (ICT), (European Commission, 2010).

V rámci řešení krize přijala Komise 26. listopadu 2008 ***Plán evropské hospodářské obnovy***, jež přináší řadu návrhů a kroků, jak s finanční krizí bojovat. Plán přináší zásadní fiskální stimul, včetně opatření k udržení pracovních míst a veřejné investice do infrastruktury, inovací, nových školení pro pracovní síly, energetické účinnosti a čistých technologií ke splnění cílů Lisabonské strategie. Plán obsahuje i konkrétní kroky, mezi které např. patří (Euroskop, 2008):

- Finanční injekce ve výši 200 mld. eur (jedná se o částku odpovídající 1,5 % HDP Evropské unie). Tato injekce má být tvořena rozšířením rozpočtu EU členskými státy o 170 mld. eur a finančními prostředky Unie na podporu nezbytných opatření (30 mld. eur).

¹¹ Společenská odpovědnost firem (dále jen CSR) je dobrovolné integrování sociálních a ekologických hledisek do každodenních firemních operací a interakcí s firemními stakeholdery.

- Plán evropské hospodářské obnovy počítá i s porušením kritéria udržitelnosti veřejných financí, kdy se budou evropské země potýkat s více než 3 % deficitem v poměru k HDP.
- Členské státy měly za úkol do konce roku 2008 rozhodnout o začlenění rezerv Evropské investiční banky z důvodu posílení jejího kapitálového základu na 60 mld. eur. Díky tomu se zvýšila úvěrová účinnost banky, která tak může pomáhat evropským státům v boji proti finanční krizi.
- Členské státy měly využít velké finanční podpory poskytnuté bankovnímu sektoru a vyzvat své banky k tomu, aby začaly poskytovat opět běžné úvěrové služby.

EU bude mít brzy vypracovanou novou strategii pro období po roce 2010. Tato nová strategie by měla umožnit Unii, aby se plně zotavila z finanční a hospodářské krize a byl urychlen přechod na ekologičtější, udržitelnější a inovativní ekonomiky. Aby došlo k uskutečnění této strategie, potřebuje Evropa společný program: **Strategie EU 2020**, jež bude zanedlouho formálně předložena Evropskou komisí (Evropa, 2010b). Ve Sdělení (Evropská komise, 3.3.2010) předkládá tři priority Strategie Evropa 2020:

1. **Inteligentní růst** spojený s rozvojem ekonomiky založené na znalostech a inovacích.
2. **Udržitelný růst**, který bude podporovat konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiku méně náročnou na zdroje.
3. **Růst podporující začlenění**, jenž spočívá v ekonomice s vysokou mírou zaměstnanosti vyznačující se sociální a územní soudržností.

V rámci Strategie Evropa 2020 byly ve Sdělení (Evropskou komisí, 3.3.2010) vymezeny následující cíle, kterých by mělo být do konce roku 2020 dosaženo:

- Mělo by být zaměstnáno 75 % obyvatelstva ve věku 20 – 64 let.
- Do vědy a výzkumu by měly být investovány 3 % HDP Evropské unie.
- Měl by klesnout počet osob ohrožených chudobou o 20 milionů.
- Měl by klesnout podíl dětí, které předčasně ukončí školní docházku, pod hranici 10 % a nejméně 40 % mladší generace by mělo dosáhnout terciární úrovně vzdělání.
- Měly by se zvýšit závazky na snížení emisí na 30 %.

2.3.2 Rada pro konkurenceschopnost

Rada pro konkurenceschopnost byla vytvořena v červnu 2002 sloučením tří předchozích oblastí (vnitřní trh, průmysl a výzkum) jako reakce na vnímanou potřebu lepší koordinace otázek týkajících se konkurenceschopnosti Evropské unie. V souvislosti s tématem jednání je rada složená z ministrů pro evropské záležitosti, ministrů průmyslu, ministrů pro výzkum atd. Rada se schází pětkrát nebo šestkrát do roka a zajišťuje horizontální úlohu v rámci integrovaného přístupu zvyšování konkurenceschopnosti a tempa růstu v Evropě. V tomto ohledu pravidelně hodnotí horizontální i odvětvové otázky konkurenceschopnosti na základě analýz, které provedla Komise, a vyjadřuje svůj názor na to, jak otázku konkurenceschopnosti začlenit do co nejvíce iniciativ, aby měly pozitivní dopad na podniky. Zabývá se také návrhy právních předpisů z různých oblastí činností, kde rozhoduje kvalifikovanou většinou, převážně ve spolupráci s Evropským parlamentem. Tři oblasti působení Rady pro konkurenceschopnost jsou následující (Council of European Union, 2009):

1. **Vnitřní trh** – je jednou z nejdůležitějších a pokračujících priorit EU, neboť klade za cíl vytvoření volného prostoru pro osoby a zboží. Za tímto účelem rada pokrývá mnoho oblastí: zadávání veřejných zakázek, volný pohyb služeb a usazování, volný pohyb zboží a práv k duševnímu a průmyslovému vlastnictví, hospodářská soutěž, aj.
2. **Průmysl** – průmyslová politika spadá po schválení Lisabonské smlouvy do doplňkových kompetencí EU, tzn. že Evropská unie může činnost členských států pouze podporovat. Členské státy projednávají svoji průmyslovou činnost s Evropskou komisí, kdy ji následně koordinují. V čl. 173 je stanoveno, že EU a členské státy jsou povinny zajistit podmínky nezbytné pro konkurenceschopnost průmyslu Unie. Smlouva stanovuje, že v tomto směru se má činnost zaměřit na urychlené přizpůsobování průmyslu strukturálním změnám, podporu prostředí příznivého pro iniciativu a pro rozvoj podniků v rámci Unie, zejména malých a středně velkých podniků, podporu prostředí příznivého pro spolupráci mezi podniky a podporu dokonalějšího využívání průmyslového potenciálu v oblasti inovací, výzkumu a technologického rozvoje (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2010).
3. **Výzkum** – Lisabonská smlouva taktéž posiluje vědecko-technickou základnu k vytvoření Evropského výzkumného prostoru (ERA), jehož prostřednictvím má být uskutečňován volný pohyb výzkumníků, poznatků a technologií bez ohledu na

hranice. Hlavním cílem Evropské unie a členských států je koordinace svých výzkumných činností tak, aby zajišťovaly vzájemnou provázanost vnitrostátních politik s politikou EU (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2010). Sedmý rámcový program (2007-2013) je hlavním nástrojem Unie pro financování výzkumu v Evropě, jenž zásadním způsobem přispívá k vytvoření ERA jako vizi budoucnosti výzkumu v Evropě.

2.4 Hodnocení konkurenceschopnosti na mezinárodní úrovni

Konkurenceschopnost národních ekonomik i světových regionů je hodnocena a porovnávána mezi sebou navzájem řadou významných mezinárodních institucí. Světové ekonomické fórum (WEF) každý rok uveřejňuje svoji Zprávu o globální konkurenceschopnosti, Mezinárodní institut pro rozvoj managementu (IMD) každoročně publikuje Světovou ročenku konkurenceschopnosti. Mezi další mezinárodní organizace zabývající se sledováním konkurenceschopnosti patří např. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), Světová banka (WB), Mezinárodní měnový fond (IMF) a samozřejmě Evropská unie s již zmíněnými Zprávami o evropské konkurenceschopnosti. V rámci této diplomové práce je pozornost zaměřena převážně na činnost Světového ekonomického fóra a jen částečně na Mezinárodní institut pro rozvoj managementu, jehož hodnocení slouží k poukázání na některé nedostatky WEF.

2.4.1 Světové ekonomické fórum

Světové ekonomické fórum (WEF) je *nezávislá mezinárodní organizace* složená z vrcholných světových politických a podnikatelských vůdců, kteří jsou odhodláni měnit stav světa. Jejich motto je „podnikání v globálním veřejném zájmu“. Věří, že ekonomický pokrok bez sociálního vývoje není doložitelný, zatímco sociální vývoj bez ekonomického pokroku není proveditelný. Organizace sídlí ve Švýcarsku v Ženevě, kde jejich prvořadým cílem je řešení klíčových globálních problémů.

Světové ekonomické fórum (WEF) se poprvé konalo v lednu roku 1971, kdy se ve švýcarském Davosu pod patronací Evropské komise sešla skupina čelních evropských businessmanů. Jejich shromáždění předsedal tehdejší Profesor obchodní politiky na

Univerzitě v Ženevě, Němec **Klaus Schwab**. Schwab založil neziskovou organizaci European Management Forum (EMF) se sídlem v Ženevě. Zpočátku Schwab zaměřil setkání na to, jak by evropské firmy mohly dohonit americký management. Vize Profesora Schwaba o Světovém ekonomické fóru se postupně vyvíjela. Milníkem byl rok 1973, kdy se po kolapsu tzv. Brettonwoodského systému a Arabsko-izraelské válce následující rok WEF místo managementu začal zabývat ekonomickými a sociálními otázkami. V roce 1974 byli do Davosu poprvé pozváni politici. EMF bylo prvním nevládním sdružením, které iniciovalo spolupráci s Čínskou ekonomickou rozvojovou komisí, což v asijské velmoci urychlilo ekonomické reformy. Na **Světové ekonomické fórum** se EMF přejmenovalo v roce 1987 a stalo se platformou pro řešení mezinárodních konfliktů. V roce 1988 došlo k podpisu deklarace mezi Řeckem a Tureckem. V té době stály tyto země na pokraji války. O rok později se v Davosu uskutečnila první schůzka mezi Severní a Jižní Koreou na ministerské úrovni. Na stejném setkání také proběhla schůzka východoněmeckého předsedy vlády Hanse Modrowa a německého kancléře Helmuta Kohla, kteří spolu jednali o znovusjednocení (World Economic Forum, 2009). Tématem letošního setkání konaného v lednu 2010 byly především problémy finančních trhů a přicházející hospodářská recese ve Spojených státech amerických.

Světové ekonomické fórum pravidelně uveřejňuje Zprávu o globální konkurenceschopnosti (GCR) jednotlivých národních ekonomik. V roce 2009 zahrnuje již 133 zemí. Organizace využívá souhrnného indexu rozděleného do dvou částí: **indexu růstové konkurenceschopnosti** (Growth Competitiveness Index, GCI) a **indexu podnikové konkurenceschopnosti** (Microeconomic Competitiveness Index, MICI). První dílčí index, GCI, hodnotí pozici zemí z makroekonomického hlediska a charakterizuje jejich růstové vyhlídky v následujících pěti letech odrážející kvalitu celkového rámce ekonomických aktivit. Druhý index, MICI, hodnotí kvalitu institucí, tržních struktur a hospodářských politik podporujících efektivní využití stávajících zdrojů v národní ekonomice. Klade tedy důraz na stávající produktivní potenciál na mikroekonomické úrovni.

Index růstové konkurenceschopnosti je tvořen třemi skupinami proměnných, které jsou považovány za hybné síly růstu ve střednědobém a dlouhém období. Jsou jimi: technologie, veřejné instituce a makroekonomické prostředí. Index podnikové konkurenceschopnosti hodnotí podmínky určující udržitelnou úroveň produktivity v

pozorovaných zemích. Zdrojem je sofistikovanost firem a jejich operačních postupů a strategií a kvalita mikroekonomického podnikového prostředí (Balcarová, Beneš, 2006).

Pro srovnávání konkurenceschopnosti byl nově zkonstruován komplexní ukazatel, *index globální konkurenceschopnosti* (Global Competitiveness Index, GCI). Vychází ze statistik a veřejně dostupných studií. Index tvoří 12 ukazatelů rozdělených do tří skupin (Schwab, 2009):

1. *základní požadavky* (institute, infrastruktura, makroekonomická stabilita, zdravotnictví a základní vzdělání),
2. *faktory zvyšování efektivnosti* (vysokoškolské vzdělání a odborná příprava, efektivnost na trhu statků, efektivnost na trhu práce, propracovanost finančního trhu, technologická připravenost; velikost trhů),
3. *inovační a sofistikační faktory* (propracovanost obchodu, inovace).

Zprávy WEF klasifikují *národní ekonomiky do tří stupňů rozvoje*.

- První stupeň tvoří ekonomiky konkurující na základě využití přírodních zdrojů a nekvalifikované pracovní síly. Jsou to tak zvané ekonomiky faktorů.
- Ekonomiky na druhém, vyšším stupni rozvoje, jsou ekonomiky efektivnosti. Usilují o zdokonalení výrobních procesů a zvýšení kvality produkce.
- Na třetím stupni rozvoje jsou ekonomiky, které charakterizuje inovativní úsilí a promyšlené podnikání.

Z EU-27 jsou do druhého stupně zařazeny Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Polsko, Rumunsko a Slovensko. Česká republika, Estonsko, Maďarsko a Malta jsou na přechodu do třetího stupně a všechny ostatní státy EU jsou zařazeny do 3. stupně ekonomického rozvoje. Heslo zvyšování konkurenceschopnosti užívají evropští politici všech úrovní, a jako vzor obvykle uvádí USA (Schwab, 2009).

2.4.2 Mezinárodní institut pro rozvoj managementu

Mezinárodní institut pro rozvoj managementu (IMD) je *nezávislou neziskovou organizací* se sídlem ve Švýcarsku. IMD je zřízen jako obchodní škola, která pouze poskytuje vzdělávání vedoucích pracovníků. IMD se zaměřuje na vzdělávání a rozvoj obecných manažerských a vůdčích dovedností.

IMD byl založen v lednu 1990 jako nástupce dvou dříve nezávislých obchodních škol: IMI, která byla založena firmou Alcan v Ženevě v roce 1946, a IMEDE, založenou v Lausanne v roce 1957 firmou Nestlé. Obě školy byly sloučeny pod jednu instituci, jež *zajišťuje vzdělávání* vedoucích pracovníků pro velké firmy, střední a malé podniky i pro jednotlivce (International Institute for Management Development, 2010a).

Ročenka světové konkurenceschopnosti (WCY) je přední výroční zpráva o konkurenceschopnosti zemí vydávaná IMD od roku 1989. Tato ročenka hodnotí kritéria výkonnosti 57 zemí na základě 329 kritérií měřených různými aspekty konkurenceschopnosti. Dvě třetiny statistických údajů tvoří tzv. tvrdá data (získaná z mezinárodních a národních zdrojů), jednu třetinu představují tzv. měkká data (zpracovány na základě průzkumu veřejného mínění) a součástí jsou také nejnovější údaje o trhu za každý rok. Ročenka přináší několik specifických žebříčků, kromě jednoho – globálního. Žebříčky jsou rozděleny např. podle velikosti populace, bohatství, či podle regionů (Evropa – Blízký východ – Afrika, Asie – Pacifik a Amerika). Kromě toho jsou ve zprávě k dispozici pětileté vývojové řady rozdělené podle faktorů. Pro každou zemi byla vytvořena hloubková analýza ukazující celkový výkon, problémy, konkurenceschopnost prostředí, největší zlepšení a pokles, silné a slabé stránky a vývoj. Také byla vytvořena kritéria žebříčků 57 zemí, jež umožňují snadné porovnávání zemí mezi sebou navzájem. *Kritéria hodnocení* konkurenceschopnosti jsou rozdělena na 4 hlavní faktory a ty jsou následně rozepsány do dalších 20 sub-faktorů. Dělení je následující (International Institute for Management Development, 2010b):

1. *ekonomická výkonnost* (domácí ekonomika, mezinárodní obchod, mezinárodní investice, zaměstnanost, ceny),
2. *efektivnost vlády* (veřejné finance, fiskální politika, institucionální rámec, podniková legislativa, společenský rámec),

3. *efektivnost podniků* (produktivita, trh práce, finance, způsoby řízení, hodnotový systém),
4. *infrastruktura* (základní infrastruktura, vědecká infrastruktura, technická infrastruktura, zdraví a životní prostředí, vzdělání).

2.4.3 Stinná stránka konkurenceschopnosti

Na závěr první kapitoly bych chtěla zmínit problém, který de facto konkurenceschopnost představuje. V dnešním moderním světě je konkurenceschopnost považována většinou za prvořadý cíl nejen národních ekonomik. Vždyť i samotná Lisabonská strategie hlásá „stát se do roku 2010 nejkonkurenceschopnější ekonomikou světa.“ Co ale znamená být nejkonkurenceschopnější? Je zvýšená konkurenceschopnost státu dána tím, že se stát snaží o co nejnižší daně, nebo je to dáno menšími příspěvky na sociální zabezpečení? Vzroste konkurenceschopnost, pokud vzroste životní úroveň obyvatel? Kde je dána hranice, co je správné?

Pro lepší názornost si je možné představit následující situaci, kdy spolu soupeří dvě země např. o co nejnižší daně. První země má daně vysoké, takže pokud bude chtít zvýšit svoji konkurenceschopnost, bude muset uskutečnit daňovou reformu, kterou daně sníží. Naproti tomu druhá země je na tom lépe, daně má nižší než země první. Ale i ona bude chtít být více konkurenceschopná, tak provede daňovou reformu a nepatrně své daně sníží – bude mít opět nižší daňové zatížení než země první. Znamená to tedy, že je první země méně konkurenceschopná než země druhá? Vždyť reformou provedla enormní snížení daní oproti druhé zemi, která reformou docílila jen nepatrného snížení. Výsledkem je však situace, že první země je opět vůči druhé zemi nekonkurenceschopná – může tedy začít se snižováním daní od začátku (Klvačová, 2008). Z toho je zřejmé, že ne vždy nejnižší hodnota daného kritéria znamená vynikající konkurenceschopnost dané ekonomiky, což si dnes mnozí politici vůbec neuvědomují.

3. Konkurenceschopnost ČR

Výzkum konkurenceschopnosti v České republice zabezpečují dvě instituce, a to Centrum ekonomických studií Vysoké školy ekonomie a managementu (CES VŠEM) a Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity (ESF MUNI), kterým je věnován následující text. Následné hodnocení konkurenceschopnosti vychází ze správy Ročenka konkurenceschopnosti ČR 2007 – 2008.

3.1 Centrum ekonomických studií VŠEM

Jedná se o výzkumné pracoviště Vysoké školy ekonomie a managementu (VŠEM), jejíž činnost je podporována z prostředků Grantové agentury ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR a zakládající instituce VŠEM. Výzkumné aktivity této instituce se zaměřují především na analýzu předpokladů a výsledků růstové výkonnosti, sledování konkurenceschopnosti české ekonomiky v mezinárodním srovnání (se zeměmi EU), identifikací souvisejících hospodářsko-politických implikací na podporu ekonomického růstu a přechodu na ekonomiku založenou na znalostech (cíl Lisabonské strategie). Výzkumná činnost centra probíhá v rámci dlouhodobých výzkumných projektů ve spolupráci s již zmíněnou Ekonomicko-správní fakultou Masarykovy univerzity a s Národní observatoří zaměstnanosti a vzdělávání (VŠEM, 2010). Výstupem těchto projektů se stala ***Ročenka konkurenceschopnosti České republiky***, která hodnotí konkurenceschopnost ČR z hlediska čtyř klíčových faktorů: růstová výkonnost a stabilita; institucionální kvalita; inovační výkonnost; kvalita lidských zdrojů.

První publikace byla vydána v roce 2006 ve dvou svazcích – soubor indikátorů a analýza. Druhá publikace z roku 2007 je taktéž rozdělena do dvou částí, na část statistickou a analytickou. Je v ní kladen důraz na globální kontext konkurenceschopnosti a na její strukturální charakteristiky na odvětvové a regionální úrovni. Třetí publikace Ročenky, jež je doposud poslední, vyšla v roce 2008. V každém vydání jsou faktory konkurenceschopnosti zkoumány na základě odlišných ukazatelů, čímž se jednotlivé verze navzájem doplňují.

3.2 Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky

Instituce je koncipována jako analytické pracoviště, jenž je zaměřeno na aplikaci sociálně-vědních poznatků v oblasti konkurenční schopnosti při hodnocení jejich předpokladů a výsledků v ČR a v rámci cílů Lisabonské strategie. Cílem výzkumné činnosti je tedy komplexní analýza zdrojů konkurenceschopnosti české ekonomiky a identifikace souvisejících hospodářsko-politických implikací na podporu úspěšného přechodu na ekonomiku založenou na znalostech. I zde je analýza konkurenční schopnosti rozdělena do čtyř faktorů, které jsou shodné s výše uvedenými. Výstupem centra jsou komplexní zprávy o konkurenční schopnosti české ekonomiky založené na metodologické a analytické expertize s využitím dostupnosti sekundárních dat a vyhodnocení vlastních šetření z dat primárních. Díky tomu jsou publikace důležitým zdrojem informací nejen pro veřejnou sféru, čímž mám na mysli státní správu a samosprávu, ale také pro soukromou sféru v oblasti podnikového poradenství či samotných podniků při zjišťování své pozice na domácím trhu. Od roku 2007 centrum každoročně vydává publikaci Konkurenční schopnost podniků, dále také vyšly publikace s názvy Konkurenceschopnost české ekonomiky 2006, Faktory konkurenceschopnosti 2007, Konkurenceschopnost ekonomiky 2008 a Ekonomické prostředí a konkurenceschopnost 2009, aj (ESF MUNI, 2007). Následující kapitoly jsou věnovány analýze konkurenceschopnosti České republiky na základě těchto dvou významných českých organizací.

3.3 Konkurenceschopnost české ekonomiky

V následujícím textu je provedeno hodnocení české ekonomiky z hlediska konkurenceschopnosti, kterou je možno rozdělit do pěti klíčových oblastí: růstová výkonnost a stabilita; institucionální kvalita; strukturální konkurenceschopnost; inovační výkonnost a kvalita lidských zdrojů.

3.3.1 Základní makroekonomické veličiny ČR

Pro makroekonomickou výkonnost země, kterou lze označit jako souhrnný projev konkurenceschopnosti, jsou rozhodující čtyři cíle: zabezpečit růst celkové produkce statků a služeb, tedy vysoký hrubý domácí produkt (HDP); zajistit vysokou zaměstnanost; udržovat

stabilní cenovou hladinu; zajistit vyrovnanou platební bilanci a tím i stabilitu měnového kurzu (Burianová, 2007). Jak je známo, všechny tyto cíle není možné splnit najednou, protože jsou protichůdné, avšak je zde nutná snaha o vyvážený poměr mezi nimi. To je úkolem české vlády ve spolupráci s centrální bankou prostřednictvím realizace hospodářské politiky.

Hospodářský vývoj České republiky procházel od roku 1997 do první poloviny roku 1999 obdobím hospodářské recese. Avšak v roce 1999 došlo k obratu a Česká republika opět zaznamenala pozitivní hospodářský růst o 1,3 % v roce 1999 a o 3,6 % v roce následujícím.

Tabulka 3.1: Reálný růst HDP (roční tempa v %)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2001-07	2001-04	2005-07
ČR	2,5	1,9	3,6	4,5	6,3	6,8	6,6	4,6	3,1	6,6
EU-15	1,9	1,2	1,2	2,4	1,8	2,9	2,7	2,0	1,7	2,5

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní zpracování

Z tabulky je patrné, že je pro českou ekonomiku v posledních letech typické vysoké tempo růstu, kdy se růst HDP v letech 2001 - 2007 zrychlil na 4,6 % ročně, což je více než dvakrát oproti EU-15. V letech 2001 - 2004, tedy před vstupem do Evropské unie, je tempo růstu HDP nejmenší, 3,1 %. Naproti tomu období 2005 - 2007 patří zatím k ekonomicky nejpriznivějším v historii ČR, kdy hospodářský růst dosahoval úrovně 6,6 %. Na rozdíl od většiny nových členských zemí nebylo zrychlení tempa růstu v ČR doprovázeno zhoršenou makroekonomickou rovnováhou (Kadeřábková, 2007). V roce 2008 dochází k očekávanému zpomalení růstu důsledkem hospodářské krize, v prvním pololetí se HDP zvýšil o 3,5 %, zatímco v posledním čtvrtletí byl nárůst pouhé 0,4 %. V roce 2009 nastala recese české ekonomiky a HDP se vyznačoval zápornou hodnotou 4,3 % (Kurzy.cz, 2010), což dokazuje následující tabulka. Prognózy na rok 2010 dle ČNB vykazují již kladný růst HDP.

Tabulka 3.2: Meziroční růst HDP v roce 2009 (v %)

	1.čtvrtletí	2.čtvrtletí	3.čtvrtletí	4.čtvrtletí
ČR	-4,3	-4,7	-4,1	-3,1

Zdroj: Kurzy.cz, 2010, vlastní zpracování

Vedle tradičního ukazatele ekonomické výkonnosti, kterým je HDP či HDP na obyvatele, existuje ještě objektivnější ukazatel, který zohledňuje procesy prvotního rozdělení mezi národní ekonomikou a světem. Jedná se o **hrubý národní důchod** (HND). Rozdíl mezi HND a HDP se v České republice stále zvyšuje, což je zapříčiněno značným přílivem přímých zahraničních investic a rozšířeného pohybu pracovních sil. Ztráta důchodu v procesu prvotního rozdělení má totiž reálné dopady na ekonomiku v podobě negativního růstu konečné spotřeby a investic. Ve skupině zemí EU-15 je tomu přesně naopak, hodnoty HDP a HND jsou téměř totožné, což je dáno uzavřeností jejich ekonomik (CES VŠEM, 2009).

Dalším makroekonomickým ukazatelem je **míra inflace**, jež se dá vyjádřit přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen. Jeho vývoj ukazuje následující tabulka.

Tabulka 3.3: Průměrný roční růst CPI (v %)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ČR	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9	2,5	2,8	6,3	1,0

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, ČSÚ k 9.4.2010, vlastní zpracování

Jak lze z tabulky 3.3 vidět, tak v roce 2001 dosáhla míra inflace hodnoty 4,7 %, což bylo důsledkem vývoje cen na světových trzích. O rok později došlo k velkému zhodnocení kurzu koruny a k poklesu cen dováženého zboží a surovin, takže míra inflace se snížila na 1,8 %. V roce 2003 byla inflace téměř nulová. Tato minimální hodnota byla dosažena díky konkurenčně silnějšímu prostředí domácího trhu a posilujícímu kurzu české koruny. V roce 2004 došlo k opětovnému nárůstu míry inflace, a to na hodnotu 2,8 %, což bylo způsobeno směnným kurzem, nárůstem světových cen potravin a surovin, ale především cen ropy. Následující rok klesla míra inflace na 1,9 %. K poklesu přispělo zvýšení nepřímých daní v rámci reformy veřejných financí souvisejících se vstupem ČR do EU (Burianová, 2007). V roce 2005 došlo k nárůstu o 0,6 % díky zvýšení regulovaných cen energií. Na konci roku 2007, ale především v roce 2008 došlo k prudkému nárůstu na 6,3 % v důsledku vysokých cen ropy, potravin, ale i růstem mezd (CES VŠEM, 2009). K výraznému poklesu míry inflace došlo v roce 2009 po odeznění šoku z prudkého růstu světových cen komodit. Vývoj inflace na začátku roku 2010 zobrazuje tabulka 3.4, z níž je patrné, že hodnoty indexu spotřebitelských cen pomalu klesaly.

Tabulka 3.4: Průměrný index spotřebitelských cen v roce 2010 (v %)

	Leden 2010	Únor 2010	Březen 2010
ČR	0,9	0,8	0,7

Zdroj: ČSÚ k 9.4.2010, vlastní zpracování

S ekonomickým růstem bezesporu souvisí další ukazatel, kterým je *nezaměstnanost*. Míra nezaměstnanosti stejně jako inflace je občany vnímána jako důležitý ekonomický problém, který může způsobit velmi vážné sociální obtíže. Proto je sledování této veličiny považováno za velice důležité.

Tabulka 3.5: Míra nezaměstnanosti (v %)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ČR	8,0	7,3	7,8	8,3	7,9	7,1	5,3
EU15	7,2	7,6	7,9	8,0	8,1	7,7	7,0

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní zpracování

Míra nezaměstnanosti v ČR je podstatně nižší než v zemích EU-15. Stejně jako v ostatních členských zemích se i u ČR projevuje snaha o lepší alokaci prostředků na aktivní politiku trhu práce pro rizikové skupiny, tzn. na ty, kteří si nejsou schopni bez pomoci úřadu práce najít volné místo nebo na regiony s nejvyšší mírou nezaměstnanosti. Oblast, ve které ČR zaujímá pátou nejhorší pozici v EU, je systém vzdělávání nezaměstnaných (CES VŠEM, 2009). Největší míry nezaměstnanosti dosáhla ČR v roce 2004, kdy činila 8,3 %. V roce 2007 a 2008 se podařilo nezaměstnanost snížit na 5,3 % a 5,4 %. V následujícím roce, tedy v roce 2009, začala míra nezaměstnanosti opět stoupat, a to na hodnotu 6 % (Statistiky nezaměstnanosti MPSV, 2010). V době zpracování diplomové práce míra nezaměstnanosti dosáhla dokonce hodnoty 9,9 %, což znamená, že je bez práce téměř šest set tisíc lidí, kteří by chtěli pracovat, ale nemohou práci najít. Aktuální data o průběhu míry nezaměstnanosti v tomto roce ukazuje tabulka 3.6.

Tabulka 3.6: Míra nezaměstnanosti v roce 2010 (v %)

	Leden 2010	Únor 201	Březen 2010
ČR	9,8	9,9	9,7

Zdroj: Statistiky nezaměstnanosti MPSV, 2010, vlastní zpracování

Příčinou tak vysokých hodnot je nejen hospodářská krize, ale především konec smluv na dobu určitou a nepříznivé počasí spojené s dlouhou a mrazivou zimou. Problémem v naší republice však zůstává **dlouhodobá míra nezaměstnanosti**, která je stále na vysoké úrovni.

Tabulka 3.7: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (v % celkové zaměstnanosti)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ČR	52,8	50,5	48,9	51,0	53,0	54,2	52,2

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní zpracování

Za dlouhodobě nezaměstnané jsou považováni lidé nezaměstnaní více než jeden rok. V ČR podíl dlouhodobě nezaměstnaných zaujímá čtvrté nejvyšší místo v EU a výrazně převyšuje hodnotu zemí EU-15, která v roce 2007 činila 40,2 % oproti našim 52,2 %. Důsledkem hospodářské krize začal prudce narůstat počet nezaměstnaných, což způsobilo pokles dlouhodobě nezaměstnaných na celkové nezaměstnanosti (Budoucnost profesí, 2010). Dalším důvodem poklesu dlouhodobě nezaměstnaných osob je novelizace zákona o životním minimu¹² a novelizace zákona o zaměstnanosti¹³.

Růst zaměstnanosti v období 2004 - 2007 **v rámci odvětví** byl nejvýraznější v oblasti nemovitostí a služeb pro podniky (v průměru o 4,9 % ročně), ve zpracovatelském průmyslu (1,4 %) a stavebnictví (1 %). V oblasti obchodu a peněžnictví došlo k nárůstu počtu zaměstnaných až později, v letech 2006 a 2007 (CES VŠEM, 2009). To znamená, že primární sektor zaznamenal poklesu. Co se týče **míry zaměstnanosti žen**, tak se Česká republika nacházela v roce 2007 pod úrovní zemí EU-15, kdy dosahovala hodnoty 57,3 % oproti 59,7 %. Cílem ministerstva práce a sociálních věcí jsou nová opatření, která se snaží o větší zapojení žen na trhu práce. Taktéž se snaží motivovat zaměstnavatele ke zřizování firemních

¹² Uchazeč o práci, který je v evidenci déle než 12 měsíců, obdrží pouze existenční minimum, které je výrazně nižší než sociální dávky před změnou zákona.

¹³ Došlo k úpravě definice vhodného zaměstnání pro osoby nezaměstnané déle než 12 měsíců.

školek. Dalším pozitivním faktorem na zvýšení zaměstnanosti žen je důchodová reforma která zvyšuje hranici odchodu do důchodu (Zamrazilová, 2008).

Tabulka 3.8: Míra zaměstnanosti starších pracovníků v ČR (v %)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
muži	52,4	56,2	57,3	56,7	59,3	59,5	59,6
ženy	23,0	25,9	28,7	29,6	30,9	32,1	33,5

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní zpracování

Jak je možné z výše uvedené tabulky vidět, je **míra zaměstnanosti starších pracovníků**, tedy osob ve věku 55-64 let, v České republice oproti průměru zemí EU-15 vyšší u mužů, ale nižší u žen. Průměrná úroveň skutečného věku odchodu do důchodu je v česku nižší (60,4 let) než v zemích EU-15 (61,4 let). Avšak díky uskutečněným reformám se tento rozdíl snižuje a taktéž dochází k omezení nároků na předčasné důchody. Negativním jevem ČR oproti EU je velmi nízký zájem starších věkových skupin o další vzdělávání.

Dalším klíčovým faktorem ovlivňujícím makroekonomickou stabilitu je **deficit vládního sektoru**, na jehož výši mají vliv nejen úspory a investice, ale také kapitálové transfery.

Tabulka 3.9: Vládní deficit ČR (v mld. Kč; v procentech HDP)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
v mld. Kč	- 81,5	- 135,0	- 166,8	- 170,6	- 83,3	- 106,7	- 84,9	- 23,9	- 77,4
v % k HDP	- 3,7	- 5,7	- 6,8	- 6,6	- 3,0	- 3,6	- 2,6	- 1,6	- 2,1

Zdroj: Eurostat, 2009b, vlastní zpracování

V období 2001-2003 došlo k silnému nárůstu vládního deficitu České republiky. Po vstupu České republiky do EU však došlo k jeho snížení a v roce 2006 se deficit dostal pod hranici 3 %, což je splnění jednoho z maastrichtských kritérií nutných pro přijetí eura. O rok později činil deficit pouze 1,6 % k HDP, což bylo způsobeno příznivou fází hospodářského cyklu (BusinessInfo, 2010). Při srovnání České republiky s vyspělými zeměmi EU-15, lze dojít k závěru, že deficit ČR v roce 2007 byl oproti EU-15 dvojnásobný. Česká vláda zahájila řadu reforem, které vedou k dlouhodobé udržitelné fiskální stabilitě a ke snížení vládního

deficitu. Dochází k radikální změně daní na podporu aktivity a ekonomického růstu. V roce 2008 byla u příjmů fyzických osob zavedena rovná 15 % daň, která platí i v následujících letech, tedy i pro rok 2010. Ke změně došlo u daně z přidané hodnoty, která se v roce 2010 zvýšila o 1 % u obou sazeb oproti roku 2009. Snížená sazba daně nyní činí 10 % a základní sazba daně 20 %. Taktéž se snížila sazba daně z příjmů právnických osob z 20 % (v roce 2009) na 19 % v roce 2010. Také byla zavedena nová tzv. ekologická daň k 1.1.2009. Na druhé straně dochází ke snížení mandatorních výdajů - jsou zavedeny poplatky ve zdravotnictví a některé sociální dávky budou sníženy (CES VŠEM, 2009). Udržitelné snižování deficitů vládního sektoru předpokládá pokračování reformy veřejných financí.

Tabulka 3.10: Prognóza vývoje vládního deficitu ČR (v procentech HDP)

	2009	2010	2011	2012
ČR	-6,6	-5,3	-4,8	-4,2

Zdroj: Navrátil, Aktuální otázky evropské integrace, 2010, vlastní zpracování

Ve výše uvedené tabulce jsou zobrazeny až na rok 2009 prognózy budoucího vývoje veřejných financí, které zveřejnila Evropská komise 24.3.2010. Z uvedených hodnot lze vyčíst, že by mělo dojít k pomalému snižování schodku veřejných financí, i když se jejich výše stále pohybuje nad povolenou hranicí 3 % HDP.

Tabulka 3.11: Dluh vládního sektoru (v mld. Kč; v procentech HDP)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
v mld. Kč	405,4	591,5	702,3	775,0	855,1	885,4	948,3	1023,8	1104,9
v % k HDP	18,5	25,1	28,5	30,1	30,4	29,7	29,4	29,0	30,0

Zdroj: Eurostat, 2009a, vlastní zpracování

Dle maastrichtských kritérií by výše vládního dluhu neměla překročit hranici 60 % HDP. **Vládní dluh** České republiky se začal zvyšovat od počátku tohoto století, kdy se z 18,5 % v roce 2000 téměř zdvojnásobil na 30,4 % v roce 2004. V roce 2007 se dluh vládního sektoru podařilo snížit na 29 %, takže Česká republika patří do skupiny zemí EU s relativně malým zadlužením (CES VŠEM, 2009). Avšak díky finanční a hospodářské krizi došlo v roce 2009 a 2010 ke zlomu ve vývoji vládních financí. Podle analýz ČNB vzroste veřejný dluh o jednu třetinu, tedy z 30 % na 40 % HDP, což bude mít za následek nárůst výdajů na úroky o

minimálně 20 miliard korun (FinančníNoviny, 2009a). Jak je již uvedeno, pro přijetí eura je nutné udržet veřejný dluh pod hranicí 60 % HDP, což bude za dané situace a bez rychlého zásahu státu velice náročné. V tabulce 3.12 jsou pro lepší přehled uvedeny data budoucího možného vývoje vládního dluhu, který se bude dle zprávy Evropské komise neustále zvyšovat.

Tabulka 3.12: Prognóza vývoje vládního dluhu ČR (v % HDP)

	2009	2010	2011	2012
ČR	35,2	38,6	40,8	42,0

Zdroj: Navrátil, Aktuální otázky evropské integrace, 2010, vlastní zpracování

Česká ekonomika je považována za jednu z nejvíce otevřených ekonomik v EU, proto je pro ni velice důležité udržení vnější rovnováhy. Ta je posuzována na základě obchodní bilance, která je jednou ze složek *běžného účtu platební bilance*.

Tabulka 3.13: Bilance běžného účtu a jeho složek (v mld. Kč; v % HDP)

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Běžný účet	v mld. Kč	-124,5	-136,4	-160,6	-147,5	-48,5	-100,8	-89,0
	v %	-5,4	-5,6	-6,3	-5,2	-1,6	-3,1	-2,5
Obchodní bilance	v mld. Kč	-116,7	-71,3	-69,8	-13,4	59,4	65,1	117,5
	v %	-5,0	-2,9	-2,7	-0,5	2,0	2,0	3,3
Bilance služeb	v mld. Kč	58,0	21,9	13,2	16,6	36,5	42,2	55,4
	v %	2,5	0,9	0,5	0,6	1,2	1,3	1,6
Bilance výnosů	v mld. Kč	-83,5	-115,6	-119,9	-156,6	-155,7	-201,3	-253,8
	v %	-3,6	-4,8	-4,7	-5,6	-5,2	-6,3	-7,1
Běžné převody	v mld. Kč	17,8	28,7	15,8	6,0	11,3	-6,8	-8,1
	v %	0,8	1,2	0,6	0,2	0,4	-0,2	-0,2

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní zpracování

Jak je z tabulky patrné, bilance běžného účtu platební bilance dosáhla od roku 2005 výrazného zlepšení, na kterém se podílel převážně přebytek obchodní bilance. Je to dáno tím, že vývoj běžného účtu v poslední době prošel výraznou strukturální změnou, na které se významně podílely přímé zahraniční investice (PZI). Hlavním zdrojem deficitu se tak stala

balance výnosů (Zamrazilová, 2008). V roce 2007 byla obchodní balance silně v přebytku, zatímco balance výnosů svůj schodek výrazně prohloubila. V roce 2005 a 2006 byla negativní balance výnosů v podstatě jedinou příčinou deficitu běžného účtu. I přesto se deficit běžného účtu v posledních letech ustálil na průměrné roční hodnotě 2,5 % HDP. Oproti průměru vyspělých zemí EU-15 je to sice dost, ale pro dohánějící ekonomiku se jedná o přijatelnou hodnotu. Při bližší analýze balance služeb si lze všimnout, že se její přebytek začal zvyšovat, což bylo způsobeno především změnou metodiky platební balance. Složka běžných převodů v letech 2006 a 2007 dosahovala záporných hodnot. Důvodem byly odvody do rozpočtu Unie po vstupu ČR do EU (CES VŠEM, 2009).

V listopadu 2009 činil deficit běžného účtu platební balance 1,6 miliardy korun. Tato částka byla ovlivněna především pasivem balance výnosů, kde proběhlo vyplacení dividend v hodnotě 9,2 miliardy korun. Ve složce běžné převody odvedla ČR do evropského rozpočtu jednu miliardu korun. V rámci kapitálového účtu pak česká ekonomika naopak z rozpočtu EU čerpala částku dvou miliard korun. Balance zboží a služeb byla aktivní, takže deficit běžného účtu v ročním hodnocení klesá (Čížek, 2010).

Značný vliv na obchodní bilanci a bilanci výnosů mají *přímé zahraniční investice* (PZI), které působí pozitivně na výkon a konkurenceschopnost české ekonomiky. Příliv PZI v přepočtu na hlavu je jedním z nejvyšších mezi novými členskými zeměmi EU. V období 1993 - 2007 dosáhl celkový příliv PZI do české ekonomiky 1.827 miliard korun, z toho bylo 680 miliard investováno do zpracovatelských odvětví a 945 miliard korun ve službách (Zamrazilová, 2008).

Tabulka 3.14: Balance výnosů (v mld. Kč)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Příjmy	84,9	66,8	75,5	87,2	105,7	128,0	141,6
Výdaje	168,4	182,4	195,4	243,8	261,4	329,3	395,4
Saldo	-83,5	-115,6	-119,9	-156,6	-155,7	-201,3	-253,8

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní zpracování

Z tabulky 3.14 vyplývá, že důsledkem vysokého předstihu výdajů před příjmy roste negativní saldo balance výnosů, což je způsobeno odlivem prvotních důchodů do zahraničí. *Balance výnosů* se vztahuje k faktorům kapitálu (investicím) a práce (výdajům na práci

cizinců, resp. příjmům z práce v zahraničí). Následující tabulka zobrazuje salda bilance výnosů členěná na výnosy z investic a z práce. Z výsledků plyne, že s růstem podílu PZI na výdajích se bilance výnosů zvyšuje. Náklady spojené s prací cizinců mají rostoucí charakter, což zde dokazuje záporné saldo výnosů z práce, které bylo v roce 2007 více než čtyřnásobné oproti roku 2000. Ostatní a portfoliové investice vykazovaly v posledních letech kladné hodnoty (CES VŠEM, 2009). Koncem roku 2009 činilo saldo přílivu PZI 3,6 miliard korun. Příliv portfoliových investic dosáhl částky 3,7 mld. Kč a ostatní investice se vyšplhaly na 16,3 mld. korun (Čížek, 2010).

Tabulka 3.15: Dílčí salda bilance výnosů (v mld. Kč)

	2000	2005	2006	2007
Saldo bilance výnosů	-53,0	-155,7	-201,3	-253,8
Výnosy z práce	-12,0	-23,5	-33,5	-52,1
Výnosy z investic	-41,0	-132,2	-167,8	-201,7
Ostatní investice (úroky)	20,1	9,3	18,6	22,5
Portfoliové investice	-7,5	6,3	4,3	9,2
PZI	-53,6	-147,8	-190,7	-233,3

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní zpracování

Další ukazatel taktéž důležitý pro vnější rovnováhu je **zahraniční dluh**. Je významný pro mezinárodní postavení státu, jelikož odčerpává zdroje, které by bylo možné použít pro domácí ekonomiku. Výše dluhu závisí na deficitech běžného účtu a na způsobech jeho financování. Pro Českou republiku je stále zdrojem financování deficitu příliv zahraničních investic. Jak je z níže uvedené tabulky vidět, zahraniční dluh ČR se dlouhodobě pohybuje pod 40 % HDP. Jedná se o přijatelnou míru, která neodrazuje zahraniční investory ani nevytváří velké nebezpečí pro makroekonomickou rovnováhu.

Tabulka 3.16: Zahraniční dluh ČR (v procentech HDP; v mld. Kč)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
v % HDP	34,5	33,0	34,7	36,0	38,3	37,1	38,0
v mld. Kč	811,3	813,3	895,1	1011,8	1142,2	1193,7	1348,8

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní zpracování

V roce 2007 se na zahraničním dluhu více než 50 % podílely podniky, z 28 % banky a z 20 % vláda. Více než dvě třetiny zahraničního dluhu tvoří dlouhodobá zadluženost (CES VŠEM). V roce 2008 se zahraniční dluh vyhoupl na 1,513 bilionu korun a představoval tak 41 % HDP. V minulém roce se podařilo dluh o 134,4 miliardy korun snížit. Zahraniční dluh 1,41 bilionu Kč tak představuje 38,8 % HDP. Na snížení se podílel především pokles závazků, avšak vliv měl i kurz koruny. Podíl vlády na zahraničním dluhu se díky nákupu vládních dluhopisů zahraničními investory a čerpáním úvěrů z Evropské investiční banky zvýšil na 22,6 % (Finanční noviny, 2009b).

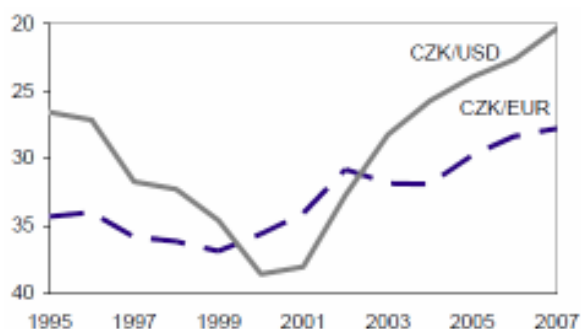
Tabulka 3.17: Zahraniční dluh ČR v roce 2008 a 2009 (v % HDP)

	2008	2009
ČR	41,0	38,8

Zdroj: Finanční Noviny, 2009b, vlastní zpracování

Poslední ukazatel použitý v rámci této analýzy, jenž ovlivňuje makroekonomickou stabilitu země, je **měnový kurz**. Od počátku transformačního procesu byl měnový kurz koruny dlouhodobě fixován. Až důsledkem měnové krize v roce 1997 došlo v České republice ke změně kurzového režimu na řízený floating a zavedlo se cílování inflace. Začala se prosazovat dlouhodobá tendence zhodnocování nominálního kurzu vůči oběma hlavním měnám (CES VŠEM, 2009).

Obrázek 3.1: Vývoj průměrného ročního kurzu CZK

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, str. 50

Jak je z obrázku patrné, kurz koruny vůči oběma měnám postupně aprecioval. V případě eura byl průběh kontinuálnější a výkyvy nebyly tak velké. Došlo k postupnému zhodnocení z 34 CZK/EUR v roce 2001 na 28 CZK/EUR v roce 2007. Nyní se kurz koruny

vůči euru pohybuje kolem 25,400 CZK/EUR¹⁴. Jinak tomu bylo v relaci k USA, kdy došlo k prudké depreciaci koruny vůči dolaru. Obrat nastal v roce 2001, kurz 38 CZK/USD tak aprecioval na 20 CZK/USD v roce 2007 a v současnosti činí zhruba 18,463 CZK/USD¹⁵.

V období let 2007 - 2008 došlo k výraznému posunu v oblasti cenové konvergence české ekonomiky. V první polovině roku 2008 patřila česká koruna k nejrychleji sílícím měnám světa. V červenci 2007 dosáhl průměrný měsíční kurz 28,33 CZK/EUR a o rok později v totéž měsíci činil 23,53 CZK/EUR. Meziroční zhodnocení koruny vůči euru tak představovalo 20,4 %. Ve stejném období koruna apreciovala i vůči dolaru, a to z 20,64 CZK/USD na 14,92 CZK/USD, což představuje meziroční zhodnocení o 38,3 %. Tato enormní aprece měnového kurzu vedla k obavám vývozců především zpracovatelského průmyslu. ČNB se proto rozhodla k zásahu a snížila základní úrokovou sazbu z 3,75 % na 3,50 %. V srpnu 2008 došlo k silné zpětné korekci kurzu nejen díky zásahům ČNB, ale především kvůli cíleným zásahům hospodářské politiky Spojených států, kdy došlo ke zhodnocování dolaru a oslabení kurzu eura. Další oslabení kurzu koruny bylo spojeno s nervozitou na finančních trzích a odvrácením investorů na středoevropských trzích důsledkem finanční krize. Koncem roku 2008 činil kurz 26,93 CZK/EUR (CES VŠEM, 2009). Analýzou prudkých výkyvů bylo ukázáno, že měnový kurz je utvářen především nezávisle na domácím trhu, kdy je ovlivňován převážně mimořádnými externími faktory. V tomto případě se jedná o mezinárodní vývoj.

Cenová konvergence je důležitá také pro posouzení připravenosti ekonomiky k přijetí společné měny EU. K tomu slouží splnění tzv. Maastrichtských kritérií, která jsou následující:

- ***schodek veřejných financí*** v zemi nesmí přesáhnout 3 % HDP;
- ***celkový veřejný dluh*** nesmí překročit 60 % HDP;
- ***cenová stabilita a průměrná inflace*** nesmí přesáhnout o více než 1,5 % míru tří členských zemí s nejnižší mírou inflace po dobu jednoho roku;
- ***dlouhodobá úroková sazba*** nesmí přesáhnout o více než 2 % sazby tří zemí s nejnižší mírou inflace;
- dva roky před zavedením eura musí daná země dodržovat stanovené rozpětí pohybu své ***měny*** v mechanismu směnných kursů (ERM).

¹⁴ Kurz vyhlášený ČNB k 17.3.2010.

¹⁵ Kurz vyhlášený ČNB k 17.3.2010.

Na základě společného dokumentu Ministerstva financí ČR a České národní banky: Vyhodnocení plnění Maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou jsem zjistila, že velkým problémem pro Českou republiku se při plnění těchto kritérií stal deficit veřejných financí, který v následujících letech výrazně přesáhne hodnotu 3 % HDP. Pokud vláda nepřijme další opatření na snížení deficitu, je možné, že se deficit sektoru vlády zvýší dle zprávy Evropské komise na 4,8 % v roce 2011, což je vysoko nad referenční hodnotou.

Druhé kritérium, tedy podíl vládního dluhu ČR na HDP, je dlouhodobě plněno i přes narůstající zadlužení v roce 2009, které by se mělo zvýšit přibližně o 5 %. Vládní dluh by se tak zvýšil na 35,2 % HDP, avšak ve střednědobém horizontu se počítá s nárůstem až na 42 % HDP (v roce 2012) v důsledku negativních jevů projevujících se např. stárnutím obyvatelstva - tyto údaje jsou součástí tabulky 3.12. Pokud tedy nebudou provedeny nezbytné reformy důchodového a zdravotního systému, bude nutné počítat s dalším zvyšováním podílu dluhu na HDP.

Kritérium cenové stability česká ekonomika v roce 2009 splní díky výrazné dezinflaci zapříčiněné především vlivem ekonomické krize. V následujících letech by měl být cenový vývoj charakterizován pomalým růstem spotřebitelských cen, proto by plnění tohoto kritéria nemělo být pro ČR problémem, pokud však nedojde k výrazným šokům. Inflační kritérium se Česku zatím daří plnit, avšak je nutné, aby v rozhodovacím období pro vyhodnocení kritéria nedocházelo k významným proinflačním úpravám nepřímých daní či jiným opatřením, jež by znesnadňovaly splnění tohoto kritéria. Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb Česká republika v současné době plní a prognóza výnosů státních dluhopisů s desetiletou dobou splatnosti nenaznačuje potíže s plněním kritéria v budoucnu.

Poslední kritérium, tedy kritérium stability měnového kurzu, je možné hodnotit až po vstupu ČR do kurzového mechanismu ERM II, kdy bude stanovena centrální parita koruny vůči euru. Měnový kurz koruny, jak je již uvedeno výše, vykazuje z dlouhodobého hlediska apreciaci. Výjimkou byla ekonomická krize, během níž došlo k velkým kurzovým výkyvům, které tak ukázaly, že plnění tohoto kritéria může být v následující době obtížné. Pro úspěšné plnění kritéria stability měnového kurzu bude důležité vhodné načasování vstupu do kurzového mechanismu ERM II, jemuž by měla předcházet zlepšená situace na světových

tržích či konsolidace domácích veřejných financí. Klíčové bude taktéž správné nastavení parity kurzu koruny vůči euru.

Při zhodnocení těchto podmínek je více než pravděpodobné, že ČR nebude schopna plnit všechna kritéria ve střednědobém výhledu. Největším problémem pro vstup do eurozóny tak bude deficit veřejných financí, který bude vyšší než 3 %. Proto zatím není vhodné stanovovat datum vstupu ČR do měnové unie, ale snažit se především o větší sladěnost české ekonomiky se zeměmi eurozóny a provádět nezbytné reformy, jež by podpořily plnění konvergenčních kritérií.

3.3.2 Kvalita institucí v ČR

V této části kapitoly diplomové práce je pozornost zaměřena na hodnocení institucionální kvality pomocí *Souhrnného indexu kvality správy* (GM) rozděleného do tří základních hledisek (CES VŠEM, 2009):

1. procesy, kterými jsou vlády vybírány, kontrolovány a obměňovány;
2. schopnost vlády efektivně formulovat a realizovat přiměřenou politiku;
3. respekt občanů a stav institucí, které řídí ekonomické a sociální interakce mezi nimi.

Tabulka 3.18: Souhrnný index kvality správy GM

	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2007
EU-27	1,04	1,11	1,11	1,17	1,12	1,09	1,10
EU-15	1,49	1,53	1,51	1,52	1,42	1,37	1,39
EU-12	0,48	0,60	0,61	0,73	0,74	0,73	0,99
ČR	0,88	0,76	0,70	0,81	0,74	0,79	0,80

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní zpracování

Tabulka 3.18 ukazuje hodnoty, kdy vyšší číslo značí lepší výsledek. Jak je tedy možné vidět, kvalita správy v nových členských zemích (EU-12) se stabilně zlepšuje a v roce 2007 dosáhla hodnoty 0,99, což je oproti roku 1996, kdy byla hodnota indexu 0,48 výrazné zlepšení. Naproti tomu je pro ČR charakteristický stabilní vývoj, kdy nedochází k žádnému viditelnějšímu zlepšení. Dokonce ČR ztratila i počáteční náskok s novými zeměmi EU, který

je téměř dvou desetinový. V čem je největší slabina Česka ukazuje níže zobrazená tabulka, v níž jsou zachyceny jednotlivé složky indexu kvality správy GM.

Tabulka 3.19: Složky indexu kvality správy v ČR

	1998	2000	2002	2004	2006	2007
Demokracie	0,96	0,82	1,02	1,03	0,96	0,98
Politická stabilita	0,78	0,59	0,97	0,67	0,75	0,83
Efektivita vlády	0,72	0,77	0,87	0,75	1,01	0,99
Regulační kvalita	0,73	0,68	1,16	1,06	0,95	0,96
Právní řád	0,83	0,68	0,73	0,70	0,73	0,77
Kontrola korupce	0,43	0,26	0,35	0,36	0,36	0,26

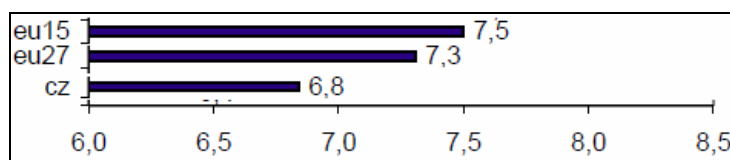
Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní zpracování

Jak je již patrné, největším problémem České republiky je kontrola korupce, která se oproti roku 1998 zhoršila a v roce 2007 vykazuje hodnotu 0,26, což je zatím nejhorší výsledek za zkoumané období. Druhým negativním jevem v rámci kvality správy se ukázal právní řád, který taktéž zaznamenal zhoršení. Jak je již uvedeno, ČR ztratila svoji vedoucí pozici v oblasti kvality správy, dokonce dnes poměrně důrazně zaostává za novými členskými státy unie, především díky těmto dvěma dílčím složkám. Ukazatel demokracie zaznamenal nejlepší hodnotu v roce 2004 (1,03) a i když v roce 2007 klesl na hodnotu 0,98, zůstává tak nejlépe hodnoceným ukazatelem české kvality správy spolu s efektivitou vlády, jejíž vývoj byl cyklický. Regulační kvalita, jež hodnotí užívání tržně ne/konformních politik (cenová kontrola, nevhodná regulace bank) a jejich dopad na domácí i zahraniční investory, dosáhla svého největšího úspěchu v roce 2002 (1,16) a v roce 2007 se opět snížila na hodnotu 0,96. Politická stabilita hodnotící stabilitu vládní moci podle pravděpodobnosti svržení ústavními prostředky nebo násilím včetně terorismu vykazuje až na rok 2002 celkem obdobné výsledky s hodnotou 0,83 v roce 2007 (CES VŠEM, 2009).

Další hledisko hodnotící kvalitu institucionálního prostředí je tzv. **Index ekonomické svobody**, kterým se dlouhodobě zabývají dvě organizace – Fraser Institute a Heritage Foundation. Index ekonomické svobody (IES) je publikován od roku 1970 a posledního hodnocení se účastnilo již 130 zemí světa. Index je složen z 38 proměnných rozdělených do pěti oblastí a podle jejich průměru je stanoveno pořadí jednotlivých států, kdy hodnota 10

znamená nejvyšší úroveň ekonomické svobody. Tematicky je index tvořen velikostí vlády, kvalitou právního prostředí, peněžním systémem, zahraničním obchodem a regulací úvěrového trhu, trhu práce a podnikání (CES VŠEM, 2009).

Graf 3.1: Index ekonomické svobody Fraser Institute 2006

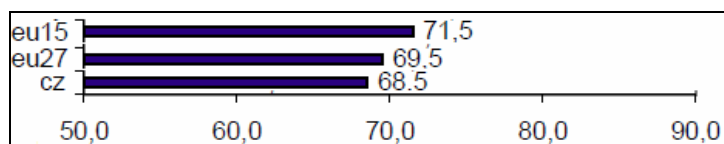

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní úprava

Pozice České republiky je poměrně nepříznivá, avšak z hlediska času se zlepšuje. Podle měření Fraser Institute činila v roce 1996 hodnota indexu 5,81 (69. místo), nejlepšího výsledku Česko dosáhlo v roce 2004 (6,92, což znamená 46. místo) a v roce 2006 se umístilo až na 59. místě s výsledkem 6,8. V roce 2008 se ČR sice umístila na 37. místě, avšak Slovenská republika ji o jedno místo předběhla. Lepé se umístila také Botswana, Salvador, Gruzie, Arménie, Chile, Španělsko i Belgie (Zrno, 2009).

Druhým ukazatelem je index ekonomické svobody Heritage Foundation, který je publikován každoročně od roku 1995. V roce 2008 bylo sledováno 161 zemí v deseti oblastech obodovaných v intervalu od nuly do sta, kdy hodnota 100 znamená maximální svobodu. Výsledkem je průměr součtu dílčích ukazatelů v následujících oblastech: svoboda podnikání; obchodování; soukromé vlastnictví a trh práce; svoboda ve fiskální, investiční a měnové oblasti; minimalizace vládních zásahů a korupce (CES VŠEM, 2009). V loňském roce se Česká republika umístila na 34. místě se stejným bodovým výsledkem jako jihoamerická Uruguay (69,8). Oproti roku 2008 si ČR nepatrně polepšila, i když se Slovenská republika umístila o dvě příčky lépe, tedy na 35. místě. Lepšího hodnocení dosáhlo Česko díky větší svobodě na pracovním trhu. Na druhou stranu ČR stále brzdí výše vládních výdajů a byrokratická omezení potlačující svobodu podnikání. Do indexu bylo zahrnuto již 183 zemí světa (Kristen, 2010). Důsledkem rozdílné metodiky a časového odstupu se pozice zemí EU mezi oběma indexy liší, což dokazuje následující obrázek. Výsledky měření vykazují menší kolísání oproti hodnocení provedené Fraser Institute.

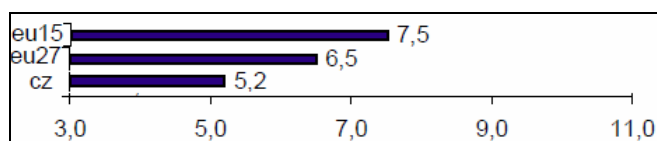
Graf 3.2: Index ekonomické svobody Heritage Foundation 2008

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní úprava

V rámci institucionální kvality je hodnocena také korupčnost, jíž se zabývá mezinárodní organizace Transparency International prostřednictvím *Indexu vnímání korupce* (CPI) od roku 1995. Posledního hodnocení se účastnilo již 180 zemí světa. Index porovnává země dle intenzity vnímání zkorumpovanosti úředníků a politiků, kdy hodnota 0 značí zemi zcela zkorumpovanou a hodnota 10 označuje naopak zemi bezkorupční. Země ohodnocené v intervalu 0 - 5 jsou považovány za státy s přebujelou korupcí. Následující obrázek zobrazuje, jak si vede ČR v porovnání se zeměmi EU-15 a EU-27.

Graf 3.3: Index vnímání korupce 2007, 2008

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní úprava

Při srovnávání tohoto indexu je nutné brát v potaz nejen různou metodologii obměňovanou v čase, ale především rozdílný počet zemí zahrnutých do hodnocení. V případě srovnání postavení zemí EU-15 s celkovým počtem zemí EU lze dospět k závěru, že nově přistoupené země snižují hodnotu tohoto indexu o jednu jednotku. Česká republika se v roce 2008 umístila až na 45. místě s hodnotou indexu 5,2, kterou vykazovala taktéž v roce 2007. Ve dvouletých hodnoceních počínaje rokem 2002 dosáhla Česká republika úrovně 3,7, poté 4,2 a 4,8 v roce 2006. Z vývoje tohoto indexu je patrné, že Česko dlouhou dobu spadalo do skupiny zemí s korupcí vymykající se kontrole. Až v letech 2007 a 2008 se ČR podařilo dostat těsně nad kritickou hranici, které bylo dosaženo již v roce 1997 (CES VŠEM, 2009). V roce 2009 ale došlo k opětovnému poklesu pod přijatelnou hranici na hodnotu 4,9. Že se jedná o velice nepříznivou situaci dokazuje fakt, že hůře než ČR je na tom pouze devět členských zemí EU.

Novější metodou hodnotící míru korupce je ***Globální barometr korupce***, jenž je založen pouze na průzkumu veřejného mínění. Průzkum zahrnuje názory na současnou míru zkorumpovanosti a její další vývoj spolu s účinností protikorupční politiky. Poprvé byla metoda zavedena v roce 2003 se 48 zeměmi a v roce 2007 se ankety účastnilo již 60 států. V České republice jsou respondenti přesvědčeni, že korupce působí i negativně na podmínky podnikání. Děsivý je ale fakt, že téměř dvě třetiny respondentů (61 %) považuje vládní politiku v potírání korupce za neefektivní a dokonce pětina z nich si myslí, že vláda korupci podněcuje, což je nejhorší výsledek v rámci celé Evropské unie. Co se týče oblasti úplatků, tak 9 % respondentů všech zúčastněných zemí přiznalo úplatek, avšak v naší republice jich byl téměř dvojnásobek, tedy 17 % (CES VŠEM, 2009). V roce 2009 označilo téměř 40 % respondentů za sektory nejvíce postižené korupcí veřejné představitele a státní úředníky. 64 % dotázaných si myslí, že je potírání korupce vládou neefektivní. Na otázku, zda byl respondent nebo jiný příslušník domácnosti požádán během posledních 12 měsíců o úplatek v jakékoliv formě, odpovědělo 11 % dotázaných kladně. Oficiální stížnost nepodalo 95 % z nich z důvodů obav z odvety nebo z neřešení dané stížnosti (Transparency International, 2009). Příčinou tak špatných výsledků je dlouhodobé neřešení problémů při provádění protikorupčních opatření jak na centrální tak komunální úrovni a její bujení především při zadávání veřejných zakázek.

V rámci institucionální kvality se hodnotí taktéž ***podmínky podnikání v EU***. Hojně využívanými podklady pro stále více zemí jsou materiály výročního šetření Doing Business (DB) Světové banky. Hodnocení se zabývá deseti klíčovými oblastmi podnikání: zahájení podnikání; získání povolení; regulace zaměstnávání; registrace vlastnictví; podmínky získávání úvěru; ochrana investorů; podmínky placení daní; zahraniční obchod; vynutitelnost smluv a ukončení podnikání. V rámci Evropské unie doposud přetrvávají obrovské rozdíly mezi členskými zeměmi, a to i v případě zakládajících států. Unie se proto snaží o harmonizaci jednotlivých oblastí, avšak až na výjimky nezasahuje do institucionálních a profesních ustanovení. Z mezinárodního srovnání si EU příliš dobře nevede, jelikož se do první světové dvacítky pro rok 2008 zařadilo pouze pět členských států. Z dílčích oblastí podmínek podnikání si vede nejhůře regulace v EU v pracovně-právních vztazích, kde se více než polovina zemí řadí až za 90. místo (v průměru 102. místo). Druhou nejhorší oblastí se stala platba daní, kde se ze světového hlediska nepříznivě umístilo devět zemí unie. V České republice převládá v této oblasti stabilně nepříznivá situace, dokonce dochází k jejímu

zhoršení. Z pohledu evropských podnikatelů jsou za největší bariéry při zahájení podnikání považovány komplikované administrativní úkony a nedostatek financí (CES VŠEM, 2009).

Na zmírnění či odstranění těchto překážek se podílí i některé cíle Lisabonské strategie. Kokova zpráva z listopadu 2004 poukázala na příčiny zaostávání a doporučila soustředit se na pět klíčových oblastí, jakými jsou např. dokončení vnitřního trhu a podpora hospodářské soutěže; příznivé klima pro podniky; pružný a integrovaný trh práce; vytváření znalostní společnosti a ochrana životního prostředí pro udržitelný rozvoj. Na jarním zasedání roku 2008 byla Evropskou komisí aktualizována Lisabonská agenda pro období 2008 – 2010, jež se zaměřuje na čtyři hlavní priority: investice do lidí a modernizace trhu práce; uvolnění podnikatelského potenciálu, především malých a středních podniků; investice do znalostí a inovací; energetika a klimatická změna, jež obnáší dobudování jednotného trhu pro elektřinu a plyn, udržitelnou výrobu a spotřebu energie spolu se zvyšováním energetické úspornosti. Hodnocením plnění těchto vytyčených cílů se zabývá mimo jiné i Světové ekonomické fórum ve své publikaci The Lisbon Review. V posledním hodnocení z roku 2008 EU zaostává za Spojenými státy ve všech sledovaných oblastech. Nejlépe si v plnění stanovených priorit vedou severské země (Dánsko, Finsko, Švédsko), Česká republika zaujala v průměru 16. místo (oproti roku 2006 si o dvě příčky pohoršila). V oblasti podnikání se ČR umístila až na podprůměrném 21. místě, zejména díky dvěma klíčovým oblastem – zahájení podnikání a regulační zátěž podnikání (World Economic Forum, 2008). Následující text se zaměřuje blíže na podmínky podnikání v České republice.

Tabulka 3.20: Podmínky podnikání v ČR

	2007	2008	Změna
10 klíčových oblastí podnikání	65	75	-10
Zahájení podnikání	93	86	7
Udělování povolení	85	86	-1
Podmínky zaměstnávání	58	59	-1
Registrace vlastnictví	59	65	-6
Získávání úvěrů	25	43	-18
Ochrana investorů	84	88	-4
Platba daní	117	118	-1
Zahraniční obchod	29	49	-20

Vynutitelnost smluv	93	95	-2
Ukončení podnikání	111	113	-2

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní zpracování

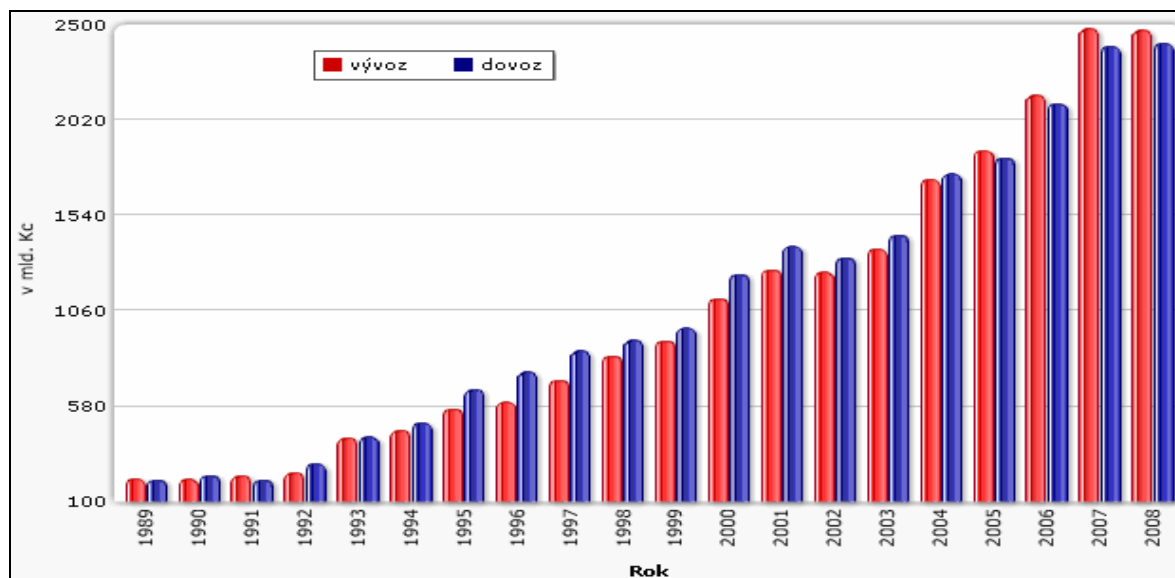
Jak je z uvedeného přehledu patrné, dle hodnocení *Doing Business* provedeného v roce 2008 se ČR umístila na 75. místě, což je neuvěřitelný propad o deset míst. K mezinárodnímu zhoršení došlo i přes četné reformy, jež Světová banka naopak ocenila. Jedná se např. o zkrácení doby nezbytné k založení společnosti s ručením (z 24 na 17 dnů), dále byly provedeny reformy v oblastech zaměstnávání, placení daní či ukončení podnikání. Příznivě byly ohodnoceny i reformy v oblasti obchodního a živnostenského rejstříku, změny prostřednictvím nového zákoníku práce, nový stavební zákon, insolvenční zákon či reforma daňového systému (CES VŠEM, 2009). Výrazné zhoršení pozice svědčí o pomalém prosazování reformních kroků. Nejlépe si Česko vedlo v oblasti získávání úvěrů, kde se umístilo v první třicítce (v roce 2006), ale i v této oblasti postupně ztratilo svoji pozici (v roce 2008). Nejhuře ohodnoceny byly platba daní a ukončení podnikání, kde zaujímá ČR místa až ve druhé stovce světového pořadí.

Na národní úrovni probíhá od roku 2001 průzkum kvality podnikatelského prostředí prostřednictvím sdružení *Střední podnikatelský stav*, kde jednotliví respondenti hodnotí situaci v oblasti práva, správy, daní a financí. Oblast práva a soudů je respondenty považována za nejvíce kritickou část legislativy a justice ČR, kdy ochrana práv věřitelů a daňová legislativa patří k nejkritičtěji vnímaným oblastem právní úpravy. Daňová legislativa je od vstupu České republiky do EU hodnocena velice nepříznivě. Důvod tkví v příliš složitých a nepřehledných nařízeních, příkladem je změna zákona o DPH. V oblasti státní správy je podnikateli nejhuře ohodnocena úroveň informování podnikatelů ze strany úřadů a taktéž celkový postoj úředníků k podnikatelům. K největšímu zlepšení došlo v oblasti financí, především v přístupu k bankovním úvěrům (Střední podnikatelský stav, 2010). Na základě provedeného srovnání lze říci, že v České republice prozatím nedošlo k výraznému kvalitativnímu zlepšení regulace či k dostatečně odvážným reformám, jež by podnikatelům dostatečně usnadnily jejich činnost.

3.3.3 Strukturální konkurenceschopnost ČR

Strukturální aspekty konkurenceschopnosti mohou být hodnoceny na základě dvou hledisek – odvětvového a regionálního. Ještě před samotným hodnocením bych chtěla popsat pozici České republiky v globalizované ekonomice, což bezesporu s touto problematikou souvisí. Z mezinárodního pohledu má Česká republika dominantní vliv v průmyslové výrobě a vůči vyspělým tržním ekonomikám disponujeme relativně levnou pracovní silou. Díky její geografické poloze je považována za logistické centrum Evropy. ČR lze označit jako malou otevřenou ekonomiku, jejíž podíl vývozu na HDP činí necelých 80 %. To značí značnou závislost české ekonomiky na úspěšné exportní politice. Za dominantní je považován obchod se zbožím, který po vstupu ČR do EU ještě zesílil (CES VŠEM, 2009). Z grafu 3.4 je patrné, že rok 2007 byl doposud nejúspěšnějším rokem v oblasti zahraničního obchodu a v porovnání s rokem 1996 vzrostl obrat zahraničního obchodu asi pětikrát. Během více než desetiletého vývoje došlo také k nárůstu vývozu, jež od roku 2005 převažuje nad dovozem a už od roku 2005 zapříčinil kladné saldo obchodní bilance (86,1 mld. korun).

Graf 3.4: Vývoj exportu a importu ČR (k 20.10.2009)

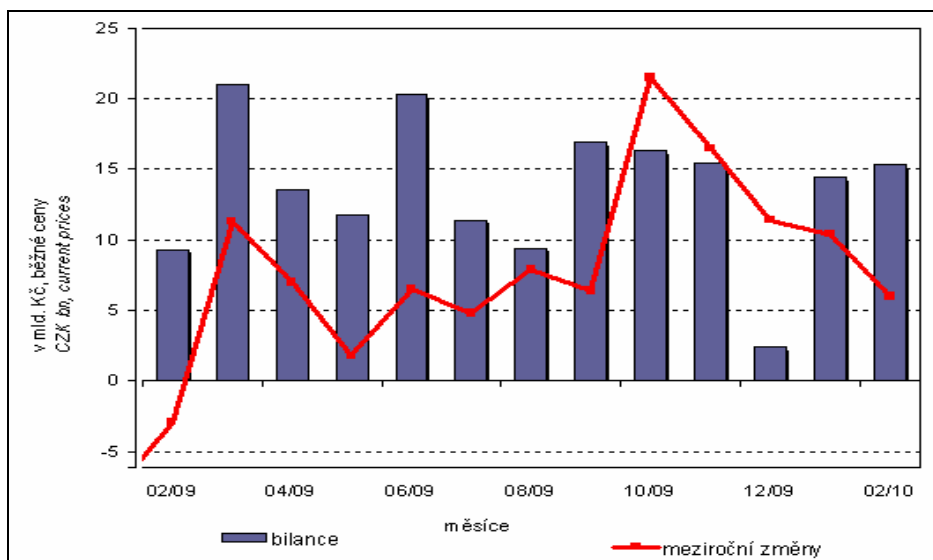

Zdroj: ČSÚ, 2010b

Naproti tomu došlo v roce 2009 k výraznému propadu zahraničního obchodu, jak v exportu tak importu, který byl oproti předcházejícímu roku o 16 % nižší. Hodnota obratu zahraničního obchodu se tak vrátila na úroveň dosaženou v roce v 2006. Ačkoliv zaznamenal zahraniční obchod dosud největšího propadu, skončilo jeho saldo nejvyšším přebytkem (153,2

mld. korun), (Urbánek, 2010). Podle (ČSÚ, 2010a) vzrostl v lednu až únoru vývoz o 10,0 % a dovoz o 5,2 %. Přebytek obchodní bilance dosáhl 29,7 mld. Kč a byl tak meziročně o 16,4 mld. Kč vyšší, což dokládá graf 3.5.

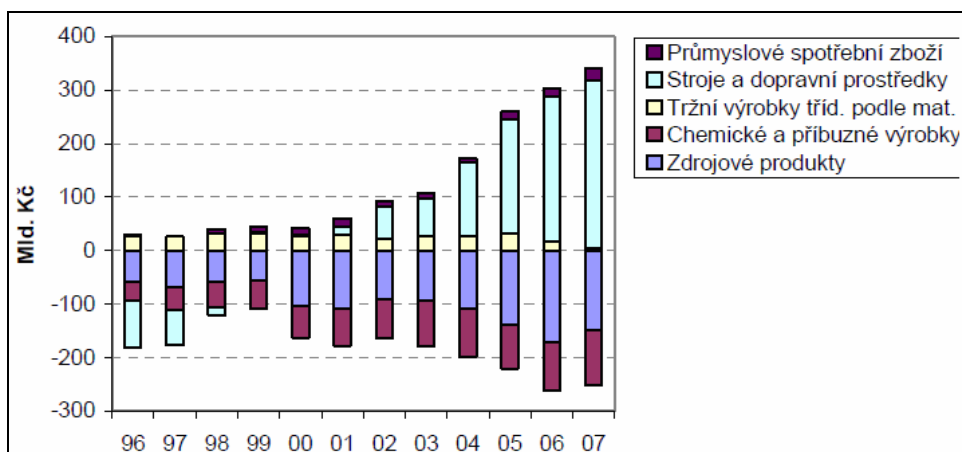
Graf 3.5: Bilance zahraničního obchodu ČR 2009, 2010 (k 6.4.2010)

Zdroj: ČSÚ, 2010a, vlastní úprava

Následující graf 3.6 zachycuje jedenáctiletý vývoj obchodní bilance České republiky z hlediska jejích hlavních komodit. Jak je z grafu patrné, zahraniční obchod se postupem času rozvíjel, což mělo příznivý dopad na obchodní bilanci ČR.

Graf 3.6: Vývoj obchodní bilance ČR podle hlavních komodit (k 25.7.2008)

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, str. 146

Graf 3.6 barevně odlišuje hlavní komodity obchodní bilance, kdy je nejvíce zastoupeno strojírenství a výroba dopravních prostředků. Zatímco v roce 1996 se tato skupina podílela největší částí na schodku obchodní bilance, od roku 2005 tvoří naopak přebytek v této skupině, kdy její podíl na vývozu dosáhl téměř 54 %. Trvale deficitními položkami obchodní bilance jsou paliva a chemické výrobky, jejichž spotřeba stále roste. Skupina tržních výrobků se převážně drží ve stejné rovině s mírným poklesem v posledních letech (CES VŠEM, 2009). V loňském roce došlo ke snížení exportu strojů a dopravních prostředků o necelé jedno procento, oblast polotovarů a materiálů zaznamenala taktéž poklesu (1,5 %). Naproti tomu byla posílena pozice zemědělských a potravinářských surovin z 4 % na 4,6 %, chemických výrobků o 0,2 % a průmyslového spotřebního zboží o více než 1 %. V oblasti dovozu byla oslabena pozice strojů a dopravních prostředků o půl procentního bodu, o téměř 2 % poklesla minerální paliva. Posílena byla úloha zemědělských a potravinových surovin na 6,4 %, chemické výroby o jedno procento (na 11,3 %) a průmyslového a spotřebního zboží z 10,5 na 12 % (Urbánek 2010).

Následující část je blíže zaměřena na pozici jednotlivých skupin odvětví z hlediska jejich konkurenceschopnosti, která může být analyzována na základě mnoha ukazatelů. Avšak komplexní pohled nabízí tzv. *Souhrnný indikátor konkurenceschopnosti odvětví* (SIKO), jenž je prostým aritmetickým průměrem pořadí jednotlivých odvětví podle následujících sedmi klíčových ukazatelů (Kadeřábková, 2007):

1. **úroveň produktivity práce** – vyjadřuje relativní úroveň přidané hodnoty na zaměstnance v daném odvětví vůči průměru celé ekonomiky,
2. **dynamika produktivity práce** – je vyjádřena jako průměrné reálné tempo růstu v posledních pěti letech,
3. **podíl vývozu na produkci** – vyjadřuje schopnost odvětví uplatnit produkci na zahraničních trzích,
4. **podíl více kvalifikovaných zaměstnanců** – jedná se o podíl zaměstnanců v kategorii kvalifikovaných zaměstnanců 1-3 na celkovém počtu zaměstnanců v odvětví.
5. **podíl výdajů na V&V na tržbách** – vyjadřuje technologickou náročnost daného odvětví,
6. **podíl podniků pod zahraniční kontrolou na hrubé přidané hodnotě** – značí míru přítomnosti zahraničních investic v daném odvětví,
7. **multiplikátor produkce** – vyjadřuje kapacitu daného odvětví přenášet poptávkový impuls na další odvětví v ekonomice.

Na základě tohoto indexu vyplynulo, že nejúspěšnějším odvětvím je bezesporu za rok 2006 výroba dopravních prostředků. K celkovému prvnímu pořadí přispěly zejména vysoká dynamika produktivity práce a vysoký podíl zahraničního kapitálu, kde toto odvětví figuruje na prvním místě. Pozitivní vliv na hodnocení představuje vysoký podíl výdajů na vědu a výzkum na tržbách (1,49 %), exportní výkonnost přesahující tři čtvrtiny vyvážené produkce a poměrně vysoká úroveň produktivity práce. Druhé místo obsadila skupina odvětví rafinérského a chemického průmyslu, jež si polepšila oproti minulému hodnocení o dvě příčky. Svoji pozici si vybojovala díky nejvyšší úrovni produktivity práce v rámci zpracovatelského průmyslu a taktéž její vysokou dynamikou. Na třetím místě se umístila skupina peněžnictví a pojišťovnictví, která předčila i elektrotechnický průmysl. Toto místo jim zajistil především vysoký podíl kvalifikovaných pracovníků (cca 75 %) a vysoký multiplikátor produkce. Z dalších odvětví služeb se umístily až na osmém místě služby pro podniky. Opačný konec žebříčku obsadilo stavebnictví a zemědělství, lesnictví a rybolov. V případě zemědělství, lesnictví a rybolovu se jedná o velmi specifické odvětví závislé na klimatických podmínkách a značnou regulaci v rámci Unie (CES VŠEM, 2009).

V rámci odvětvového hlediska je důležité zmínit problematiku klastrů, jejichž význam v poslední době neustále roste. Klastry jsou z globálního měřítka označovány za hnací sílu regionálního rozvoje. Klastrovou politiku ČR na národní úrovni provádí Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO ČR) a výkonnou složku zastává agentura CzechInvest. Koncem roku 2008 vznikla v České republice zcela nová iniciativa s názvem **Národní klastrová asociace**, jejímž cílem je fungovat jako znalostní centrum klastrů a klastrových studií. Toto občanské sdružení vzniklo na pomoc rozvoje a koordinace klastrové iniciativy s cílem posílit českou konkurenceschopnost. Cílovými skupinami Národní klastrové asociace jsou nejen klastrové organizace a iniciativy, ale také univerzity, rozvojové a inovační agentury, aj. Národní klastrová asociace byla založena sedmnácti již existujícími klastrovými organizacemi, z nichž jsou následně vyjmenovány alespoň ty nejznámější:

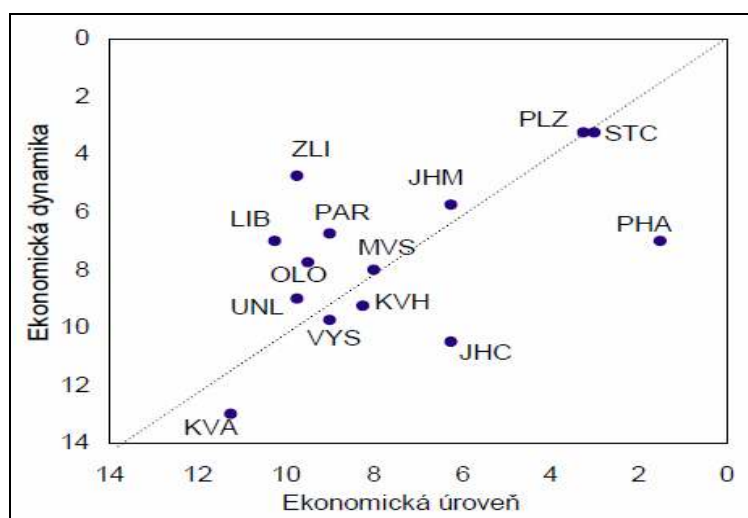
- CEITEC Cluster-bioinformatics z.s.p.o.,
- BrnoCzechBio - asociace biotechnologických společností, Jesenice u Prahy
- Český nanotechnologický klastr, družstvo, Olomouc
- ENERGOKLASTR, Slavkov u Brna
- Knowledge Management Cluster, Ostrava

- Moravskoslezský dřevařský klastr, Ostrava
- Moravskoslezský energetický klastr, Ostrava

V současnosti existuje v České republice přibližně 40 klastrových organizací, které jsou v rámci EU podporovány na základě Operačního programu Podnikání a inovace – program Spolupráce (National Cluster Association, 2010b).

V případě analýzy regionální konkurenceschopnosti je možné vycházet ze tří hlavních složek, kterými jsou ekonomická výkonnost; inovační výkonnost a kvalita života. **Index ekonomické výkonnosti** zahrnuje tzv. ekonomickou úroveň (ukazatel HDP na obyvatele a jeho reálný vývoj), produktivitu práce včetně vývoje ve stálých cenách, míru nezaměstnanosti a tvorbu hrubého fixního kapitálu (Kadeřábková, 2007).

Obrázek 3.2: Porovnání úrovně a dynamiky vývoje ekonomické výkonnosti krajů
(úroveň roku 2007, dynamika 2007/2001)

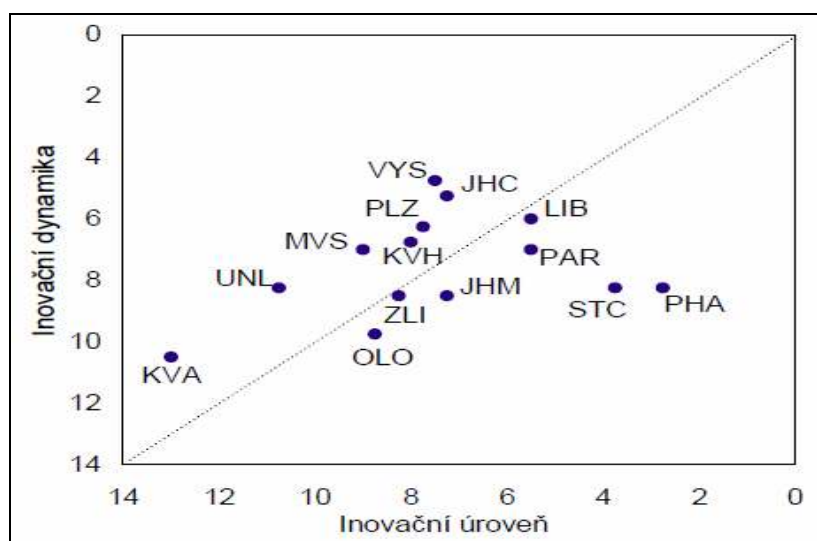
Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, str. 167

Z obrázku 3.2 je zřejmé pokračující mírné prohlubování ekonomických regionálních disparit. Poměrně dobré pořadí v ekonomické dynamice si udržují regiony s vysokou ekonomickou úrovní, kterými jsou kraj Plzeňský, Středočeský, Jihomoravský a Praha. Naopak nejhůře si vede Karlovarský kraj, kde postupně upadala tradiční odvětví výroby skla, keramiky a kovodělných výrobků. Mezi další zaostávající regiony patří kraj Ústecký, Olomoucký, Jihočeský, Královéhradecký a Vysočina. Ústecko se řadí ke strukturálně postiženým regionům. U Olomoucka je na vině úpadek textilního průmyslu a neúspěšné

investice do zpracovatelského průmyslu. V případě Jihočeského kraje se jedná o propad investic po dostavbě jaderné elektrárny Temelín. Negativní hodnocení Vysočiny je dáno zaostáváním v tvorbě hrubého fixního kapitálu a vysokou mírou nezaměstnanosti. V Královéhradeckém kraji nastala stagnace míry nezaměstnanosti a zdejší růst HDP zaostává za průměrem ČR. Moravskoslezský kraj si v posledních letech přilepšil díky zlepšenému vývoji výroby oceli a přílivu přímých zahraničních investic. Postupné zlepšení lze konstatovat i v krajích Pardubickém, Libereckém a Zlínském. V případě Pardubického a Libereckého kraje došlo k rozvoji průmyslu důsledkem přílivu PZI. V kraji Zlínském začal rozvoj výroby pryže a plastů (Rozdíly v ekonomické výkonnosti krajů, 2009).

Pro další hodnocení oblasti regionální konkurenceschopnosti poslouží tzv. ***Index inovační konkurenceschopnosti***, který je složen z dílčích ukazatelů jakými jsou výdaje na V&V v poměru k HDP, přímé zahraniční investice v poměru k HDP, HDP v technologicky náročných odvětvích v poměru k HDP a podíl vysokoškoláků na celkové pracovní síle (IS MUNI, 2009).

Obrázek 3.3: Porovnání úrovně a dynamiky vývoje inovační výkonnosti krajů
(úroveň roku 2007, dynamika 2007/2001)

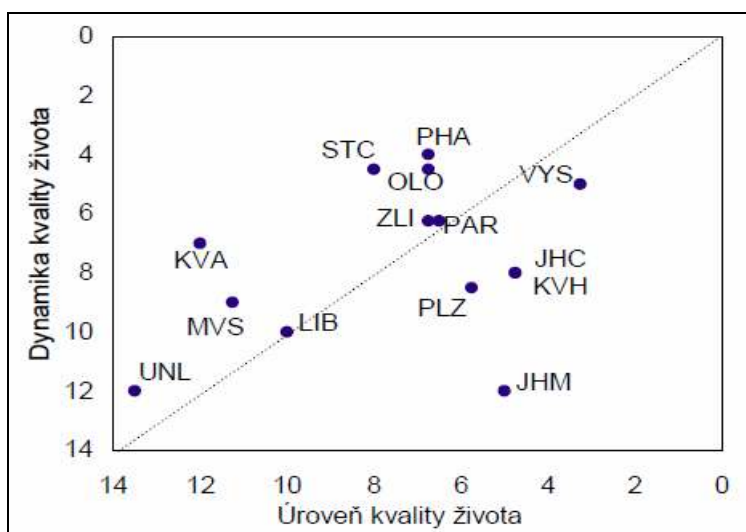

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, str. 171

Po porovnání úrovně a vývoje inovačních ukazatelů na obrázku 3.3 lze dospět k závěru, že se u některých krajů projevuje spíše nerovnoměrné rozložení pozic mezi úrovní a dynamikou vývoje faktorů inovační schopnosti. Nejlepších výsledků dosahuje hlavní město Praha jak v oblasti PZI tak v případě vysokoškolsky vzdělané populace. Naopak nejhorší

pozici má ve výdajích na vědu a výzkum k HDP, což je způsobeno směřováním moderních investic v průmyslu spíše do jiných krajů. To vše je doprovázeno vytvářením podmínek pro investory různými pobídkami. Překvapivě dobrou pozici v dynamice vývoje inovační schopnosti zauímají kraje Vysočina, Jihočeský a Liberecký. Na Vysočině dochází ke zvyšování PZI a výdajů na vědu a výzkum, jenž jsou z 97 % tvořeny podnikatelským sektorem. Důvodem pozitivního rozvoje je výroba dílů pro automobilový průmysl. Jihočeský kraj se vyznačuje vysokým růstem podílu vysokoškolsky vzdělaných pracovních sil a taktéž zvýšenými výdaji na vědu a výzkum. V případě Libereckého kraje se nerýsují příliš dobré perspektivy, nadějí na zlepšení inovačního vývoje do budoucna je výše přílivu zahraničních investic. I v této oblasti si nejhůře vede Karlovarský kraj, který postrádá především zájem investorů (CES VŠEM, 2009). Poslední hodnocená oblast regionální konkurenceschopnosti je zaměřena na kvalitu života.

Obrázek 3.4: Porovnání úrovně a dynamiky kvality života v krajích
(úroveň roku 2007, dynamika 2007/2001)

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, str. 176

Ukazatel kvality života slouží spíše jako doplňkový zdroj, který poskytuje jiný pohled na život v regionu. Pro tento index byly vybrány tyto dílčí ukazatele: disponibilní důchod domácností (jedná se o prvotní důchody po odečtení všech daní a přičtení sociálních dávek a dalších transferů), emise oxidu siřičitého na km², počet trestných činů na obyvatele a střední délka života (průměr muži a ženy), (Kadeřábková, 2007). Z obrázku 3.4 si lze všimnout rozdělení krajů do dvou pomyslných skupin. Do první skupiny z nejslabšími výsledky je možné zařadit kraj Karlovarský, Ústecký, Moravskoslezský a Liberecký. Jejich společným

znakem je vyšší míra nezaměstnanosti a přítomnost průmyslových odvětví se negativním vlivem na životní prostředí. Je zde i vyšší míra kriminality spojená s případným urbanizačním charakterem regionu. Naopak pro druhou skupinu jsou charakteristické malé emise látek znečišťujících životní prostředí a menší počet trestných činů. Jedná se o kraje Vysočina, Královéhradecký, Jihomoravský a Jihočeský. Tytéž ukazatele se daří zmírnit i v Praze a Středočeském kraji. Nízkou dynamikou kvality života trpí Jihomoravský kraj, kde se zhoršuje jak stav životního prostředí tak rostoucí míra kriminality (CES VŠEM, 2009).

Při závěrečném shrnutí úrovně konkurenceschopnosti jednotlivých krajů, si nejpriznivěji vedou hlavní město Praha a Středočeský kraj, kteří disponují nadprůměrnou ekonomickou i inovační výkonností. Na opačném konci žebříčku se umístil kraj Karlovarský a Ústecký, kdy se oba kraje vyznačují podprůměrnou kvalitou života. Olomoucký a Moravskoslezský kraj patří do mírně podprůměrné skupiny ve všech zmíněných ukazatelích. Další skupinu, pro níž je charakteristická vysoká ekonomická výkonnost avšak průměrná inovační výkonnost, tvoří kraj Jihomoravský, Jihočeský, Královéhradecký a Plzeňský. Do poslední skupiny, pro kterou je typická nižší ekonomická a průměrná inovační výkonnost, lze zařadit kraj Pardubický, Liberecký, Zlínský a Vysočina.

3.3.4 Inovační politika ČR

V dnešním moderním světě je význam informatiky nevyčíslitelný, jelikož stále více ovlivňuje výkonnost i úspěšnost jednotlivců, podniků, ale také celé společnosti. Hodnocením úrovně rozvoje informační společnosti se každoročně od roku 2001 zabývá Světové ekonomické fórum ve své Zprávě o globální informační technologii, jež na základě desítek ukazatelů sestavuje tzv. **Index síťové připravenosti**. Tento index může být definován jako úroveň připravenosti země účastnit se či získávat užitky při rozvoji informačních a komunikačních technologií (ICT). Index je složen ze tří základních pilířů: prostředí pro rozvoj ICT; vlastní síťovou připravenost tří klíčových skupin subjektů (jednotlivec, podnik, vláda) a skutečné využití ICT těmito subjekty (Kadeřábková, 2005). Posledního hodnocení pro rok 2009 - 2010 se účastnilo 133 zemí světa a Česká republika zaujala 36. místo, které obsadila i v roce 2008. Nejlépe si Česko vede v oblasti připravenosti podniků a jejich užití ICT (25. místo v obou případech), o něco hůře je hodnoceno politické a regulační prostředí (54. místo) a předně užití ICT ve veřejné správě, jež zaujímá 92. místo. Na druhou stranu jsou zde i

oblasti, ve kterých je ČR ohodnocena i v první desítce. Jedná se o disponibilitu vědců a inženýrů (7. místo), kvalitu matematického vzdělávání (8. místo), kvalitu veřejných škol (11. místo) a počet mobilů (5. místo) (Basl, 2008).

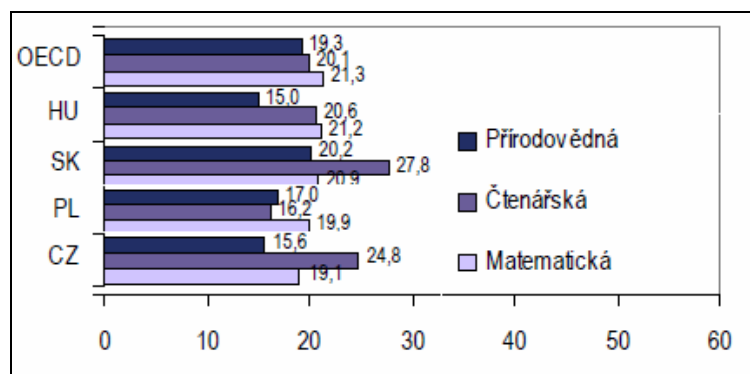
V rámci hodnocení plnění Lisabonské strategie sleduje Evropská komise inovační výkonnost členských států prostřednictvím tzv. European Innovation Scoreboard (EIS). Inovační výkonnost je dle EIS hodnocena na základě řady dílčích ukazatelů, které v závěru reprezentuje tzv. **Souhrnný inovační index** (SII). Poslední hodnocení provedené v roce 2009 zahrnovalo kromě 27 členských států také Chorvatsko, Srbsko, Turecko, Island, Norsko, Švýcarsko, Austrálii, Japonsko, USA a Kanadu. Za lídry v inovační oblasti jsou považovány kromě Norska severské země spolu s Velkou Británií a Německem. Česká republika spadá podprůměr zemí EU-27 stejně jako Řecko, Maďarsko, Itálie, Litva, Malta, Polsko, Portugalsko, Slovensko a Španělsko, jež jsou zároveň označováni za průměrné inovátory. Za nejzaostalejší země v inovační výkonnosti jsou považovány dle EIS Bulharsko, Lotyšsko a Rumunsko (Europa, 2010c).

3.3.5 Kvalita lidských zdrojů ČR

Úroveň znalostí a dovedností populace je sledována v návaznosti na věk populace. Touto problematikou se zabývá **Program mezinárodního hodnocení studentů** (PISA), který byl vyvinut pomocí všech členů OECD. Doposud byla provedena tři hodnocení, a to v letech 2000, 2003 a 2006. Šetření z roku 2009 budou zveřejněna až v prosinci tohoto roku. Testování se účastní 4.500 až 10.000 patnáctiletých školáků v každé zemi. Tento program je v současné době považován za největší a nejdůležitější mezinárodní projekt v oblasti měření výsledků vzdělávání, který se zaměřuje na zjišťování kompetencí žáků v oblasti čtení, matematiky a přírodních věd. Jak již bylo zmíněno, hodnocení probíhá v tříletých intervalech, kdy se každý cyklus zaměřuje vždy na jednu ze tří oblastí. Počet účastníků se každým rokem zvyšuje, v roce 2006 se ho již kromě členských zemí OECD účastní i některé nečlenské země (OECD, 2010). V roce 2006 bylo hodnocení zaměřeno na přírodovědnou gramotnost, kterou je možno definovat jako schopnost využívat přírodovědné vědomosti, klást otázky a z daných skutečností vyvozovat závěry vedoucí k porozumění světu přírody a pomáhající v rozhodování o něm a o změnách způsobených lidskou činností. Avšak ani matematická a čtenářská gramotnost nebyla opomenuta. Výsledky České republiky byly porovnány

s průměrem zemí OECD, popřípadě se zeměmi EU. ČR se pohybuje nad průměrnou úrovní zemí OECD v přírodovědné a matematické gramotnosti. Podprůměrnou hodnotu však ČR získala u čtenářské gramotnosti. Čtenářská gramotnost představuje schopnost jedince porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosahování určených cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a k aktivnímu začlenění do života lidského společenství. V případě hodnocení celkového postavení zemí EU v oblasti matematiky se ČR umístila na šesté pozici, v přírodovědné gramotnosti o příčku níže. Ve čtenářské gramotnosti se Česko umístilo až na 14. místě, z čehož jasně vyplývá, že je v jejich vzdělávacím systému tato oblast opomíjena. Ze států EU je na tom nejlépe Finsko, které zaujímá prvenství ve všech třech oblastech gramotnosti. V roce 2003 byla hlavním tématem měření matematická gramotnost, která se dá definovat jako schopnost jedince poznat a pochopit roli, kterou hraje matematika ve světě, dělat podložené úsudky a proniknout do matematiky tak, aby pomáhala naplňovat jeho životní potřeby jako tvořivého, zainteresovaného a přemýšlivého občana. Rok 2000 byl zasvěcen čtenářské gramotnosti, jež má velký význam z hlediska konkurenceschopnosti, neboť tvoří důležitý základ obecných studijních předpokladů (Ústav pro informace ve vzdělávání, 2008).

Graf 3.7: Podíl 15-tiletých žáků v nejnižších úrovních gramotnosti v roce 2007 (v %)

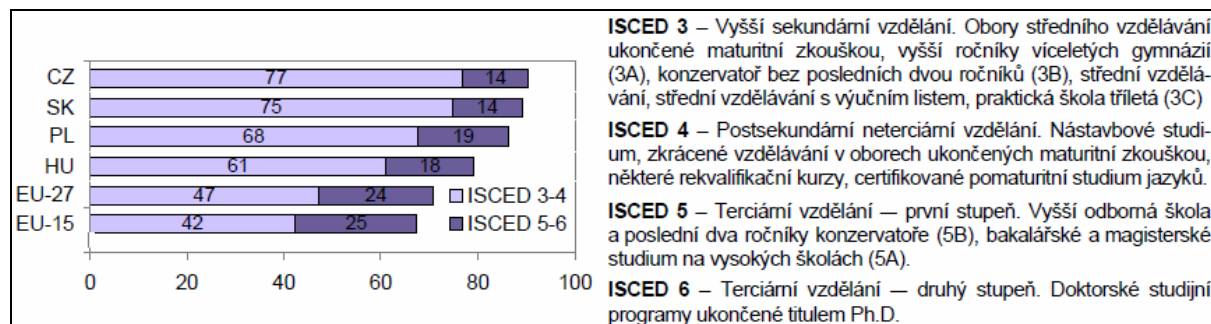

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní úprava

Graf 3.7 zobrazuje žáky pouze s nejnižší úrovní gramotnosti, kteří budou mít pravděpodobně větší problémy při začleňování do pracovního života, oproti žákům s vysokou úrovní gramotnosti, jenž jsou považováni za potenciál budoucí společnosti. Průměr zemí OECD se pohybuje kolem 20 % ve všech třech oblastech. Česká republika spolu se Slovenskem mají největší problémy se čtenářskou gramotností, jež se v případě České republiky pohybuje na úrovni 24,8 %, v případě Slovenska jde o hodnotu vyšší (27,8 %). Dalším faktorem, který odhaluje kvalitu lidských zdrojů, je **vzdělanost populace**. Vzdělanější

obyvatelstvo je schopno si lépe osvojovat nové dovednosti a poté je aplikovat v praxi. Ke zhodnocení vzdělanostní struktury dospělé populace poslouží graf 3.8.

Graf 3.8: Podíl populace ve věku 25-64 let s dosaženým vzděláním v roce 2007 (v %)

Zdroj: CES VŠEM, Ročenka konkurenceschopnosti 2007-2008, vlastní úprava

Jak je z grafu 3.8 vidět, Česká republika si vede velice pozitivně, jelikož se ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi (nejen uvedených na obrázku) vyznačuje velice vysokým podílem populace, která má alespoň středoškolské vzdělání. V roce 2007 dosáhlo nejméně středoškolského vzdělání 91 % obyvatel ve věku 25 - 64 let, avšak z toho pouhých 14 % dosáhlo vzdělání vysokoškolského. Česká republika se tak dostává do přední pozice v rámci Evropské unie a překračuje referenční hranici 80 % podílu obyvatelstva ve věku 25-64 let s dosaženým středoškolským vzděláním spolu s dalšími deseti zeměmi. Tato hranice je důležitá v rámci plnění lisabonského cíle, kterého má být dosaženo do konce roku 2010. EU-27 zatím tento cíl nesplňuje (71 %) a EU-15 je na tom ještě o něco hůře s 67 %. Nově přistoupené země, především postkomunistické státy, se vyznačují vyšším podílem populace s alespoň středním vzděláním.

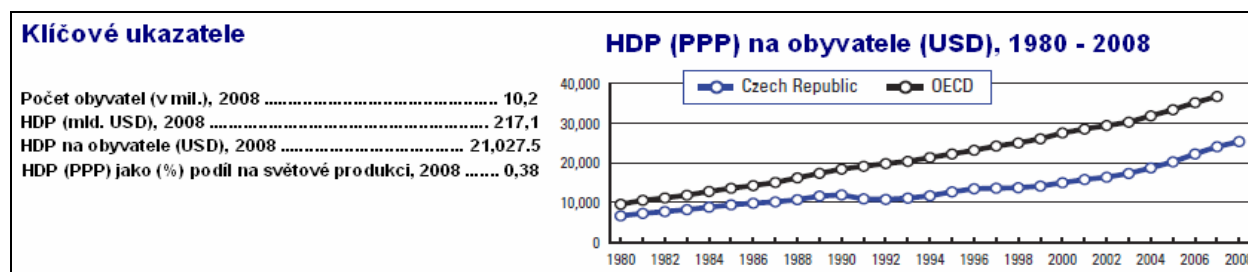
Posledním faktorem použitým pro tuto analýzu, jenž odráží vyspělost a směřování ekonomiky, je **odvětvová struktura zaměstnanosti**. V České republice má nejvyšší podíl na zaměstnanosti zpracovatelský průmysl. V období let 2003 - 2007 vzrostla celková zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu o sto tisíc osob zejména díky výrobě motorových vozidel, kovovýrobě a výrobě elektrických strojů a zařízení. Negativně na růst zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu naopak působil textilní průmysl či potravinářství. Relativně nejvíce narostla v uvedeném období zaměstnanost v odvětví nemovitostí a pronájmu a v podnikatelských činnostech, kde se zvýšila o celých 23 %. Stejně odvětví by mělo zažívat i nejvyšší nárůst zaměstnanosti v budoucnosti. Do roku 2012 by zde zaměstnanost měla vzrůst

o téměř 10 %. K tomuto růstu přispěje nejvíce odvětví činností v oblasti výpočetní techniky, v němž naroste zaměstnanost do roku 2012 o více než 23 %. Růstové budou i sektory obchodu, opravy motorových vozidel, vzdělávání, zdravotní a sociální péče či ostatní veřejné, sociální a osobní služby. Naopak pokles zaměstnanosti v budoucnosti bude pokračovat v zemědělství, v těžbě nerostných surovin a energetice. V rámci Evropské unie je probíhající trend obdobný (CES VŠEM, 2009).

3.4 Konkurenceschopnost ČR z hlediska Světového ekonomického fóra

V hodnocení globální konkurenceschopnosti se *Česká republika* umístila na **31. místě**, což znamená meziroční zlepšení o dvě příčky. Výsledky vyplývají ze Zprávy o globální konkurenceschopnosti 2009 - 2010, kterou zveřejnilo Světové ekonomické fórum. Zpráva hodnotí 133 zemí a u všech je zachován následující průběh. V úvodní části každého státu jsou rozepsány **klíčové ukazatele**, které jsou pro lepší názornost vidět v následujícím schématu. Původní hodnocení konkurenceschopnosti ČR v rámci Zprávy o globální konkurenceschopnosti 2009 - 2010 je součástí přílohy číslo jedna.

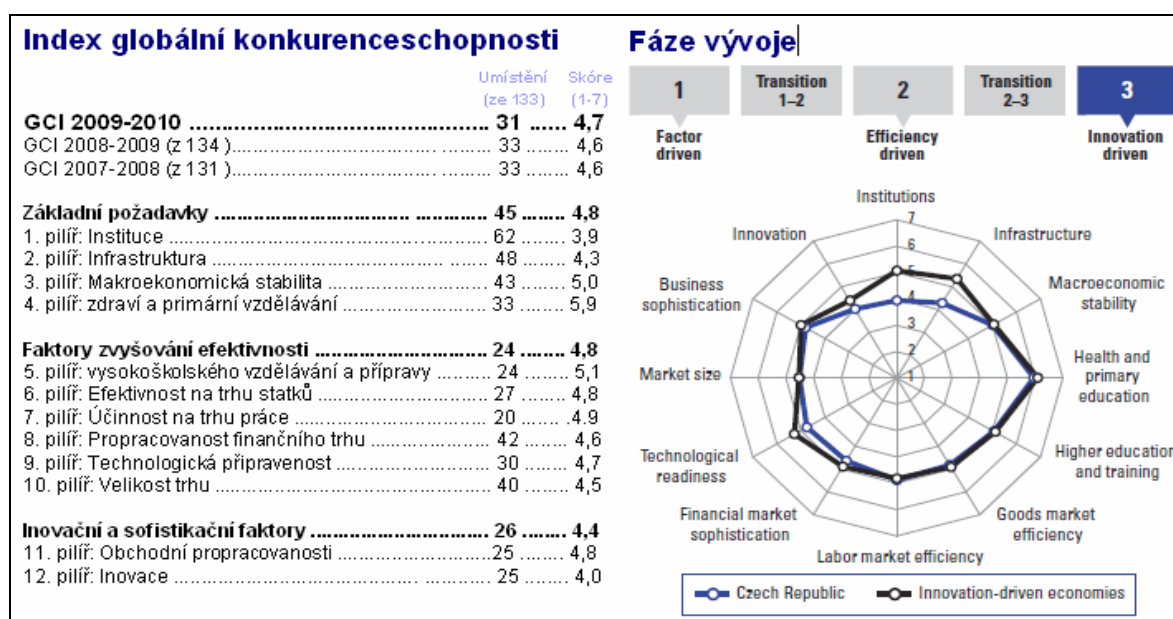
Schéma 3.1: Klíčové ukazatele ČR v roce 2008

Zdroj: Schwab, The Global Competitiveness Report 2009-2010, vlastní úprava

V levé části schématu 3.1 jsou uvedena základní data o daném státě. V tomto případě se jedná o Českou republiku. Součástí schématu je také graf, který zobrazuje vývoj HDP na obyvatele v paritě kupní síly v letech 1980 – 2008 (nebo období, za které jsou údaje k dispozici). Modrou čarou je znázorněn průběh české ekonomiky a černou čarou je zakreslen celkový výkon skupiny zemí OECD. Další částí zprávy je **Globální index konkurenceschopnosti** (GCI), který je rovněž zobrazen na níže uvedeném schématu.

Schéma 3.2: Globální index konkurenceschopnosti pro ČR 2009-2010

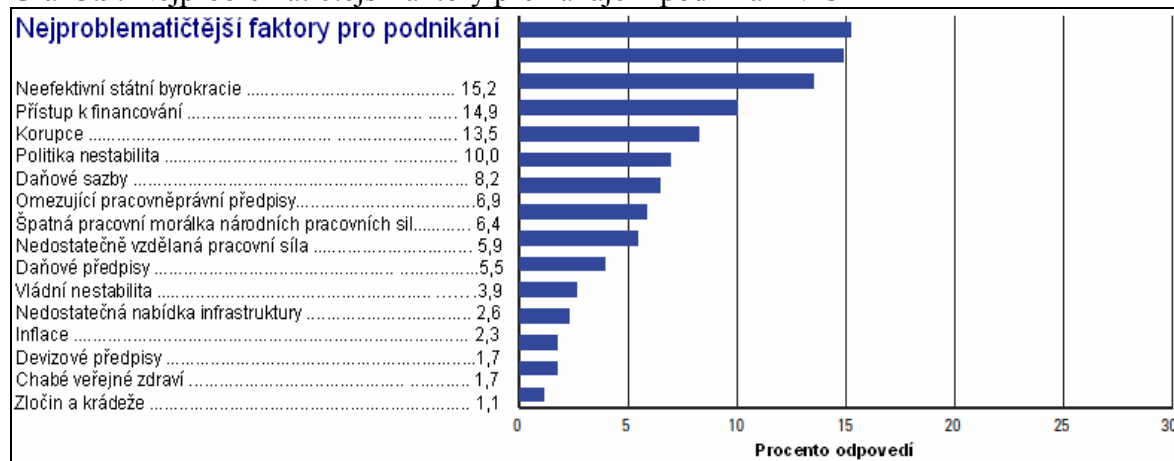
Zdroj: Schwab, The Global Competitiveness Report 2009-2010, vlastní úprava

GCI je rozdělen do 12-ti následujících pilířů: instituce; infrastruktura; makroekonomická stabilita; zdravotnictví a základní vzdělání; vysokoškolské vzdělání a odborná příprava; efektivnost na trhu statků; efektivnost na trhu práce; propracovanost finančního trhu; technologická připravenost; velikost trhů; propracovanost obchodu; inovace. První sloupec ukazuje, jak se daná země (v tomto případě ČR) umístila v žebříčku 133 zemí, zatímco druhý sloupec představuje skóre od 1 do 7 bodů, čím vyšší číslo, tím lepší výsledek. Graf na pravé straně zobrazuje tzv. *pavučinový model*, jenž je rozdělen do dvanácti pilířů (stejně jako GCI) a do sedmi zón. Modrou čarou je opět označena daná země a černou čarou průměr skupiny zemí spadajících do kategorie „inovacemi řízené ekonomiky“. Z následujícího lze tedy vyčíst, že si Česká republika vede nejlépe v oblasti efektivnosti na trhu práce, kde se umístila na 20. místě. Dále si vede ČR dobře ve vysokoškolském vzdělání a odborné přípravě, kde zabrala 24. místo. Nejhuře si naopak vede v oblasti institucionální kvality (62. místo), kde paradoxně dosáhla od předchozího hodnocení největších pokroků o deset míst. Česko se nadále potýká s obtížemi v oblasti makroekonomické stability, kde zaujímá 43. místo a stejně je tomu tak i v oblasti infrastruktury, kde je až 48. v pořadí.

Třetí část hodnocení daného státu tvoří *nejproblematictější faktory pro podnikání*, jenž jsou shrnuty do níže uvedeného grafu. Výsledky byly zpracovány na základě průzkumu veřejného mínění, kdy byli respondenti požádáni, aby ze seznamu patnácti faktorů vybrali pět

těch, o kterých si myslí, že jsou nejvíce problematické a přiřadili jim konkrétní číslo od jedné do pěti.

Graf 3.9: Nejproblematictější faktory pro zahájení podnikání v ČR

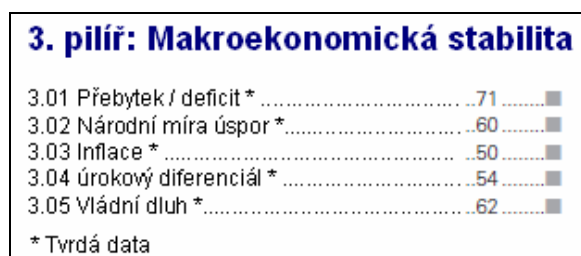

Zdroj: Schwab, The Global Competitiveness Report 2009-2010, vlastní úprava

Mezi nejhorší faktory podnikání v České republice lze zařadit: neefektivní státní byrokracie; přístup k financování; korupce; politická nestabilita; daňové sazby; omezující pracovní předpisy; špatná pracovní morálka národních pracovních sil; nedostatečně vzdělané pracovní síly; daňové předpisy; vládní nestabilita; nedostatečná nabídka infrastruktury; inflace; devizové předpisy; chabé veřejné zdraví; zločin a krádeže. Prvních pět výše vyjmenovaných faktorů patří podle respondentů zároveň k těm nejhorším v České republice.

A poslední část hodnocení jednotlivých států tvoří **GCI** v detailnějším zpracování. Každý pilíř je rozdělen do několika **podsloužek**, které jsou opět ohodnoceny od 1. do 133. místa. Dále je u umístění uveden modrý nebo šedý čtvereček. Tím je označeno, zda ukazatel představuje výhodu (modrý čtverec) či nevýhodu (šedý čtverec). Pro lepší názornost je opět uvedeno schéma pro 3. pilíř: Makroekonomická stabilita, jenž je rozdělen do pěti oblastí: přebytek/deficit; národní míra úspor; inflace; úrokové rozpětí; vládní dluh. Jak je vidět, zde Česká republika nedosahuje žádné konkurenční výhody, hodnoty jsou příliš vysoké a barva čtverců má šedé zabarvení.

Schéma 3.3: Makroekonomická stabilita ČR

Zdroj: Schwab, The Global Competitiveness Report 2009-2010, vlastní úprava

3.5 Česká republika a Ročenka světové konkurenceschopnosti

Podle výsledků Světové ročenky konkurenceschopnosti 2009, kterou publikuje Institut pro rozvoj řízení managementu, si ČR oproti loňskému roku pohoršila o jedno místo. Z 57 hodnocených zemí zaujala **29. pozici**. Slovensko je na tom o něco hůře, kdy kleslo hned o místa tři, takže pro tento rok zaujalo 33. místo. V následující tabulce jsou podrobněji rozepsány dílčí ukazatele hodnocení ČR za poslední čtyři roky.

Tabulka 3.21: Vývoj konkurenceschopnosti a jejích složek

	2005	2006	2007	2008	2009
Ekonomika	32	23	29	20	25
Vláda	37	29	41	33	31
Podniky	29	30	36	34	36
Infrastruktura	25	25	27	24	25
Celkem	30	28	32	28	29

Zdroj: Overall Ranking and Competitiveness Factors, IMD 2010b, vlastní zpracování

Poměrně **silnou stránkou** české ekonomiky je stav infrastruktury a makroekonomická situace, která je však v současné době ovlivněna ekonomickou krizí. V ČR se krize projevila především na dlouhodobých problémech české ekonomiky a taktéž poukázala na nové slabiny. **Negativním jevem** se ukázala být cenová konkurenceschopnost, např. v příliš vysokých cenách energie či telefonních sazeb, které patří k nejdražším v rámci EU. Ze starších problémů se Česko potýká s nízkým podílem obyvatelstva v terciálním vzdělání. **Kladem** ČR však zůstává otevřenost české ekonomiky vůči zahraničním investorům a taktéž

vnímání ČR jako státu, kde státní vlastnictví podniků není překážkou konkurence a funkčnosti (IMD, 2010c).

V této kapitole bylo provedeno zhodnocení české ekonomiky jak na národní tak na mezinárodní úrovni. Zajímavé je, že se některé faktory konkurenceschopnosti v hodnoceních od sebe navzájem liší. Příkladem může být makroekonomická stabilita, která je Světovým ekonomickým fórem hodnocena vcelku nepříznivě (ze sedmi bodů dosáhla ČR pouze pěti), zatímco v rámci Institutu pro rozvoj řízení je tato oblast považována za silnou stránku české ekonomiky, pokud se pomine malé zhoršení důsledkem hospodářské krize. Jak je možné, že tyto dvě významné mezinárodní organizace vykazují zcela *odlišné výsledky*?

Důvodem je silné zastoupení měkkých dat mezi analyzovanými dílčími kritérii, jelikož výpovědi respondentů nemohou být považovány za zcela objektivní a statisticky srovnatelný údaj. Hodnocení založené převážně na měkkých datech používá Světové ekonomické fórum. Jejich Index globální konkurenceschopnosti se skládá z 90 indikátorů, přičemž pouhých 23 z nich jsou daty statistickými. Zbylých 67 ukazatelů je zjišťováno pomocí respondentů, kteří mají za úkol ohodnotit vytyčené oblasti na stupnici od jedné do sedmi bodů. Avšak významným kladem tohoto žebříčku konkurenceschopnosti je velký počet hodnocených zemí, který se každým rokem zvyšuje. V roce 2009 bylo porovnáváno již 133 zemí světa. Dalším pozitivem je početné množství dílčích kritérií, na jejichž základě mohou být světové ekonomiky hodnoceny.

Naproti tomu Institut pro rozvoj řízení zkoumá země na základě 329 kritérií měřených různými aspekty konkurenceschopnosti. Dvě třetiny statistických údajů tvoří tzv. tvrdá data a zbylou jednu třetinu představují tzv. měkká data. Liší se taktéž počtem hodnocených zemí, kterých je podstatně méně. Posledního srovnání se účastnilo 57 národních ekonomik. Je tedy zřejmé, že tato organizace má své hodnocení založeno z větší části na datech získaných z mezinárodních či národních zdrojů, zatímco WEF staví své žebříčky konkurenceschopnosti převážně na průzkumu veřejného mínění.

Na základě provedeného šetření jsem dospěla k závěru, že každé hodnocení těchto mezinárodních organizací má své přednosti a nedostatky.

4. Komparace konkurenceschopnosti ČR s ostatními zeměmi Visegrádské čtyřky

Poslední kapitola je věnována komparaci konkurenceschopnosti ČR s ostatními zeměmi Visegrádské skupiny. V úvodní části jsou zmíněny základní informace o této alianci, poté následuje analýza transformačního procesu, kterým prošly všechny státy V4. Následně je proveden rozbor základních makroekonomických veličin členů Visegrádské skupiny od počátku procesu transformace až po současnost. Následně je pozornost věnována Visegrádské skupině v mezinárodním měřítku, kdy je konkurenceschopnost jejich členů posuzována na základě dvou uznávaných mezinárodních organizací, jenž se přímo touto problematikou zabývají. Závěr kapitoly je tvořen komparací Česka vůči zbylým zemím Visegrádské skupiny.

4.1 Visegrádská skupina

Visegrádská skupina známá také jako Visegrádská čtyřka (V4) je aliance čtyř států střední Evropy, která vznikla za účelem spolupráce v řadě oblastí společného zájmu v rámci celoevropské integrace. Jedná se o Českou republiku, Maďarsko, Polsko a Slovensko. Cílem této skupiny států je podpora optimální spolupráce se všemi zeměmi, především s těmi sousedskými, a zájem o demokratický rozvoj evropského kontinentu. Země V4 se snaží přispívat k budování bezpečnostní architektury, jež je založena na efektivní spolupráci mezi již existujícími evropskými i transatlantickými institucemi. Jejím ***mottem je zachování a šíření kulturní soudržnosti*** prostřednictvím sdílení hodnot v oblasti kultury, vzdělávání, vědy a výměny zkušeností. Veškeré své aktivity směřuje k posílení stability regionu Střední Evropy (International Visegrad Fund, 2009).

Obrázek 4.1: Logo Visegrádské skupiny

Zdroj: The Visegrad Group, International Visegrad Fund, 2009

4.1.1 Historie Visegrádské skupiny

Seskupení čtyř států se nechalo inspirovat rokem 1335, kdy proběhlo setkání tří králů v maďarském městě Visegrád. Český král Jan Lucemburský, polský král Kazimír III. Veliký a uherský král Karel I. Robert se zde dohodli na těsné spolupráci v politických a obchodních otázkách a věčném přátelství. Tento krok o 656 roků později inspiroval k založení úspěšné středoevropské alianci. Novodobá Visegrádská skupina (V4) je označením čtyř postkomunistických zemí střední Evropy, která **vznikla 15. února 1991** setkáním tří politiků ve Visegrádu. Prezident Československé federativní republiky Václav Havel, maďarský premiér Josef Antalla a polský prezident Lech Walesa zde podepsali deklaraci o blízké spolupráci tehdy tří středoevropských zemí na jejich cestě k evropské integraci. Původně se skupina těchto zemí nazývala Visegrádská trojka, Visegrádská čtyřka je název používaný až po rozdělení Česko-slovenské republiky v roce 1993. Po pádu komunistického režimu byla spolupráce mezi zeměmi důležitá pro přechod do svobodné a demokratické společnosti. V roce 1999 vstoupily tři z těchto zemí Česko, Maďarsko a Polsko do NATO¹⁶. Slovensko se stalo členem Severoatlantické aliance až v roce 2004. Po přijetí všech čtyř států do Evropské unie k 1. květnu 2004 vzrostly ambice této skupiny a byly posíleny zahraničně-politické aktivity. Skupina V4 se zaměřila na prosazování kooperace a stability v širším regionu Střední Evropy. V rámci tzv. Regionálního partnerství probíhá spolupráce s Rakouskem a Slovinskem, s ostatními státy spolupracuje Visegrádská skupina prostřednictvím programu V4+ (International Visegrad Fund, 2009).

4.1.2 Mezinárodní visegrádský fond

Z organizačního hlediska je Visegrádská skupina aliancí na bázi konzultací. Nemá žádnou hierarchickou strukturu, sestává se pouze z pravidelných setkání na prezidentské, premiérské či ministerské úrovni. Jednotlivé státy se stejně jako v EU střídají o předsednictví, nyní předsedá Maďarsko, které v polovině roku vystřídá Slovensko. Jedinou institucí Visegrádské skupiny je tzv. **Mezinárodní visegrádský fond**, jenž byl založen 9. června 2000 v České republice, avšak sídlo má v Bratislavě. Cílem fondu je usnadnit a podporovat užší spolupráci nejen mezi zeměmi V4 navzájem, ale také mezi zeměmi V4 a ostatními státy především ve východní Evropě, na západním Balkáně či jižním Kavkaze. Mezinárodní

¹⁶ Severoatlantická aliance založená v roce 1949 na základě podpisu Washingtonské smlouvy, která zakotvila vznik bezpečnostní organizace západních demokracií jako odpověď na poválečnou situaci v Evropě.

visegrádský fond poskytuje finanční podporu především neziskovému mimovládnímu sektoru a to v následujících oblastech: kultura, výzkum a vzdělávání, výměna mezi mladými lidmi, přeshraniční spolupráce a podpora turismu. Fond zároveň poskytuje každoročně stipendia. Roční rozpočet Fondu pro rok 2010 činí 6 mil. eur a skládá se ze stejně vysokých příspěvků členských zemí. Řídícími orgány Fondu jsou Rada velvyslanců a konference ministrů zahraničních věcí. Českou republiku reprezentuje současný ministr zahraničí Jan Kohout. Výkonný orgán Fondu je tvořen výkonným ředitelem odpovědným za plnění cílů Fondu a jeho zástupcem. Správní úlohu Fondu plní sekretariát (International Visegrad Fund, 2010).

4.1.3 České předsednictví ve V4

Česká republika předsedala Visegrádské skupině ve druhé polovině roku 2007 a v první polovině roku 2008. Poté bylo předsednictví na dalších dvanáct měsíců svěřeno Polsku. Setkání visegrádských zemí jsou načasována vždy před plánovaným summitem Rady Evropské unie s cílem možných konzultací. K jednání bývá z pravidla přizván prezident či premiér státu, jenž má Evropské unii předsedat v dalším období. Tato úzká spolupráce mezi V4 a předsednickou zemí zaručuje sladěnost agend a lepší koordinaci spolupráce na regionální úrovni. *Priority zemí V4* tak často korespondují s vytyčenými cíli předsednické země EU.

V případě České republiky zde byla shodnost s prioritami portugalského a slovinského předsednictví, k nimž patřily především diskuze o prohlubování regionální spolupráce a další rozšíření EU. Stěžejními tématy byly rozvoj Stabilizačního a asociačního procesu zemí západního Balkánu, posilování mechanismu Evropské sousedské politiky, energetické bezpečnosti, posilování transatlantických vztahů, obchodních relací, interkulturního dialogu, konkurenceschopnosti v oblastech vnitřního trhu, výzkumu a vzdělávání, či posilování ochrany životního prostředí. Visegrádská skupina podporuje také další rozšiřování, především o země západního Balkánu. V4 zastává názor, že rozšiřování Evropské unie je důležitý proces při upevňování stability Evropy, čímž se zvyšuje její váha ve světě. Země V4 poskytují potenciálním členům EU jak politickou tak technickou podporu. Dalším cílem českého předsednictví bylo zpřehlednění a ustálení mechanismů fungování Visegrádských zemí a další rozvíjení programů Mezinárodního visegrádského fondu. Příkladem může být financování flexibilních projektů v zemích jako je Bělorusko, Srbsko či Gruzie. Českému

předsednictví se podařilo také prohloubit otevřenost V4 ke spolupráci se státy Pobaltí, s Izraelem, Japonskem, či Severskou radou ministrů¹⁷, kdy byl s každým zvlášť zahájen proces formování jasných agend. V případě pobaltských států šlo o energetickou bezpečnost a vztahy se zeměmi východní Evropy. Spolupráce se Severskou radou ministrů byla založena na budování udržitelného rozvoje a na rozvoji východní dimenze Evropské sousedské politiky. Dalším významným cílem předsednictví ČR bylo zajištění připravenosti V4 na implementaci schengenského acquis v plné šíři k 31. prosinci 2007, jelikož země V4 odmítly jakékoliv posunutí termínu vstupu do Schengenu, který byl původně naplánován na říjen 2007. Visegrádská čtyřka vstoupila do prostoru Schengenu k 21. prosinci 2007, kdy největší zásluhy patřily portugalskému předsednictví v Radě EU za podporu a pomoc při zprovoznění Schengenského informačního systému. Další iniciativou českého předsednictví, která byla pro malý zájem neúspěšná, bylo vytvoření Pracovní skupiny V4 pro energetiku (Vláda ČR, 2008). Příští předsednictví Českou republiku čeká až ve druhé polovině roku 2011, kdy vystřídá Slovensko.

4.1.4 Aktuální dění ve V4

Hlavním tématem *letošního summitu* bylo propojení energetické infrastruktury členských zemí Visegrádské skupiny spolu se zeměmi západního Balkánu. Summitu, který se konal v Budapešti, se zúčastnili mimo jiné český premiér Jan Fischer, zástupci Bulharska, Chorvatska, Srbska, Rumunska a zvláštní vyslanec pro energetiku USA. Setkání bylo zaměřeno především na dlouhodobé spolupráci v energetické oblasti, kdy se zástupci jednotlivých zemí snažili shodnout na postupu, který by použili v případě plynové krize, která minulý rok zasáhla státy střední a východní Evropy. Stěžejním tématem bylo, jak jsem již uvedla, propojení energetické infrastruktury se zúčastněnými státy a výstavba nového plynovodu Nabucco, který by vedl od Kaspického moře přes Turecko a snížil by tak závislost evropských států na Rusku. Jeho konkurentem se má stát nový plynovod South Stream, jenž povede přes Bulharsko, Řecko, Srbsko a Maďarsko. Současný český premiér se ještě před summitem setkal s americkým vyslancem pro energetiku Morningstarem, kdy společně jednali o rozvoji jaderné energetiky v ČR, konkrétněji o dostavbě jaderné elektrárny Temelín (Vláda ČR, 2010).

¹⁷ Severská rada ministrů založená v roce 1952 je mezinárodní organizací, jejímž hlavním cílem je prohloubení spolupráce mezi státy severní Evropy.

4.2 Konkurenceschopnost zemí V4

Následující kapitola si klade za úkol analyzovat základní makroekonomické veličiny zemí V4 od počátku transformačního procesu až do současnosti. V úvodní části je popsán samotný transformační proces, kterým analyzované ekonomiky prošly. Poté je text zaměřen na čtyři základní makroekonomické ukazatele, tedy na HDP, inflaci, míru nezaměstnanosti a vybrané indikátory vnější rovnováhy. Na závěr je uvedeno hodnocení z pohledu dvou významných mezinárodních organizací, které se konkurenceschopností přímo zabývají. Jedná se o Světové ekonomické fórum a Institut pro rozvoj řízení.

4.2.1 Transformační proces zemí V4

Počátkem devadesátých let se staly země střední Evropy součástí transformačního procesu. Jejich prvořadý cíl spočíval v přechodu z centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní. Přestože transformace postkomunistických zemí začala v přibližně stejnou dobu, dosáhla v každé zemi odlišných výsledků. Tyto rozdíly byly dány především hospodářskou politikou jednotlivých států, avšak malou roli zde hrála i mentalita národa. Před samotným transformačním procesem byly země střední Evropy považovány za státy hospodářsky nevyspělé v porovnání se státy západního světa.

Polsko bylo první zemí, jenž provedla transformaci pomocí tzv. šokové terapie v roce 1990. Plán, který byl zpracován tehdejším polským ministrem financí, se týkal pouze první fáze transformace, jíž byla liberalizace a stabilizace. Druhá etapa, privatizace a restrukturalizace, byla zahájena o něco později. Dnes je již známo, že Polsko prošlo nejtvrděší formou šokové terapie ze všech postkomunistických zemí, která spočívala v (Uhrová, 2008):

- liberalizaci trhů důsledkem,
 - liberalizace cen,
 - liberalizace mezd,
 - otevření trhu zahraničnímu zboží,
- rozpočtové restrikcí na základě,
 - měnové restrikce,
 - mzdové regulace,
 - zavěšení měnového kurzu na americký dolar.

V roce 1990 došlo v Polsku k obrovskému cenovému skoku ve formě inflace, která dosáhla 588 %. Dalším krokem šokové terapie byl hospodářský pokles následovaný růstem nezaměstnanosti, ke kterému došlo nejen důsledkem šokové terapie, ale také rozpadem společného trhu socialistických zemí (Uhrová, 2008).

Pro *Maďarsko* byla počátkem devadesátých let 20. století zvolena jiná strategie transformačního procesu než v případě Polska. Z důvodu částečné liberalizace cen a trhů již v šedesátých letech minulého století byla v této zemi použita strategie gradualismu. Maďarská ekonomika se potýkala z odlišnými problémy od ostatních zemí, které se vyznačovaly vysokým zahraničním dluhem, poměrně velkým měnovým převisem či dvojitým deficitem – deficit státního rozpočtu a obchodní bilance. Tato zvolená forma transformace nebyla příliš úspěšná a nezabránila ani hlubokému propadu makroekonomického výstupu. K nastartování ekonomiky došlo až počátkem roku 1994, kdy také došlo k vyvrcholení makroekonomické rovnováhy. To mělo za následek neudržitelnou situaci v roce 1995, proto byl přijat tzv. Bokrosův balík stabilizačních opatření, který je možné hodnotit jako úspěšný. Jeho aplikací začalo docházet k postupnému zotavování maďarské ekonomiky (Holman, 2000).

Nejpříznivější podmínky pro transformaci mělo *Československo*, které se v té době vyznačovalo vyrovnaným státním rozpočtem, nízkým zahraničním dluhem a chybějícím měnovým převisem. Negativním jevem Československa byly mikroekonomické podmínky, jelikož zde byl zrušen soukromý sektor. Počátkem roku 1990 začaly dohady o volbě transformační strategie, kdy byla nakonec zvolena stejně jako v Polsku šoková terapie. Počátek transformace československé ekonomiky se tak datuje k 1. lednu 1991, kdy došlo k liberalizaci cen a vnitřní konvertibilitě koruny. Poté byl přijat balík stabilizačních opatření, který měl potlačit negativní dopady, jenž transformační proces obnáší. Balíček obsahoval silnou rozpočtovou a měnovou restrikcí, mzdovou regulaci, devalvaci a ukotvení měnového kurzu. Dnes se dá říci, že byla československá transformace na rozdíl od polské daleko úspěšnější, a to z následujících důvodů: velká podpora ze strany obyvatelstva, příznivá makroekonomická rovnováha, nízká míra inflace, slabá role odborů v počáteční fázi transformace (Uhrová, 2008).

Z výše uvedeného lze provést stručnou *komparaci* jednotlivých fází *transformačního procesu*. První ekonomika, která vstoupila do fáze proměny na tržní ekonomiku, je Maďarsko prostřednictvím „Stabilizačního programu hospodářského a sociálního rozvoje“ k 1. lednu

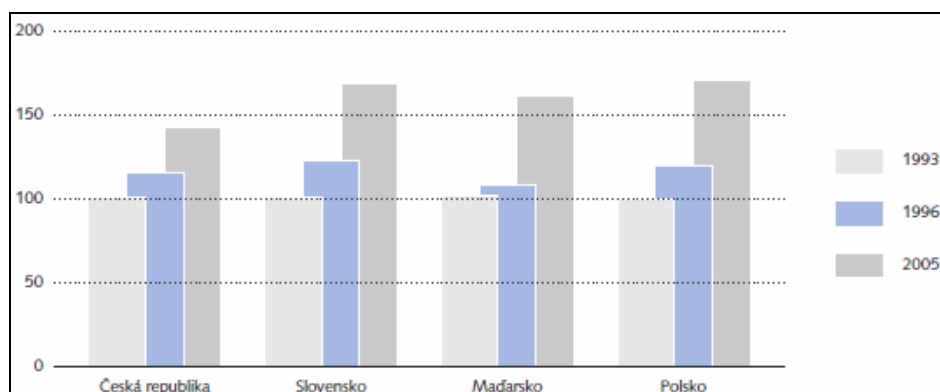
1988. Polsko se do procesu zapojilo jako druhé přijetím „Hospodářského programu polské vlády“ ve druhé polovině roku 1989. Jako poslední byl Československem schválen „Scénář ekonomické reformy“ k prvnímu dni roku 1991. V oblasti liberalizace cen bylo hlavním úkolem odstranit cenové nesrovnalosti, které spočívaly v umělém udržování cen na nízké úrovni z politických důvodů. V Maďarsku šlo o liberalizaci částečnou, což bylo dáno tím, že spousta cen již byla odvozena od střetu nabídky a poptávky již v šedesátých letech 20. století. V Případě Polska došlo k liberalizaci cen počínaje rokem 1990 s výjimkou několika položek (např. elektrická a tepelná energie). V Československu proběhla cenová liberalizace na začátku roku 1991. Jednalo se o liberalizaci celoplošnou, pouze u některých komodit byla zachována cenová regulace (Holman, 2000).

Největších rozdílů zaznamenala oblast privatizace. V Maďarsku proběhla tzv. malá a velká vlna privatizace, kdy byl majetek prodáván na aukcích či burzách s cennými papíry. Zcela vynechána byla kupónová forma privatizace. V tomto případě byl privatizační proces hodnocen jako nejlepší v rámci států střední Evropy. V Polsku probíhala privatizace poněkud pomaleji, rozlišoval se zde přímý a nepřímý způsob privatizace. Naopak v Československu došlo k malé a velké privatizaci. Malá privatizace, jež byla založena na principu veřejné aukce, začala v prosinci 1990. O rok později vstoupil v platnost zákon o velké privatizaci. Převod majetku pak probíhal formou kupónové privatizace, jejímž prvořadým cílem bylo rozdat občanům stanovenou část státního majetku prostřednictvím akcií nově založených akciových společností. Tento způsob privatizace není hodnocen příliš příznivě. Důvodem je nedostatečná legislativa, která tak umožňovala využití nečistého jednání (Uhrová, 2008).

4.2.2 Komparace základních makroekonomických veličin

Nejdůležitějším makroekonomickým ukazatelem, který hodnotí vyspělost dané ekonomiky je hrubý domácí produkt. Následující část textu je věnována jeho vývoji z různých úhlů pohledu. Nejprve je popsáno *tempo růstu HDP* států Visegrádské skupiny a poté je pozornost přesunuta na vývoj HDP na osobu v paritě kupní síly této asociace. Na níže uvedeném grafu je zachycen vývoj reálného HDP Visegrádské skupiny v období let 1993 – 2005.

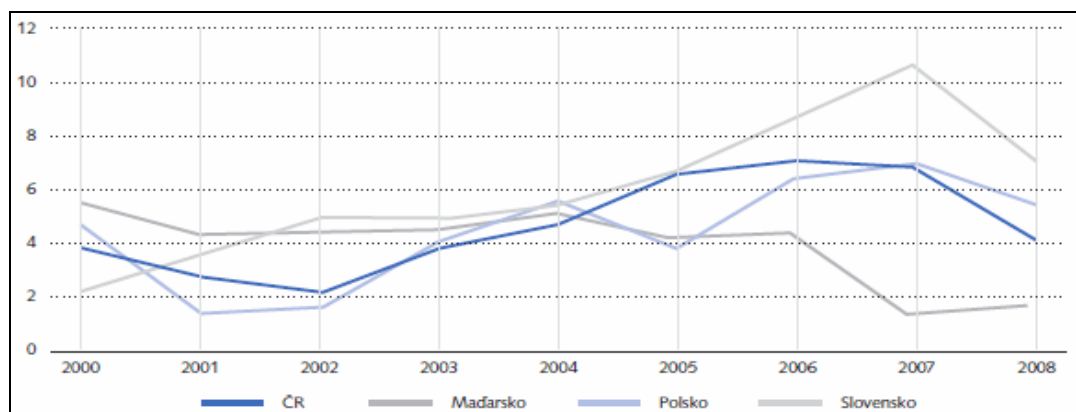
Graf 4.1: Vývoj reálného HDP v zemích V4 (rok 1993 = 100 %)

Zdroj: Slaný a kol., Faktory konkurenceschopnosti, 2007, str. 128

Z grafu je patrné, že ekonomická výkonnost těchto zemí od počátku devadesátých let výrazně rostla. Avšak v roce 1990 se žádná ekonomika nevyhnula transformační recesi, která byla dána přeměnou centrálně plánovaných ekonomik na ekonomiky tržní. Tento propad bohužel na grafu zachycen není. V každé zemi se délka a hloubka propadu lišila, v tomto případě mělo nejhorší průběh Slovensko. Avšak po odeznění transformační krize začaly všechny ekonomiky dosahovat kladného tempa růstu HDP. Jak je z grafu 4.1 vidět, v roce 1996 se největším růstem HDP vyznačovalo Slovensko. K dalšímu zvýšení tempa růstu HDP došlo u většiny zemí až po vstupu do EU, což zachycuje graf 4.2.

Graf 4.2: Meziroční změny HDP v období 2000-2008 (v %)

Zdroj: Slaný a kol., Ekonomické prostředí a konkurenceschopnost, 2009, str. 20

Z grafu je zřejmé, že po vstupu do Unie si všechny státy v ekonomickém růstu kromě Maďarska přilepšily. ČR a Polsko vykazují obdobné hodnoty růstu HDP, zatímco Slovensko zaznamenalo největšího rozmachu (v průměru vzrostlo o téměř 6 %). Česká republika dosáhla hodnoty 4,4 %.

Ekonomická úroveň může být vyjádřena také jako **HDP na obyvatele dle parity kupní síly**, kde jsou odstraněny rozdíly v cenových hladinách mezi zeměmi, což umožňuje lepší srovnání. Vývoj této veličiny je zachycen v níže uvedené tabulce.

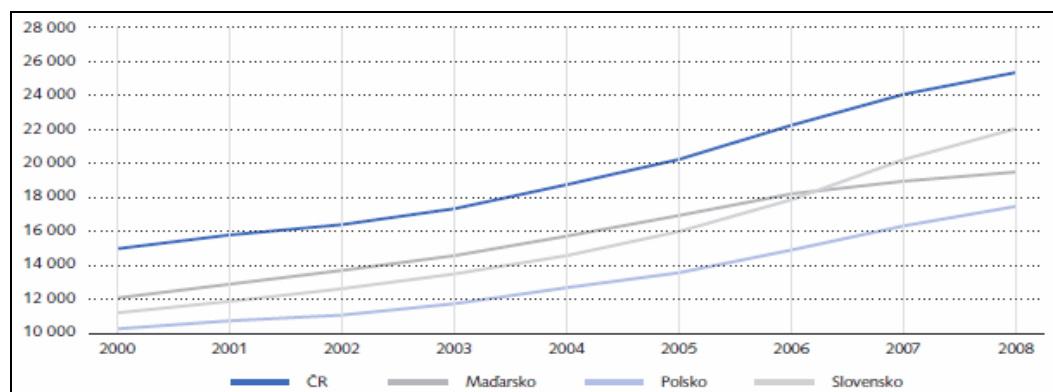
Tabulka 4.1: Vývoj HDP na obyvatele v paritě kupní síly v období 1993-2005 (v %)
(pozn. země eurozóny = 100)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ČR	61,4	62,4	63,8	65,4	64,6	63,5	62,3	62,5	63,4	64,3	66,4	68,4	71,9
SL	40,1	41,7	42,4	44,9	47,1	48,0	46,5	45,3	46,0	47,6	49,5	51,4	53,9
PL	33,2	34,4	35,3	36,8	39,2	40,5	40,9	41,5	41,6	42,0	43,5	45,3	46,5
MA	46,8	47,6	47,4	47,3	49,2	50,9	51,4	52,5	53,9	56,2	58,6	60,7	62,7

Zdroj: Slaný a kol., Konkurenceschopnost ekonomiky, 2008, vlastní zpracování

Z tabulky 4.1 lze vyčíst, že si již od počátku sledovaného období nejlépe vede Česká republika, jež dosahuje nejlepšího výsledku taktéž v roce 2005 (71,9 %). Za ní se umístilo Maďarsko, které na konci období dosáhlo hodnoty 62,7 % průměru zemí eurozóny. Lze tedy usoudit, že pomalu dochází ke konvergenci, i když úroveň zůstává prozatím jen mezi 50 – 70 % eurozóny. Slovensko si v průběhu svého vývoje polepšilo o téměř 14 procentních bodů, kdy v roce 2005 dosahovalo 53,9 %. V tomto případě je za nejméně vyspělou ekonomiku považováno Polsko, jenž začínalo na velice nízké hodnotě 33,2 % a za sledované období nedosáhlo ani 50 % úrovně zemí eurozóny. Jak se situace změnila po vstupu do EU dokládá níže zobrazený graf.

Graf 4.3: Vývoj HDP na obyvatele dle parity kupní síly v období 2000-2008 (v USD)

Zdroj: Slaný a kol., Ekonomické prostředí a konkurenceschopnost, 2009, str. 22

Z grafu 4.3 je patrné, že se ekonomická úroveň Visegrádské skupiny ve sledovaném období výrazně zvyšovala. V případě České republiky došlo k nárůstu o deset tisíc amerických dolarů. Českou ekonomiku lze tedy dle tohoto ukazatele považovat za zemi s nejvyšší životní úrovní v rámci zemí V4. Změnila se jen pozice Slovenska, jenž se díky dynamickému růstu po vstupu do EU dostalo na místo druhé. Polsko si i dle tohoto ukazatele vede nejhůře a je považováno za nejhudší zemi Visegrádské skupiny.

Dalším makroekonomickým ukazatelem, kterým se hodnotí stabilita ekonomiky, je *inflace*. V tomto případě je míra inflace měřena indexem spotřebitelských cen. V následující tabulce jsou zachyceny velice rozdílné hodnoty, které jsou způsobeny především počáteční liberalizací cen, což v některých případech vedlo k dramatickému cenovému vývoji.

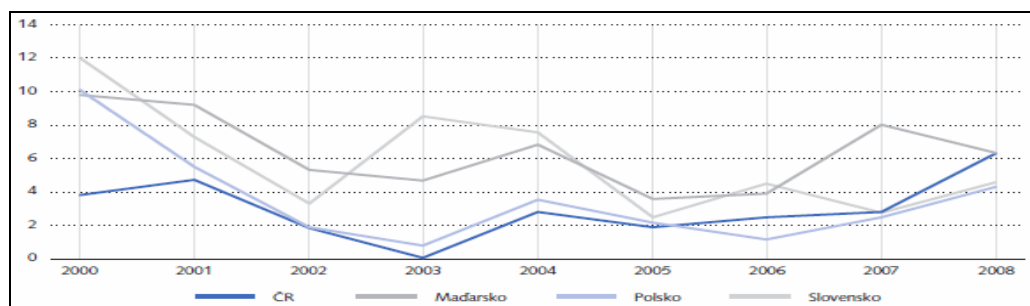
Tabulka 4.2: Kumulovaný růst indexu spotřebitelských cen v období 1990-2003 (v %)

	1990	1991	1992	1995	1997	2000	2003
ČR	100	152	169	246	290	341	364
Slovensko	100	161	177	272	306	404	486
Polsko	100	170	244	557	767	1013	1098
Maďarsko	100	135	166	310	453	625	753

Zdroj: Slaný a kol., Konkurenceschopnost ekonomiky, 2008, vlastní zpracování

Ze sledovaného období dosáhla nejnižšího vzestupu cenové hladiny Česká republika následovaná Slovenskem, o čemž vypovídá tabulka 4.2. Nicméně i v těchto dvou zemích se cenová hladina zvýšila na necelý čtyř resp. téměř pětinasobek původního stavu. Nejhůře si ovšem vede Polsko, kde se úroveň cenové hladiny zvýšila více než desetkrát. O tom, jak si země V4 vedly v dalším období informuje graf 4.4.

Graf 4.4: Meziroční změny indexu spotřebitelských cen v období 200-2008 (v %)

Zdroj: Slaný a kol., Ekonomické prostředí a konkurenceschopnost, 2009, str. 23

Z grafu 4.4 lze odvodit, že nejnižší mírou inflace se ve sledovaném období vyznačovala Česká republika. Její míra inflace spadala do intervalu 0 – 6 %, v průměru tedy 3 %. Ostatní země V4 prošly dezinflačním obdobím, jelikož se jejich míra inflace v roce 2000 pohybovala kolem 10 %. S většími problémy v oblasti cenové stability se potýkaly Maďarsko a Slovensko, což znamená, že si Polsko konečně polepšilo a získalo tak lepší stabilitu. Z dat dostupných na Evropském statistickém úřadě lze získat i míru inflace za rok 2009, která je uvedena v tabulce 4.3. Pro srovnání je v tabulce uveden i rok 2008. 4 % mírou inflace se v minulém roce vyznačovaly dvě země V4, a to Polsko a Maďarsko. České republice se podařilo snížit míru inflace z 6,3 % na neuvěřitelných 0,6 %. V případě Slovenska došlo ke snížení o tři procentní body, tedy na hodnotu 0,9 %.

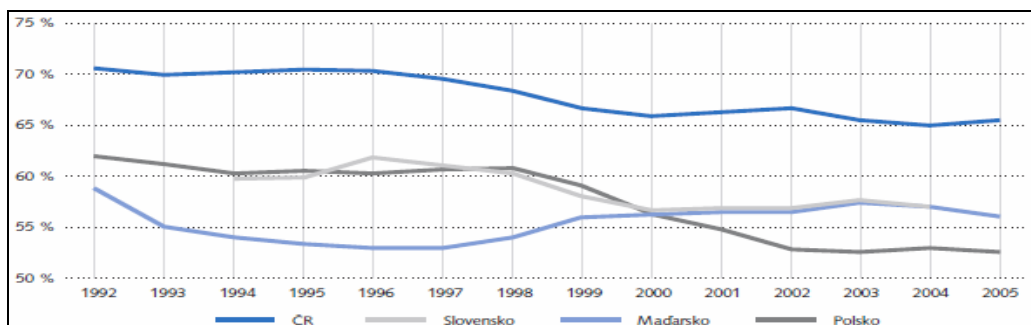
Tabulka 4.3: Průměrná míra inflace dle indexu spotřebitelských cen pro rok 2008, 2009 (v %)

	2008	2009
ČR	6,3	0,6
Slovensko	3,9	0,9
Polsko	4,2	4,0
Maďarsko	6,0	4,0

Zdroj: Eurostat, 2010b, vlastní zpracování

Dalším sledovaným ukazatelem je *míra nezaměstnanosti*, popř. míra zaměstnanosti. Graf 4.5 zobrazuje míru zaměstnanosti¹⁸ zemí V4 v období jejich transformace až do roku 2005. Předmětem zájmu je věková skupina 15 – 64 let.

Graf 4.5: Míra zaměstnanosti obyvatel ve věku 15-64 let (v %)

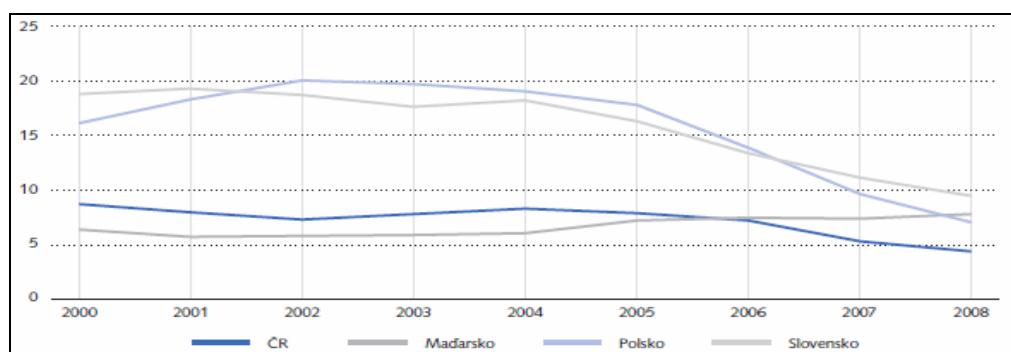

Zdroj: Slaný a kol., Faktory konkurenceschopnosti, 2007, str. 36

¹⁸ Míra zaměstnanosti může být definována jako podíl zaměstnaných v dané věkové skupině na počtu obyvatel ve stejné věkové skupině.

Na základě tohoto ukazatele, lze hodnotit ekonomickou aktivitu obyvatelstva. Jak je tedy z výše uvedeného grafu patrné, míra zaměstnanosti ČR je oproti zbylým třem státům znatelně vyšší. Z toho lze odvodit, že se Česká republika nesetkala s tak vysokou nezaměstnaností jako tři zbylé země Visegrádské skupiny. K významnějšímu poklesu míry zaměstnanosti došlo v ČR v roce 1997 důsledkem měnové krize. Nicméně si Česko i nadále zachovalo výsadní postavení ve vývoji této veličiny v porovnání s Maďarskem, Polskem a Slovenskem. Zvláštní je křivka Slovenska, která do roku 2000 kopíruje vývoj polské míry zaměstnanosti a poté má shodný průběh s maďarskou zaměstnaností, která je od nového tisíciletí vyšší než v Polsku. Další vývoj na trhu práce zemí V4 je zobrazen pomocí míry nezaměstnanosti v následujícím grafu.

Graf 4.6: Míra nezaměstnanosti v období 2000-2008 (v %)

Zdroj: Slaný a kol., Ekonomické prostředí a konkurenceschopnost, 2009, str. 24

Nejnižší míru nezaměstnanosti si po téměř celé období drželo Maďarsko, kdy se tento ukazatel pohyboval pod hranicí 9 %, stejně jako v případě ČR. Naopak Polsko a Slovensko drželo svoji míru nezaměstnanosti kolem 15 %, k jejímu snížení došlo až v posledních dvou letech. Jakou nezaměstnaností se vyznačovaly země Visegrádské skupiny minulý rok, ukazuje další tabulka.

Tabulka 4.4: Míra nezaměstnanosti pro rok 2008, 2009 a 2010 (v %)

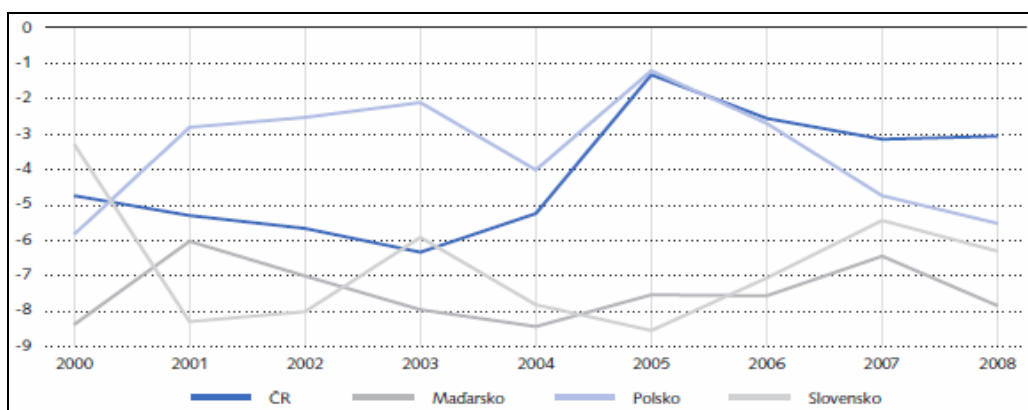
	2008	2009	1/2010	2/2010
ČR	4,4	6,7	7,7	7,9
Slovensko	9,5	12,0	14,2	14,2
Polsko	7,1	8,2	8,9	9,0
Maďarsko	7,8	10,0	11,0	11,0

Zdroj: Eurostat, 2010a, vlastní zpracování

První dva sloupce tabulky 4.4 zobrazují průměrnou roční míru nezaměstnanosti států Visegrádské skupiny, která se důsledkem hospodářské krize ve všech čtyřech zemích zvýšila. Největší nárůst zaznamenalo Slovensko s 12 % a poté Maďarsko s 10 %. Ve zbylých dvou sloupcích jsou uvedeny míry nezaměstnanosti v prvních dvou měsících tohoto roku. Z výsledků lze usoudit, že nezaměstnanost ve všech zemích stále roste, což značí, že následky krize ještě zcela nepominuly.

Další sledovanou charakteristikou této analýzy je **vnější rovnováha**, konkrétněji vývoj běžného účtu platební bilance a pohyb přímých zahraničních investic (PZI). **Běžný účet** je považován za základní složku platební bilance. V devadesátých letech 20. století se všechny státy V4 potýkaly s menšími obtížemi, které se projevovaly nerovnováhou právě běžného účtu. Tyto schodky byly dány transformačním procesem, kdy se jejich výše pohybovala kolem 10 % HDP. Další vývoj této veličiny ukazuje následující graf.

Graf 4.7: Rovnováha běžného účtu platební bilance v období 2000-2008 (v % k HDP)

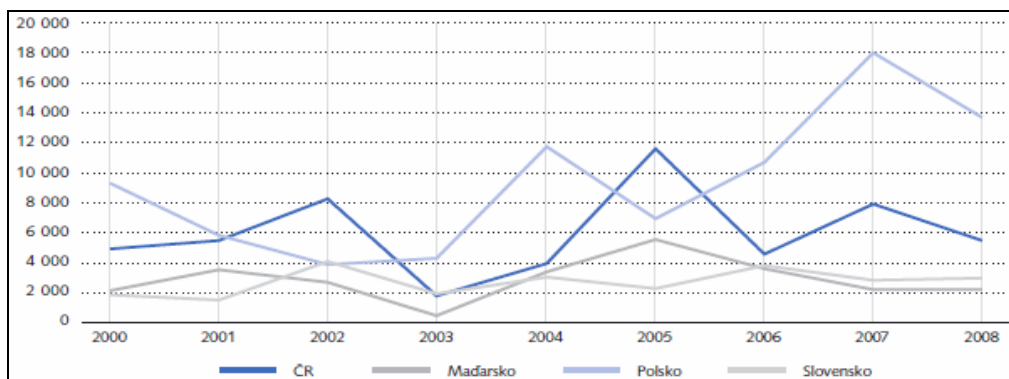

Zdroj: Slaný a kol., Ekonomické prostředí a konkurenceschopnost, 2009, str. 23

Jak je z grafu 4.7 patrné, všechny země Visegrádské skupiny se ve sledovaném období vyznačovaly deficitem běžného účtu platební bilance. Nejhůře si vedly Maďarsko a Slovensko, kdy se tyto dvě země potýkaly s deficitem kolem 7 nebo 8 %. Česká republika si vedla poměrně lépe, většího schodku dosáhla pouze v roce 2003 (6 % HDP), jinak si držela stabilní hranici 3 % HDP. Nejmenších schodků ve sledovaném období dosahovalo Polsko, až rokem 2005 došlo k jeho prudkému nárůstu na necelých 6 % HDP.

Další veličinou jsou **PZI**, které se v období transformace vyznačovaly velice nízkou úrovní ve všech zemích Visegrádské skupiny. Až postupem času se objem investic začal zvyšovat, což dokládá následující graf.

Graf 4.8: Meziroční čistý příliv PZI (v mil. USD)

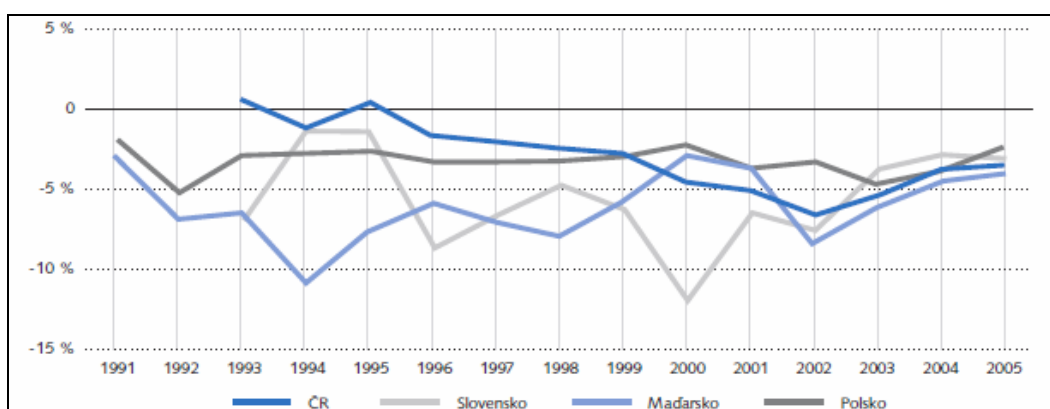

Zdroj: Slaný a kol., Konkurenceschopnost ekonomiky, 2008, str. 33

Z grafu je patrné, že příliv PZI do české a polské ekonomiky značně kolísal. Polsko se vyznačovalo největšími přílivy investic, což je dáno velikostí polské ekonomiky. V případě zbylých dvou ekonomik šlo o průběh vyrovnanější, ale také výrazně menší.

Dalším důležitým ukazatelem vyspělosti a stability ekonomiky je **rovnováha veřejných financí**, která je analyzována na základě salda veřejných rozpočtů příslušných ekonomik.

Graf 4.9: Saldo veřejných rozpočtů v období 1991-2005 (v % k HDP)

Zdroj: Slaný a kol., Faktory konkurenceschopnosti, 2007, str. 91

Nejdramatičtější průběh rozpočtového deficitu mělo počátkem 90. let Maďarsko, což bylo zapříčiněno odlišnou hospodářsko-politickou situací, kdy byla u moci vláda socialistů. K největšímu propadu došlo v roce 1994, kdy se saldo maďarské ekonomiky dostalo za hranici 10 % HDP. V následujících letech došlo ke konsolidaci veřejných rozpočtů, tak se podařilo rozpočtový deficit snížit na polovinu. K druhému obrovskému výkyvu salda veřejného rozpočtu došlo na Slovensku v roce 2000. Příčinou bylo financování ambiciózního investičního programu, který vedl k vysokému růstu mezd ve veřejném sektoru a taktéž ke zvýšení sociálních dávek. Nové slovenské vládě se tento schodek podařilo snížit na přijatelnou úroveň (Slaný, 2007). Česká republika se počátkem sledovaného období jako jediná vyznačovala vyrovnaným veřejným rozpočtem. Avšak od roku 1996 se česká ekonomika dostala do deficitu, který se neustále prohluboval. Svou největší hodnotu dosáhl v roce 2002 (více než 5 % HDP). Následně se jej podařilo opět snížit na přijatelnou hranici pod 3 % HDP. V případě Polska je deficit poměrně stabilní na úrovni 5 % HDP, avšak v poslední době má deficit veřejných rozpočtů tendenci se zvyšovat. Právě toto rostoucí zadlužování je vytýkáno polské vládě Evropskou komisí. Jaký byl vývoj deficitu veřejných financí v posledních letech ukazuje tabulka 4.5.

Tabulka 4.5: Saldo veřejných financí v období 2006-2008 (v % HDP)

	2006	2007	2008
ČR	-2,6	-0,7	-2,1
Slovensko	-3,5	-1,9	-2,3
Polsko	-3,6	-1,9	-3,6
Maďarsko	-9,3	-5,0	-3,8

Zdroj: Eurostat, 2009b, vlastní zpracování

Poslední hodnocenou proměnnou, která však nepatří do skupiny makroekonomických veličin, je **ukazatel vnímání korupce** jednotlivých zemí. Pro lepší přehled je níže sestrojena tabulka, ve které se objevují hodnoty v intervalu od 0 do 10. Vyšší hodnota značí, lepší výsledek.

Tabulka 4.6: Index vnímání korupce v zemích V4 v období 2000-2007

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ČR	4,3	3,9	3,7	3,9	4,2	4,3	4,8	5,2
Slovensko	3,5	3,7	3,7	3,7	4,0	4,3	4,7	4,9
Polsko	4,1	4,1	4,0	3,6	3,5	3,4	3,7	4,2
Maďarsko	5,2	5,3	4,9	4,8	4,8	5,0	5,2	5,3

Zdroj: Slaný a kol., Konkurenceschopnost ekonomiky, 2008, vlastní zpracování

V případě České republiky došlo v průběhu sedmi let ke zlepšení, které se projevovalo postupným snižováním míry korupce. Maďarsko sice vykazuje stejný výsledek, avšak jeho vývoj začal na hodnotě 5,2 a skončil výsledkem 5,3. Z tohoto lze usoudit, že k žádnému zlepšení ani zhoršení nedošlo. V roce 2000 si nejhůře vedlo Slovensko, které na konci sledovaného období dosáhlo zlepšení o jeden a půl bodu. V případě Polska jsou hodnoty stále na nízké úrovni, jelikož byla polská vláda zasažena několika korupčními skandály, což mělo za následek nepříznivé hodnocení polské ekonomiky v této oblasti. Novější data indexu vnímání korupce (CPI) jsou k dispozici v tabulce 4.7.

Tabulka 4.7: Index vnímání korupce v zemích V4 v letech 2008 a 2009

	2008	2009
ČR	5,2	4,9
Slovensko	5,0	4,5
Polsko	4,6	5,0
Maďarsko	5,1	5,1

Zdroj: Transparency International, 2009, vlastní zpracování

Z novějších výsledků indexu vnímání korupce vyplývá, že největšího propadu dosáhlo Slovensko následované Českou republikou. Maďarsko si dle CPI drží stále stejnou pozici a Polsko podle tohoto indexu zaznamenalo nejlepších změn, kdy poprvé dosáhlo hranice pěti bodů.

4.2.3 Země V4 v mezinárodním měřítku

V této části kapitoly je analýza zaměřena na konkurenceschopnost zemí Visegrádské skupiny z pohledu dvou významných mezinárodních organizací hodnotících konkurenceschopnost národních ekonomik. První z nich je Světové ekonomické fórum, které každoročně publikuje Zprávu o globální konkurenceschopnosti. Druhou je Institut pro rozvoj řízení se svou publikací Ročenky světové konkurenceschopnosti.

V případě *Zprávy o globální konkurenceschopnosti* je konkurenceschopnost zemí hodnocena na základě indexu globální konkurenceschopnosti (GCI), který je rozdělen do dvanácti pilířů. Podrobnější výsledky tohoto indexu zachycuje tabulka 4.8. Původní hodnocení zemí Visegrádské skupiny dle Zprávy o globální konkurenceschopnosti 2009 – 2010 je součástí příloh číslo 1 – 4.

Tabulka 4.8: Konkurenceschopnost zemí V4 z pohledu GCI v roce 2009

	ČR			Slovensko			Polsko			Maďarsko		
Instituce	62	3,9	↑	78	3,7	↓	66	3,9	↑	76	3,8	↓
Infrastruktura	48	4,3	↑	63	3,9	↑	103	2,9	↓	57	4,0	=
Makroekonomická stabilita	43	5,0	↓	40	5,1	↑	74	4,6	↓	83	4,5	↑
Zdravotnictví a základní vzdělání	33	5,9	↓	48	5,7	↓	35	5,9	↑	53	5,6	↓
VŠ vzdělání a odborná příprava	24	5,1	↑	47	4,4	↓	27	4,8	↑	35	4,6	↑
Efektivnost na trhu statků	27	4,8	↑	32	4,7	↑	53	4,3	↑	64	4,2	↑
Efektivnost na trhu práce	20	4,9	↑	29	4,8	↑	50	4,5	↑	63	4,4	↑
Propracovanost finančního trhu	42	4,6	↑	28	4,8	↑	44	4,6	↑	69	4,2	↓
Technologická připravenost	30	4,7	↑	33	4,6	↑	48	4,0	↓	40	4,4	=
Velikost trhů	40	4,5	↓	57	4,0	↓	20	5,1	=	45	4,4	=
Propracovanost obchodu	25	4,8	↑	51	4,3	↑	44	4,3	↑	76	3,9	↓
Inovace	25	4,0	=	68	3,1	↓	52	3,3	↑	45	3,5	=
GCI 2009	31		33	47		46	46		53	58		62

Zdroj: The Global Competitiveness Report 2008-2009, 2009-2010, vlastní zpracování

Jak je z této tabulky patrné, nejlepšího hodnocení ze zemí V4 dosáhla Česká republika, která si oproti loňskému roku o dvě příčky polepšila a dosáhla 31. místa. Každé

zemi v tabulce jsou přiřazeny tři sloupce. První znázorňuje pořadí, jak se daná země umístila v rámci hodnocení 133 světových ekonomik. Druhý sloupec vyjadřuje skóre od 1 do 7 bodů, přičemž vyšší hodnota značí lepší výsledek. Tento sloupec je důležitý zejména proto, že se každé hodnocené období liší počtem zemí, takže výsledky o umístění mohou být zavádějící. Třetí sloupec obsahuje šipky ve tvaru nahoru a dolů, což naznačuje, jak si daná země polepšila či pohoršila oproti předcházejícímu hodnocení. Spodní řádek tabulky zobrazuje celkové pořadí zemí, které je zároveň totožné s globálním indexem konkurenceschopnosti. Tučně zvýrazněný výsledek značí aktuální pořadí pro rok 2009 - 2010, druhý výsledek je uveden pro lepší srovnání z minulého období.

Ačkoliv se ČR nadále potýká s obtížemi v oblasti makroekonomické stability (43.) a infrastruktury (48.), došlo zde i k takovým zlepšením, která přispěla k růstu v žebříčku hodnocených zemí. Mezi největší zlepšení patří zejména oblast institucionálního prostředí, v níž se ČR posunula o deset míst nahoru, nyní tedy zaujímá místo 62. Dalšími pokroky jsou vyšší účinnost na trhu statků (27.), technologická připravenost (30.) či efektivnost pracovního trhu (20.).

Největšího zlepšení v rámci zemí Visegrádské skupiny dosáhlo Polsko, kterému se podařilo předstihnout o jednu příčku Slovensko a umístilo se tak na 46. místě. Polsko těží ze svého silného vzdělávacího systému a velikosti jeho trhu. Měřitelné zlepšení oproti minulému období nastalo i v oblasti kvality veřejných institucí. Přestože pilíř makroekonomické stability zaznamenal výrazný pokles (z loňského 50. místa na současné 74. místo) z důvodu finanční a hospodářské krize, došlo po roce 2007 k racionalizaci fiskální a monetární politiky. To se stalo důvodem stejně jako velikost vnitřní poptávky, proč se Polsko v současné hospodářské krizi ukázalo být jednou z nejvíce stabilních ekonomik v Evropě.

Slovensko je jedinou zemí, která si v rámci zemí Visegrádské skupiny pohoršila a umístila se na 47. místě. Největších kladů dosáhla v oblasti pracovního a finančního trhu, kde se dostala pod hranici třicátého místa. V makroekonomické stabilitě si dokonce polepšila o devět příček oproti předchozímu hodnocení (nyní zaujímá 40. místo). Naopak největší propad, až o deset příček registruje oblast inovací, kde nyní zabírá 68. místo.

Ekonomika, která se umístila na posledním místě ze zemí V4, je Maďarsko. Sice se v hodnocení zlepšilo o čtyři místa, ale i tak se umístilo až na 58. pozici. U hodnocení

Maďarska došlo k velkým skokům, ať už v případě zlepšení či zhoršení. O neuvěřitelných 32. příček se maďarská ekonomika zlepšila v makroekonomické stabilitě, na trhu práce došlo ke zlepšení o 20. míst. Na druhou stranu zde proběhly i pády, a to v oblasti institucionální kvality o 12. míst. Tato rozkolísaná situace je dle Světového ekonomického fóra zapříčiněna špatnou hospodářskou politikou, velkou rozpočtovou mezerou, nízkým hospodářským růstem, vysokou mírou inflace a štědrým sociálním systémem, který tak demotivuje maďarské obyvatele k práci. Významnou roli zde hraje také finanční krize, jež Maďarsko silně zasáhla. V rámci řešení krize se Evropská unie spolu s Mezinárodním měnovým fondem a Světovou bankou dohodly, že poskytnou maďarské ekonomice finanční injekci ve výši 25,1 miliard dolarů. Na druhou stranu došlo v Maďarsku ke zlepšení bilance zahraničního obchodu. Je tedy zřejmé, že se Maďarsko snaží své členy v hodnocení dohnat, avšak ještě má mnoho výzev před sebou.

Ročenka světové konkurenceschopnosti, zkráceně WCY, hodnotí konkurenceschopnost světových ekonomik na základě kritérií rozdělených do čtyř skupin, které zobrazuje tabulka 4.9. Tabulka dále obsahuje výsledky hodnocení za poslední dva roky a celkové pořadí zemí. Posledního šetření se zúčastnilo 57 ekonomik světa, přičemž původní žebříček hodnocení je možno nalézt v příloze číslo 5.

Tabulka 4.9: Konkurenceschopnost zemí V4 z pohledu WCY v roce 2008 a 2009

	ČR		Slovensko		Polsko		Maďarsko	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Ekonomika	20	25	32	34	31	39	39	33
Vláda	33	31	31	34	49	44	47	50
Podniky	34	36	26	26	50	50	45	52
Infrastruktura	24	25	36	37	37	39	27	33
Celkem	28	29	30	33	44	44	38	45

Zdroj: Overall Ranking and Competitiveness Factors, IMD, 2010b, vlastní zpracování

Jak je z tabulky vidět, nejlepšímu hodnocení se dostalo ze zemí Visegrádské skupiny opět Česku, které zaujalo 29. místo. O čtyři pozice níže se umístilo Slovensko, jenž pro rok 2009 zabralo místo 33. Polsko a Maďarsko byly ohodnoceny na pozice 44. a 45. Všechny země V4 zaznamenaly pokles až na Polsko, kterému se podařilo si svoji pozici udržet.

V případě Maďarska nelze přehlédnout sedmimístné zhoršení, které se až na oblast ekonomické výkonnosti projevilo ve všech sledovaných ukazatelích. Za silné stránky české ekonomiky lze považovat celkovou makroekonomickou situaci a obecný stav infrastruktury. Na zhoršených výsledcích nejen české ekonomiky se podílí především hospodářská krize, která zasáhla v různých zemích v odlišné míře. Proto je nezbytné nepřikládat těmto výsledkům velkou váhu.

4.2.4 Komparace ČR se zbylými zeměmi V4

Obsahem poslední kapitoly je celkové shrnutí konkurenceschopnosti ČR se zbylými zeměmi Visegrádské skupiny na základě provedené analýzy. Předchozí kapitoly jsou věnovány detailnějšímu rozboru základních makroekonomických veličin zemí Visegrádské skupiny, které mohou sloužit také k hodnocení konkurenceschopnosti daných ekonomik. Sledované období začínalo rokem 1990, tedy obdobím transformace, a končilo většinou rokem 2008, jelikož pro rok 2009 nebyly vždy údaje dostupné. Z předchozích kapitol je zřejmé, že všechny země Visegrádské skupiny prošly transformačním procesem. Odlišná jen byla délka a hloubka samotného procesu. To mělo za následek pokles ekonomické úrovně v jednotlivých zemích, která se postupem času výrazně zlepšovala, až země Visegrádské čtyřky dosáhly 50 – 70 % konvergence vůči zemím eurozóny.

Při rekapitulaci **HDP** na osobu v paritě kupní síly lze dospět k závěru, že za celé sledované období si Česká republika vedla nejlépe oproti zbylým třem ekonomikám. Druhé místo obsadilo do roku 2006 Maďarsko, které bylo následně vystřídáno Slovenskem. Polsko dosahuje v této oblasti nejhorších výsledků. Při analýze tempa růstu HDP lze zkonstatovat, že období let 2005 - 2007 patří zatím k ekonomicky nejpříznivějším v historii ČR, kdy hospodářský růst dosahoval úrovně 6,6 %. Na rozdíl od většiny nových členských zemí nebylo zrychlení tempa růstu v Česku doprovázeno zhoršenou makroekonomickou rovnováhou. V roce 2008 došlo k očekávanému zpomalení tempa růstu důsledkem finanční a hospodářské krize, v roce 2009 nastala recese české ekonomiky a HDP se vyznačoval záporným růstem 4,3 %. Prognózy České národní banky na další léta jsou vcelku příznivé, vyznačují se kladným růstem 1,4 % pro letošní rok a 2,4 % pro rok 2011.

Inflace byla pro sledované země v transformačním období velice vysoká, především v její první fázi. Cenové hladiny se několikrát znásobily. České republice se ale podařilo dosáhnout nejmenšího vzrůstu, který představuje čtyřnásobek původní cenové hladiny. Další zemí, u které zvýšení neprobíhalo tak drastickým způsobem, je Slovensko. Zde došlo k pětinasobnému navýšení cenové hladiny. Po vstupu zemí do Unie v roce 2004 si ČR opět vedla v cenové stabilitě nejlépe, kdy dosahovala v průměru 3 % míry inflace. Vysoký skok nastal v roce 2008, kdy inflace dosáhla hodnoty 6,3 % v důsledku vysokých cen ropy, potravin, ale i růstem mezd. Z tabulky 4.3 pak vyplývá, že inflace rostla i v ostatních zemích Visegrádské skupiny. K výraznému poklesu míry inflace na necelé jedno procento došlo v roce 2009 po odeznění šoku z prudkého růstu světových cen komodit.

Dalším sledovaným ukazatelem byla **míra nezaměstnanosti**. Podobný průběh této veličiny vykazovalo stejně jako ČR i Maďarsko, kdy se jejich míry nezaměstnanosti pohybovaly v rozmezí 5 – 10 %. V roce 2008 se Česku podařilo dokonce snížit nezaměstnanost pod 5 %. V dalších letech však došlo k opětovnému nárůstu tohoto ukazatele, a to důsledkem hospodářské krize. Vysoká míra nezaměstnanosti tak nyní panuje ve všech zemích evropského kontinentu. V těchto dnech (únor 2010) česká míra nezaměstnanosti dosáhla dokonce hodnoty 9,9 %, což znamená, že je bez práce téměř šest set tisíc lidí, kteří by chtěli pracovat, ale nemohou práci najít. Problémem České republiky taktéž zůstává dlouhodobá míra nezaměstnanosti, která je stále na vysoké úrovni. Podíl dlouhodobě nezaměstnaných v ČR tak zaujímá čtvrté nejvyšší místo v EU a enormně převyšuje hodnotu zemí EU-15.

Další část analýzy byla věnována **vnější rovnováze**, tedy běžnému účtu platební bilance a přímým zahraničním investicím, které v poslední době hrají velmi důležitou roli. Na začátku procesu transformace se všechny země V4 potýkaly s problémem, který se týkal rovnováhy běžného účtu. Česká republika si v tomto případě vedla poměrně dobře, jelikož většího schodku dosáhla pouze v roce 2003 (6 % HDP), jinak si držela stabilní hranici 3 % HDP. V otázce přímých zahraničních investic lze konstatovat, že působí pozitivně na výkon a konkurenceschopnost české ekonomiky. Příliv PZI v přepočtu na hlavu je jedním z nejvyšších mezi novými členskými zeměmi EU. Ze zemí Visegrádské skupiny se pouze Polsko vyznačovalo většími přílivy investic, což je dáno velikostí polské ekonomiky. V období let 1993 - 2007 dosáhl celkový příliv PZI do české ekonomiky 1.827 miliard korun, z toho bylo 680 miliard investováno do zpracovatelských odvětví a 945 miliard korun ve službách.

Co se týče rovnováhy **veřejných financí**, tak si počátkem 90. let nejhůře vedlo Maďarsko, které v roce 2000 vystřídalo Slovensko. Všechny země V4 se neustále potýkají se záporným saldem veřejných financí. Česká republika se sice počátkem sledovaného období jako jediná vyznačovala vyrovnaným veřejným rozpočtem, avšak od roku 1996 se také dostala do deficitu veřejných financí, který se neustále prohluboval. Po vstupu České republiky do EU došlo k jeho snížení a v roce 2006 se deficit dostal pod hranici 3 %, což je splnění jednoho z maastrichtských kritérií nutných pro přijetí eura. V případě srovnání České republiky s vyspělými zeměmi EU-15 by se však dospělo k závěru, že deficit ČR v roce 2007 byl oproti EU-15 dvojnásobný. Veřejné finance se tak stávají velkým problémem pro Českou republiku při plnění Maastrichtských kritérií. Prognóza vývoje deficitu veřejných financí poukazuje na fakt, že deficit v následujících letech výrazně přesáhne hodnotu 3 % HDP. To dokazuje tabulka 3.10, v níž jsou uvedeny prognózy možného vývoje deficitu veřejných financí, který v roce 2009 dosáhl 6,6 % HDP. Pokud vláda nepřijme další opatření na snížení deficitu, je možné, že se deficit sektoru vlády nepodaří snížit ani v následujících letech.

Dalším kritériem nutným pro přijetí společné měny je podíl **vládního dluhu**, který nesmí přesáhnout hranici 60 % HDP. Toto kritérium je dlouhodobě plněno i přes narůstající zadlužení v roce 2009, které činilo 35,2 % HDP, jak uvádí tabulka 3.12. Ve střednědobém horizontu se počítá s nárůstem až na 42 % HDP (v roce 2012) v důsledku negativních jevů projevujících se např. stárnutím obyvatelstva. Pokud tedy nebudou provedeny nezbytné reformy důchodového a zdravotního systému, bude nutné počítat s dalším zvyšováním podílu dluhu na HDP.

Třetí kritérium pro přijetí eura se týká cenové stability. Jak již bylo řečeno, ČR si vede příznivě v oblasti míry inflace, což značí, že je toto kritérium plněno, až na roky 2007 a 2008. Dvouletá prognóza počítá i nadále s plněním třetího kritéria, pokud nenastanou neočekávané šoky, jak tomu bylo právě v roce 2008. ČR plní taktéž kritérium **dlouhodobých úrokových sazeb**. Vývoj do budoucna nenaznačuje žádné obtíže s plněním v této oblasti, pouze může dojít ke zvýšení skutečné úrovně tohoto kritéria.

Poslední kritérium, tedy kritérium stability **měnového kurzu**, je možné hodnotit až po vstupu ČR do kurzového mechanismu ERM II, kdy bude stanovena centrální parita koruny vůči euru. Měnový kurz koruny vykazuje vůči euru z dlouhodobého hlediska mírnou

apreciaci. Výjimkou byla ekonomická krize, během níž došlo k velkým kurzovým výkyvům, které tak ukázaly, že plnění tohoto kritéria může být v následující době obtížné. Pro úspěšné plnění kritéria stability měnového kurzu bude důležité vhodné načasování vstupu do kurzového mechanismu ERM II, jemuž by měla předcházet zlepšená situace na světových trzích či konsolidace domácích veřejných financí. Klíčové bude taktéž správné nastavení parity kurzu koruny vůči euru. Doposud tedy není oficiálně stanoveno datum zavedení jednotné měny. Ze zemí Visegrádské skupiny má euro zavedeno pouze Slovensko, a to od 1.1.2009. Druhou zemí V4, která bude platit eurem, by se mohlo stát Maďarsko. Pokud již příští rok vstoupí tato země do mechanismu směnných kurzů ERM II, mohla by společnou měnu přijmout v roce 2014. Polsko by se mohlo stát členem eurozóny v roce 2015. Na začátku letošního roku zveřejnila polská vláda aktualizovaný plán přechodu na euro, který původně plánoval zavést měnu již v roce 2012. Finanční a hospodářské krizi se však bohužel podařilo tento plán zhatit, přestože je Polsko jedinou zemí Evropské unie, které se minulý rok podařilo vyhnout recesi. Z tohoto plyne, že jedinou zemí, která nemá doposud stanovené datum je ČR, což by se mohlo negativně odrážet na jejím dalším vývoji, především v oblasti zahraničních investic.

Na základě provedené analýzy lze konstatovat, že je Česká republika z pozice zemí Visegrádské skupiny považována za nejvíce konkurenceschopnou. Na počátku 90. let vykazovala téměř ve všech makroekonomických ukazatelích dobré výsledky. Oproti ostatním členům V4 měla veliký náskok a disponovala největším potenciálem pro další úspěšný rozvoj. Postupem času svoji pozici začala ztrácet z mnoha důvodů. Jedním z nich byla hospodářská krize, která postihla téměř celou Evropu. Dalším důvodem je nestabilita vládního systému, která v posledních letech panuje v České republice a kterou se snad podaří prolomit letošními květnovými volbami. Česká republika se nyní nachází ve fázi nutnosti provedení mnoha reforem, především v oblasti veřejných financí, penzijního systému či systému zdravotní péče. V opačném případě dojde k nezvladatelnému nárůstu deficitu vládních výdajů, které bude velmi obtížné znovu snížit. Rozdělením Československa v roce 1993 došlo k vytvoření dvou zcela samostatných ekonomik, z nichž ČR byla považována za silnější a stabilnější zemi. V následujících letech mezi sebou tyto dvě ekonomiky soupeřily, přičemž Česko si po většinu sledovaného období vedlo lépe. Počínaje rokem 2009 se vše obrátilo a Slovensko se stalo zemí, která jako první z nově přistoupených zemí přijala euro a stala se tak lákavější pro zahraniční investory. I když se dá **celkově konstatovat**, že z pohledu základních makroekonomických ukazatelů byla česká ekonomika zdravá a ve sledovaném období

konvergovala k více vyspělým zemím, je nutné dodat, že pasivním jednáním české vlády ztratila část své konkurenceschopnosti nejen vůči zemím Visegrádské skupiny.

Z mezinárodního měřítka si Česká republika vůči zbylým členům Visegrádské skupiny vede velice příznivě. V rámci zkoumání Světového ekonomického fóra a Institutu pro rozvoj řízení zaujala ve skupině V4 prvenství. Dá se říci, že pořadí zemí V4 je v obou případech šetření zachováno. Avšak zajímavostí je, že v hodnocení Světového ekonomického fóra došlo kromě Slovenska ke zlepšení v umístění a naopak v rámci Institutu pro rozvoj řízení si až na Polsko všechny země pohoršily. Je to zapříčiněno především rozdílnými kritérii hodnocení, které obě mezinárodní organizace používají. Každý institut má své vlastní indexy či výpočty, proto je velmi obtížné výsledky těchto dvou organizací mezi sebou navzájem porovnat. Dalším negativem těchto mezinárodních hodnocení je, že se každého šetření účastní rozdílný počet národních ekonomik, což má za následek menší vypovídací schopnost těchto žebříčků. Kdyby se měly tyto rozdíly odstranit tzn. přepočítat skóre pro stále stejný počet zemí, bylo pořadí zcela jiné.

Na základě provedené analýzy lze zkonstatovat, že je **Česká republika** vůči zbylým zemím Visegrádské skupiny **konkurenceschopná**. Potvrzují to i mezinárodní šetření, kde ČR zaujímá vůči zbylým ekonomikám Visegrádské čtyřky výsadní postavení, v některých případech o více než dvacet míst.

5. Závěr

Diplomová práce je zaměřena na analýzu a komparaci konkurenceschopnosti České republiky se zbylými zeměmi Visegrádské skupiny. Volba výběru zemí se odvíjí od podobnosti historického vývoje, kdy se všechny země vyznačovaly nejen stejným politickým režimem, ale také stejnými tradicemi, hodnotami a cíly. Původně se jednalo o Visegrádskou trojku, jelikož Česká republika a Slovensko tehdy vystupovaly jako jeden stát. K jejich rozdělení došlo v roce 1993.

Druhá kapitola diplomové práce je věnována definicím konkurenceschopnosti, poté je pozornost přesunuta na teoretická východiska konkurenceschopnosti od jejího počátku až po současnost. Další část druhé kapitoly popisuje konkurenceschopnost v pojetí Evropské unie, která je posilována na základě Lisabonské strategie. Pro její neúspěšné plnění byla Lisabonská strategie v polovině období zreformována a znovu zahájena v roce 2005 pod názvem Strategie EU pro růst a zaměstnanost. Kapitola věnuje pozornost také dokumentům vydávaných Evropskou komisí, jenž slouží k ročnímu zhodnocení konkurenceschopnosti členských států i Unie jako celku. Součástí podkapitoly je popis činností Rady pro konkurenceschopnost, která vznikla jako reakce na vnímanou potřebu lepší koordinace otázek týkajících se konkurenceschopnosti Evropské unie. Závěr této kapitoly se soustředí na hodnocení konkurenceschopnosti z mezinárodního pohledu dvou významných mezinárodních organizací, jimž je věnován následující text.

Náplní *třetí kapitoly* je analýza faktorů konkurenceschopnosti české ekonomiky, kterou na národní úrovni zabezpečují dvě instituce. V této části diplomové práce je pozornost věnována hodnocení české ekonomiky z hlediska konkurenceschopnosti, která je rozdělena do následujících oblastí: růstová výkonnost a stabilita; institucionální kvalita; strukturální konkurenceschopnost; inovační výkonnost a kvalita lidských zdrojů. Všem zmíněným oblastem je věnována jedna podkapitola, která je obohacena o vyhodnocení plnění Maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou.

Na základě provedené analýzy makroekonomických veličin, lze usoudit, že byla česká ekonomika za sledované období zdravá a konvergovala spíše k více vyspělým zemím. V případě hodnocení plnění Maastrichtských kritérií si Česká republika vede poměrně dobře

až na oblast veřejných financí, kde saldo sektoru vládních institucí výrazně překračuje stanovenou hranici 3 % HDP. Pokud vláda nepřijme další opatření na snížení deficitu, je možné, že se deficit sektoru vlády nepodaří ve střednědobém horizontu snížit pod přípustnou hranici.

Z provedené analýzy kvality institucí České republiky vyplývá, že si ČR nevede příliš pozitivně. Důkazem toho jsou zhoršené výsledky souhrnného indexu kvality správy a indexu vnímání korupce za rok 2009.

Strukturální konkurenceschopnost České republiky byla v rámci odvětvového hlediska hodnocena pomocí souhrnného indikátoru konkurenceschopnosti odvětví, kdy nejvíce prosperujícím odvětvím v roce 2009 byla výroba automobilů následovaná chemickým průmyslem. Z hlediska regionálního si dle provedeného hodnocení nejpříznivěji vede hlavní město Praha a Středočeský kraj, kteří disponují nadprůměrnou ekonomickou i inovační výkonností. Opačný konec hodnocení zaujímají kraj Karlovarský a Ústecký, kdy se oba kraje vyznačují podprůměrnou kvalitou života.

Podle souhrnného inovačního indexu, který byl sestrojen Evropskou unií na hodnocení pokroku plnění Lisabonské strategie, je hodnocena taktéž inovační výkonnost české ekonomiky. Česká republika v tomto hodnocení zaujímá podprůměr zemí EU-27.

V rámci provedené analýzy kvality lidských zdrojů lze dospět k názoru, že si Česká republika vede vůči zbylým státům Unie poměrně dobře, jelikož se vyznačuje velkým podílem středoškolsky vzdělané populace. V tomto ohledu zaujímá nadprůměr zemí EU-27.

Další hodnocení konkurenceschopnosti české ekonomiky je provedeno z pohledu Světového ekonomického fóra a Institutu pro rozvoj řízení. Na základě provedené komparace hodnocení těchto dvou institucí lze konstatovat, že se v některých případech vyznačují odlišnými výsledky. Důvodem je silné zastoupení měkkých dat mezi analyzovanými dílčími kritérii, jelikož výpovědi respondentů nemohou být považovány za zcela objektivní a statisticky srovnatelný údaj. Hodnocení založené převážně na měkkých datech používá Světové ekonomické fórum. Kladem tohoto žebříčku konkurenceschopnosti je velký počet hodnocených zemí, který se každým rokem zvyšuje. V roce 2009 bylo porovnáváno již 133 zemí světa. Naproti tomu Institut pro rozvoj řízení zkoumá země převážně na základě tvrdých

statistických dat. Liší se také počtem hodnocených zemí, kterých je podstatně méně. Posledního srovnání se účastnilo 57 národních ekonomik. Na základě provedeného hodnocení jsem dospěla k závěru, že každé hodnocení těchto dvou mezinárodních organizací má své přednosti a nedostatky.

Předmětem *čtvrté kapitoly* je celková komparace konkurenceschopnosti ČR s ostatními zeměmi Visegrádské skupiny. Dílčí kapitoly čtvrté části jsou věnovány detailnějšímu rozboru základních makroekonomických veličin zemí Visegrádské skupiny, které mohou sloužit také k hodnocení konkurenceschopnosti daných ekonomik. Sledované období začínalo rokem 1990, tedy obdobím transformace, a končilo většinou rokem 2008, jelikož pro rok 2009 nebyly vždy údaje dostupné. Všechny země Visegrádské skupiny prošly transformačním procesem. Odlišná jen byla délka a hloubka samotného procesu. To vedlo k poklesu ekonomické úrovně v jednotlivých zemích, která se postupem času výrazně zlepšovala, až země Visegrádské čtyřky dosáhly 50 – 70 % konvergence vůči zemím eurozóny. Jejich současný vývoj je důsledkem finanční a hospodářské krize zpomalen, avšak postupně dochází k jeho obnově.

Na základě provedené analýzy lze zkonstatovat, že je *Česká republika* vůči zbylým zemím Visegrádské skupiny *konkurenceschopná*. Potvrzují to i mezinárodní hodnocení, kde ČR zaujímá vůči ostatním ekonomikám Visegrádské čtyřky výsadní postavení, v některých případech o více než dvacet míst.

Cíl diplomové práce byl naplněn.

Seznam použité literatury

Knižní publikace:

BASL, J. *Podnikové informační systémy: podnik v informační společnosti*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2008. 288 s. ISBN 978-80-247-2279-5.

HOLMAN, R. *Transformace české ekonomiky v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy*. 1. vydání. Praha: CEP–Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. 106 s. ISBN 80-902795-6-2.

KADERÁBKOVÁ, A.; et al. *Ročenka konkurenceschopnosti České republiky 2006-2007*. Praha: Nakladatelství Linde, s.r.o., 2007. 560 s. ISBN 978-80-86131-77-1.

KLVAČOVÁ, E.; MALÝ, J.; MRÁČEK, K. *Základy evropské konkurenceschopnosti*. 1. vydání. Praha: Profesional Publishing, 2008. 120 s. ISBN: 978-80-86946-54-2.

Kolektiv autorů CES VŠEM *Ročenka konkurenceschopnosti České republiky 2007-2008*. Praha 3: Linde nakladatelství, s.r.o., 2009. 394 s. ISBN 978-80-86131-78-5.

NOVOTNÁ, M. *Regionální politika EU*. 1. vydání. Ostrava: VŠB-TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA, Ekonomická fakulta, 2007. 210 s. ISBN 978-80-248-1413-1.

PAVELKOVÁ, D.; et al. *Klastry a jejich vliv na výkonnost firem*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2009. 272 s. ISBN 978-247-2689-2.

SKOKAN, K. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. 1. vydání. Ostrava: Repronis, 2004. 159 s. ISBN 80-7329-059-6.

SLANÝ, A.; et al. *Ekonomické prostředí a konkurenceschopnost*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 332 s. ISBN 978-80-210-5056-3.

SLANÝ, A.; et al. *Faktory konkurenceschopnosti: (komparace zemí V-4)*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 277 s. ISBN 978-80-210-4455-5.

SLANÝ, A.; et al. *Konkurenceschopnost ekonomiky*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 412 s. ISBN 978-80-210-4725-9.

Elektronické publikace:

BALCAROVÁ, P. a BENEŠ, M. *Metodologie měření a hodnocení makroekonomické konkurenceschopnosti* [on-line]. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. 2006 – [cit. 2010-02-06]. Working Paper č. 9/2006. Dostupné na <http://is.muni.cz/do/1456/soubory/oddeleni/centrum/papers/wp2006-09.pdf>. ISSN 1801-4496.

BENEŠ, M. *Konkurenceschopnost a konkurenční výhoda* [on-line]. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky. 2006 – [cit. 2010-02-06]. Working Paper č. 5/2006. Dostupné na <http://is.muni.cz/do/1456/soubory/oddeleni/centrum/papers/wp2006-05.pdf>. ISSN 1801-4496

Bilance [on-line]. ČSÚ, 2010a. [cit.2010-04-20]. Dostupné na http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/gvzo040610_310.xls.

BURIANOVÁ, J. *Makroekonomický vývoj České republiky v období 1997-2006* [on-line]. Česká zemědělská univerzita, 2007. [cit. 2010-02-26]. Dostupné na <http://www.cers.tuke.sk/cers2007/PDF/Burianova.pdf>.

Evropa 2020, Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění [on-line]. Sdělení Evropské komise, 3.3.2010. [cit. 2010-04-20]. Dostupné na http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_CS_ACT_part1_v1.pdf.

Globální barometr korupce 2009 [on-line]. Transparency International, 2009. [cit. 2010-03-03]. Dostupné na http://www.transparency.cz/pdf/tz_03062009_gbk2009_priloha.pdf.

HRABAL, Z. *Mezinárodní obchod. Protekcionismus* [on-line]. Znalectví.net, 2009. [cit. 2010-04-20]. Dostupné na <http://www.znalectvi.net/pruvodce/MAE006.pdf>.

KADERÁBKOVÁ, A. *Technologický rozvoj, výzkum a vývoj a související kvalifikační požadavky v podnikatelské sféře* [on-line]. Národní vzdělávací fond, 2005. [cit. 2010-04-16]. Dostupné na http://www.nvf.cz/publikace/pdf_publikace/observator/cz/technolog_rozvoj.pdf.

Lisbon Strategy Evaluation [on-line]. Evropa, 2010a. [cit. 2010-02-04]. Dostupné na http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/lisbon_strategy_evaluation_cs.pdf.

NAVRÁTIL, B. Aktuální otázky evropské integrace [on-line]. Moodle.vsb.cz, 2010. [cit. 2010-04-24]. Dostupné na http://moodle.vsb.cz/vyuka/file.php/525/Navratil/AOEI_BN_2010.pdf

Overall Ranking and Competitiveness Factors [on-line]. IMD. 2010b. [cit.2010-03-16]. Dostupné na http://www.imd.ch/research/publications/wcy/upload/Overall_ranking_5_years.pdf.

Popis řešení projektu v roce 2008 [on-line]. IS MUNI, 2009. [cit. 2010-03-08]. Dostupné na https://is.muni.cz/do/1456/soubory/oddeleni/centrum/plneni_projektu/POPIS_RESENI_PROJ_EKTU.pdf.

Rozdíly v ekonomické výkonnosti krajů [on-line]. 2009. [cit. 2010-03-08]. Dostupné na [http://www2.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/78003468E1/\\$File/13820902.pdf](http://www2.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/78003468E1/$File/13820902.pdf).

Schwab K. *The Global Competitiveness Report 2009-2010* [on-line]. Switzerland, Geneva: World Economic Forum, 2009. [cit. 2010-03-15]. Dostupné na <http://www.weforum.org/pdf/GCR09/GCR20092010fullreport.pdf>. ISBN-13: 978-92-95044-25-8.

The Lisbon Review 2008 [on-line]. World Economic Forum. 2008. [cit. 2010-03-06]. Dostupné na <http://www.weforum.org/pdf/gcr/lisbonreview/TheLisbonReview2008.pdf>.

The World Competitiveness Scoreboard 2009 [on-line]. IMD. 2010c. [cit. 2010-03-16]. Dostupné na <http://www.imd.ch/research/publications/wcy/upload/scoreboard.pdf>.

Vyhodnocení plnění Maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou [on-line]. MF a ČNB, 2009. [cit. 2010-03-02]. Dostupné na http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Vyhodnoceni_Maastricht_2009_pdf.pdf.

Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou [on-line]. MF a ČNB, 2008. [cit. 2010-04-16]. Dostupné na http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyhodnoceni_Maastricht_2008_pdf.pdf.

ZAMRAZILOVÁ, E. *Aktuální otázky makroekonomického vývoje ČR* [on-line]. ČSE a ÚE FES Univerzita Pardubice, 2008. [cit. 2010-02-26]. Dostupné na

http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/Zamrazilova_20080414_pardubice.pdf.

WWW stránky:

About the World Economic Forum [on-line]. World Economic Forum, 2009. [cit. 2010-02-06]. Dostupné na <http://www.weforum.org/en/about/index.htm>.

Alfred P. Sloan [on-line]. Answers Corporation, 2010. [cit. 2010-04-20]. Dostupné na <http://www.answers.com/topic/alfred-p-sloan>.

Biography Michael E. Porter [on-line]. Harvard Business School, 2010. [cit. 2010-04-20]. Dostupné na <http://drfd.hbs.edu/fit/public/facultyInfo.do?facInfo=bio&facEmId=mporter>.

Celkový dluh vládního sektoru [on-line]. Eurostat, 2009a. [cit. 2010-04-21]. Dostupné na <http://apl.czso.cz/ode/tab/teina220.htm>.

Competitiveness Council [on-line] Council of the European Union, 2009. [cit. 2010-02-06]. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=412&lang=en>.

ČÍŽEK, T. ČNB: Běžný účet platební bilance skončil v listopadu schodkem 1,6 miliardy korun [on-line]. Praha: 2010. [cit. 2010-02-28]. Dostupné na <http://www.mediafax.cz/ekonomika/2981352-CNB-Bezny-ucet-platebni-balance-skoncil-v-listopadu-schodkem-1-6-miliardy-korun>.

Deficit (-) a přebytek (+) sektoru vládních institucí [on-line]. Eurostat, 2009b. [cit. 2010-04-21]. Dostupné na <http://apl.czso.cz/ode/tab/teina200.htm>.

Diamond Model and Clusters (Michael Porter) [on-line]. 12manage, 2010. [cit. 2010-04-20]. Dostupné na http://www.12manage.com/methods_porter_diamond_model.html.

Dopady Lisabonské smlouvy na politiky v gesci Ministerstva průmyslu a obchodu [on-line]. MPO, 2010. [cit. 2010-04-24]. Dostupné na <http://www.mpo.cz/dokument68142.html>.

Employment rate [on-line]. Eurostat, 2010a. [cit. 2010-04-04]. Dostupné na http://nui.epp.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en.

EU competitiveness on a growth path [on-line]. Europa, 2007. [cit. 2010-02-04]. Dostupné na <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/07/445&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

European Competitiveness Report 2008 [on-line]. The Business in Society, 2008. [cit. 2010-02-04]. Dostupné na <http://www.businessinsociety.eu/resources/3034>.

European Competitiveness Report 2009 [on-line]. European Commision, 2010. [cit. 2010-03-20]. Dostupné na http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemlongdetail.cfm?item_id=3908.

European Innovation Scoreboard 2009 [on-line]. INNO METRICS, 2010. [cit. 2010-03-20]. Dostupné na http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/document.cfm?action=display&doc_id=5714&userservice_id=1&request.id=0.

Evropská klastrová politika [on-line]. NCA, 2010a. [cit. 2010-04-23]. Dostupné na <http://www.nca.cz/index.php?page=20>.

HDP 2010, vývoj HDP v ČR [on-line]. Kurzy.cz, spol. s.r.o., 2010. [cit. 2010-04-21]. Dostupné na <http://www.kurzy.cz/makroekonomika/hdp/>. ISSN 1801-8688.

Hlavní měnové a fiskální ukazatele ČR [on-line]. BusinessInfo, 2010. [cit. 2010-02-27]. Dostupné na <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/analyzy-statistiky/hlavni-menove-a-fiskalni-ukazatele-cr/1000431/49262/#pb>.

HUTLOVÁ, H. *Josef Alois Schumpeter (1883–1950)*. [on-line]. DůmFinancí, 2008. [cit. 2010-04-20]. Dostupné na <http://dumfinanci.cz/osobnosti/ze-zahranici/josef-alois-schumpeter-1883-1950>. ISSN 1802-5153

Index vnímání korupce – CPI 2008, 2009 [on-line]. Transparency International, 2007. [cit. 2010-04-20]. Dostupné na <http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=3018>.

Inflation rate (annual) [on-line]. Eurostat, 2010b. [cit. 2010-04-04]. Dostupné na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tsieb060&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>.

International Visegrad Fund [on-line]. IVF, 2010. [cit. 2010-03-25]. Dostupné na <http://www.visegradfund.org/about.html>.

Karel Marx (5.5.1818-14.3.1883): Filosof dělnické třídy. [on-line]. Životopisy online, 2009. [cit. 2010-04-20]. Dostupné na <http://zivotopisyonline.cz/karel-marx-551818-1431883-filozof-delnicke-tridy/>.

Key facts – IMD Business School [on-line]. International Institute for Management Development, 2010a. [cit. 2010-02-07]. Dostupné na <http://www.imd.ch/about/keyfacts/culture.cfm>.

KORBA, P. *Max Weber, Politika jako povolání* [on-line]. Politologie, 2008. [cit. 2010-04-20]. Dostupné na <http://www.czechsun.net/po/viewtopic.php?f=6&t=25>.

KRISTEN, V. *Index ekonomické svobody: Česká ekonomika je na úrovni Uruguaye*. [on-line]. Kurzy.cz, 2010. [cit. 2010-03-03]. Dostupné na <http://zpravy.kurzy.cz/207411-index-ekonomicke-svobody-ceska-republika-je-na-urovni-uruguaje/>. ISSN 1801-8688.

Lisabonská strategie [on-line]. Europa, 2009. [cit. 2010-02-05]. Dostupné na http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/policies/art2843_cs.htm.

Lisbon strategy – towards a green and innovative economy [on-line]. Europa, 2010b. [cit. 2010-02-06]. Dostupné na http://ec.europa.eu/growthandjobs/index_en.htm.

Měsíční statistika nezaměstnanosti za rok 2010 [on-line]. MPSV, 2010. [cit. 2010-04-21]. Dostupné na <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>.

Míra inflace [on-line]. ČSÚ, 9.4.2010. [cit. 2010-04-26]. Dostupné na http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace.

Národní klastrová politika [on-line]. NCA, 2010b. [cit. 2010-04-23]. Dostupné na <http://www.nca.cz/index.php?page=19>.

NAXERA, N. *Adam Smith* [on-line]. AS CPSSU – e-Polis, 2005. [cit. 2010-04-20]. Dostupné na <http://www.e-polis.cz/ekonomie/76-adam-smith.html>.

O výzkumném centru – Ekonomicko-správní fakulta [on-line]. ESF MUNI, 2007. [cit. 2010-02-21]. Dostupné na <http://www.econ.muni.cz/centrum-vyzkumu-konkurencni-schopnosti-ceske-ekonomiky/>.

ORINIAKOVÁ, P. *Bílá kniha: Růst, konkurenceschopnost, zaměstnanost – Výzvy a cesty vpřed do 21. století* [on-line]. CpKP, 2001. [cit. 2010-02-04]. Dostupné na <http://www.cpkp.cz/jc/bilaknih.html>.

PISA [on-line]. OECD, 2010. [cit. 2010-03-15]. Dostupné na http://www.pisa.oecd.org/pages/0,3417,en_32252351_32235907_1_1_1_1_1,00.html.

PISA 2006 – OECD Program pro mezinárodní hodnocení žáků (Programme for International Student Assessment) [on-line]. ÚIV: Ústav pro informace ve vzdělání, 2008. [cit. 2010-03-15]. Dostupné na <http://www.uiv.cz/clanek/240/1869>.

Plán hospodářské obnovy [on-line]. Euroskop, 2008. [cit. 2010-02-06]. Dostupné na <http://www.euroskop.cz/8439/9804/clanek/plan-hospodarske-obnovy/>.

Průzkum podnikatelského prostředí [on-line]. Střední podnikatelský stav, 2010. [cit. 2010-03-08]. Dostupné na <http://www.strednistav.cz/index.php?article=549>.

R. Solow [on-line]. Vysoká škola ekonomická, 2010. [cit. 2010-02-16]. Dostupné na <http://ciks.vse.cz/Edice/nobel/Solow/solow.aspx>.

Ročenka konkurenceschopnosti České republiky 2005 [on-line]. CVKS, 2009. [cit. 2010-02-21]. Dostupné na http://www.nvf.cz/observatory/rocenka_cvks.htm. ISO 10006:2003.

Summit předsedů vlád zemí Visegrádské skupiny v Praze 16. června 2008 [on-line]. Vláda ČR, 2008. [cit. 2010-03-25]. Dostupné na <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/tema:-summit-predsedu-vlad-zemi-visegradske-skupiny-v-praze-16--cervna-2008-36394/>.

The Visegrad Group: the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia [on-line]. International Visegrad Fund, 2009. [cit. 2010-03-25]. Dostupné na <http://www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=1014>.

Thought Leader: Peter Drucker - biography [on-line]. Value Based Management, 2010. [cit. 2010-04-20]. Dostupné na http://www.valuebasedmanagement.net/books_drucker_managing.html.

Trhy práce v regionech [on-line]. Budoucnost profesí, 2010. [cit. 2010-02-27]. Dostupné na <http://budoucnostprofesi.cz/trhy-prace-v-regionech/regiony2009.html>.

UHROVÁ, N. Komparace hospodářských politik [on-line]. Moodle.vsb.cz, 2008. [cit. 2010-04-06]. Dostupné na <http://moodle.vsb.cz/vyuka/mod/resource/view.php?id=66236>.

URBAN, L. *Lisabonská strategie* [on-line]. Europa, 2009. [cit. 2010-02-04]. Dostupné na http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/policies/art2377_cs.htm#ekologpilir.

URBÁNEK, V. ČR - vývoz v prosinci rostl o 4,8%, dovoz klesl jen o 2,6%, bilance +2,8 mld.Kč [on-line]. Kurzy.cz, 2010. [cit. 2010-03-08]. Dostupné na <http://zpravy.kurzy.cz/209930-cr-vyvoz-v-prosinci-rostl-o-4-8-dovoz-klesl-jen-o-2-6-bilance-2-8-mld-kc/>. ISSN 1801-8688.

V Budapešti se sešla Visegrádská čtyřka [on-line]. Vláda ČR, 2010. [cit. 2010-03-25]. Dostupné na <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/v-budapesti-se-sesla-visegradska-ctyrka-68717/>.

Veřejný dluh kvůli schodkům rozpočtu naroste o třetinu [on-line]. FinančníNoviny, 2009a. [cit. 2010-02-27]. Dostupné na http://www.financninoviny.cz/os-finance/uvery/zpravy/verejny-dluh-kvuli-schodkum-rozpoctu-naroste-o-tretinu/410101&id_seznam=.

VŠEM – Výzkum & Vývoj [on-line]. VŠEM, 2010. [cit. 2010-02-21]. Dostupné na <http://www.vsem.cz/vyzkum-vyvoj.html>.

WCY Printed Version [on-line]. International Institute for Management Development, 2010d. [cit. 2010-02-07]. Dostupné na http://www.imd.ch/research/publications/wcy/wcy_book.cfm.

Zahraniční dluh ČR ve 3. čtvrtletí klesl na 1,41 bil. Kč [on-line]. FinančníNoviny, 2009b. [cit. 2010-03-01]. Dostupné na http://www.financninoviny.cz/tema/zpravy/zahranicni-dluh-cr-ve-3-ctvrtleti-klesl-na-1-41-bil-kc/414707&id_seznam=5098.

Zahraniční obchod České republiky (vývoz, dovoz) [on-line]. ČSÚ, 2010b. [cit. 2010-04-20]. Dostupné na http://www.czso.cz/csu/dyngrafy.nsf/graf/cr_od_roku_1989_zo.

ZEMÁNEK, J. *Adam Smith (1723-1790) - zakladatel ekonomické vědy a otec klasické ekonomické školy* [on-line]. Euroekonom, 2002. [cit. 2010-02-15]. Dostupné na <http://www.euroekonom.cz/osobnosti-clanky.php?type=jz-smith>.

ZEMÁNEK, J. *David Ricardo (1772-1823) - nejpозoruhodnější představitel anglické klasické politické ekonomie* [on-line]. Euroekonom, 2004. [cit. 2010-02-15]. Dostupné na <http://www.euroekonom.cz/osobnosti-clanky.php?type=jz-ricardo>.

ZRNO, M. *Index ekonomické svobody za rok 2008 je na světě* [on-line]. Praha 2, 2009. [cit. 2010-03-03]. Dostupné na <http://www.obcinst.cz/cs/Index-ekonomicke-svobody-za-rok-2008-je-na-svete-c1401/>.

Seznam zkratek

BRIC	Ekonomiky Brazílie, Ruska, Indie a Číny
CES VŠEM	Centrum ekonomických studií Vysoké školy ekonomie a managementu
CPI	Index vnímání korupce
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
EIS	Evropský inovační zpravodaj
EMF	Evropské fórum managementu
ERA	Evropský výzkumný prostor
ESF MUNI	Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity
EU	Evropská unie
GCI	Globální index konkurenceschopnosti
GCI	Index růstové konkurenceschopnosti
GCR	Zpráva o globální konkurenceschopnosti
GM	Index kvality správy
HDP	Hrubý domácí produkt
HND	Hrubý národní důchod
HPH	Hrubá přidaná hodnota
ICT	Informační a komunikační technologie
IES	Index ekonomické svobody
IMD	Institut pro rozvoj řízení
IMF	Mezinárodní měnový fond
MA	Maďarsko
MF	Ministerstvo financí
MICI	Index podnikové konkurenceschopnosti
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
NCA	Národní klastrová asociace
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
PISA	Program mezinárodního hodnocení studentů
PL	Polsko
PZI	Přímé zahraniční investice

SII	Souhrnný inovační index
SIKO	Souhrnný indikátor konkurenceschopnosti odvětví
SL	Slovensko
USA	Spojené státy americké
V&V	Věda a výzkum
V4	Visegrádská skupina, Visegrádská čtyřka
WB	Světová banka
WCY	Ročenka světové konkurenceschopnosti
WEF	Světové ekonomické centrum

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně ke své vnitřní potřebě diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 30.4.2010

Bc. Lucie Hejhalová
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:
Hromůvka 1890, 753 01 Hranice

Seznam grafů, obrázků, schémat a tabulek

Seznam grafů:

- Graf 3.1: Index ekonomické svobody Fraser Institute 2006
- Graf 3.2: Index ekonomické svobody Heritage Foundation 2008
- Graf 3.3: Index vnímání korupce 2007, 2008
- Graf 3.4: Vývoj exportu a importu ČR (k 20.10.2009)
- Graf 3.5: Bilance zahraničního obchodu ČR 2009, 2010 (k 6.4.2010)
- Graf 3.6: Vývoj obchodní bilance ČR podle hlavních komodit (k 25.7.2008)
- Graf 3.7: Podíl 15-tiletých žáků v nejnižších úrovních gramotnosti v roce 2007 (v %)
- Graf 3.8: Podíl populace ve věku 25-64 let s dosaženým vzděláním v roce 2007 (v %)
- Graf 3.9: Nejproblematictější faktory pro zahájení podnikání v ČR
- Graf 4.1: Vývoj reálného HDP v zemích V4 (rok 1993 = 100 %)
- Graf 4.2: Meziroční změny HDP v období 2000-2008 (v %)
- Graf 4.3: Vývoj HDP na obyvatele dle parity kupní síly v období 2000-2008 (v USD)
- Graf 4.4: Meziroční změny indexu spotřebitelských cen v období 200-2008 (v %)
- Graf 4.5: Míra zaměstnanosti obyvatel ve věku 15-64 let (v %)
- Graf 4.6: Míra nezaměstnanosti v období 2000-2008 (v %)
- Graf 4.7: Rovnováha běžného účtu platební bilance v období 2000-2008 (v % k HDP)
- Graf 4.8: Meziroční čistý příliv PZI (v mil. USD)
- Graf 4.9: Saldo veřejných rozpočtů v období 1991-2005 (v % k HDP)

Seznam obrázků:

- Obrázek 2.1: Diamant konkurenceschopnosti
- Obrázek 2.2: Pyramidový model regionální konkurenceschopnosti
- Obrázek 3.1: Vývoj průměrného ročního kurzu CZK
- Obrázek 3.2: Porovnání úrovně a dynamiky vývoje ekonomické výkonnosti krajů
- Obrázek 3.3: Porovnání úrovně a dynamiky vývoje inovační výkonnosti krajů
- Obrázek 3.4: Porovnání úrovně a dynamiky kvality života v krajích
- Obrázek 3.5: Podíl populace ve věku 25-64 let s dosaženým vzděláním v roce 2007 (v %)
- Obrázek 4.1: Logo Visegrádské skupiny

Seznam schémat:

Schéma 3.1: Klíčové ukazatele ČR v roce 2008

Schéma 3.2: Globální index konkurenceschopnosti pro ČR 2009-2010

Schéma 3.3: Makroekonomická stabilita ČR

Seznam tabulek:

Tabulka 3.1: Reálný růst HDP (roční tempa v %)

Tabulka 3.2: Meziroční růst HDP v roce 2009 (v %)

Tabulka 3.3: Průměrný roční růst CPI (v %)

Tabulka 3.4: Průměrný index spotřebitelských cen v roce 2010 (v %)

Tabulka 3.5: Míra nezaměstnanosti (v %)

Tabulka 3.6: Míra nezaměstnanosti v roce 2010 (v %)

Tabulka 3.7: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (v % celkové zaměstnanosti)

Tabulka 3.8: Míra zaměstnanosti starších pracovníků v ČR (v %)

Tabulka 3.9: Vládní deficit ČR (v mld. Kč; k HDP v %)

Tabulka 3.10: Prognóza vývoje vládního deficitu ČR (v % HDP)

Tabulka 3.11: Dluh vládního sektoru (v mld. Kč; v % HDP)

Tabulka 3.12: Prognóza vývoje vládního dluhu ČR (v % HDP)

Tabulka 3.13: Balance běžného účtu a jeho složek (v mld. Kč; v % HDP)

Tabulka 3.14: Balance výnosů (v mld. Kč)

Tabulka 3.15: Dílčí salda balance výnosů (v mld. Kč)

Tabulka 3.16: Zahraniční dluh ČR (v % HDP; v mld. Kč)

Tabulka 3.17: Zahraniční dluh ČR v roce 2008 a 2009 (v % HDP)

Tabulka 3.18: Souhrnný index kvality správy GM

Tabulka 3.19: Složky indexu kvality správy v ČR

Tabulka 3.20: Podmínky podnikání v ČR

Tabulka 3.21: Vývoj konkurenceschopnosti a jejích složek

Tabulka 4.1: Vývoj HDP na obyvatele v paritě kupní síly v období 1993-2005 (v %)

Tabulka 4.2: Kumulovaný růst indexu spotřebitelských cen v období 1990-2003 (v %)

Tabulka 4.3: Průměrná míra inflace dle indexu spotřebitelských cen pro rok 2008, 2009 (v %)

Tabulka 4.4: Míra nezaměstnanosti pro rok 2008, 2009 a 2010 (v %)

Tabulka 4.5: Saldo veřejných financí v období 2006-2008 (v % HDP)

Tabulka 4.6: Index vnímání korupce v zemích V4 v období 2000-2007

Tabulka 4.7: Index vnímání korupce v zemích V4 v letech 2008 a 2009

Tabulka 4.8: Konkurenceschopnost zemí V4 z pohledu GCI v roce 2009

Tabulka 4.9: Konkurenceschopnost zemí V4 z pohledu WCY v roce 2008 a 2009

Seznam příloh

Příloha 1: Hodnocení České republiky dle The Global Competitiveness Report 2009-2010

Příloha 2: Hodnocení Slovenska dle The Global Competitiveness Report 2009-2010

Příloha 3: Hodnocení Polska dle The Global Competitiveness Report 2009-2010

Příloha 4: Hodnocení Maďarska dle The Global Competitiveness Report 2009-2010

Příloha 5: Žebříček konkurenceschopnosti dle The World Competitiveness Yearbook 2009